

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

ПРОГРАМА

**з Географії для абітурієнтів на основі рівня знань
середніх загальноосвітніх навчальних закладів
при складанні вступних випробувань**

Дніпро - 2017

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступ.

Навчальна програма з географії для тестування знань абітурієнтів розроблена на основі програми для учнів 6-11 класів середніх загальноосвітніх навчальних закладів, положень Державного стандарту базової і повної середньої освіти, згідно з яким шкільна географічна освіта є складовою освітньої галузі “Природознавство”. Загальноосвітня цінність шкільної географії полягає у формуванні світоглядного розуміння природи Землі, її географічної оболонки як природного та природно-техногенного середовища, в якому протікає життя людини. Шкільна географія спрямована на формування в учнів просторового уявлення про земну поверхню та розвиток умінь усвідомлено орієнтуватися в соціально-економічних, суспільно-політичних і геоекологічних подіях у державі і світі. Географія є не тільки джерелом нових відомостей про Землю, а й основою для формування гуманістичного світогляду, виховання дбайливих господарів, любові до рідного краю, набуття умінь і навичок адаптації до навколишнього середовища, адекватної поведінки в ньому.

Загальною метою шкільної географічної освіти є формування у школярів географічної картини світу. Мета реалізується через розв’язання наступних головних завдань:

- формування в учнів цілісного географічного образу Землі через розкриття регіональних та планетарних закономірностей і процесів;
- розкриття ролі географії у вирішенні економічних, екологічних і соціальних проблем суспільства;
- розвиток у школярів геопросторового мислення та вміння логічно викладати свої думки, що співвідносяться з реально пізнаваними географічними об’єктами;
- обґрунтування доцільності науково підходу до природокористування, єдності навколишнього середовища, людини та її діяльності в територіальному аспекті;
- формування картографічної грамотності й культури;
- виховання національно свідомого громадянина, патріота, дбайливого господаря, грамотної, освіченої людини, гуманіста і природолюбця;
- вироблення в учнів умінь практично застосувати здобуті географічні знання, користуватися джерелами географічної інформації, самостійно шукати, аналізувати і передавати її;
- розвиток здатності до співробітництва при виконанні практичних робіт та екскурсій;
- заохочення до самореалізації своїх здібностей, інтересів та життєвих планів засобами географії.

Структура і зміст навчальної програми. Структура і зміст програми з географії базуються на принципах неперервності і наступності шкільної географічної освіти, її інтеграції на основі внутрішньопредметних зв’язків, гуманізації, гуманітаризації, диференціації навчального матеріалу в залежності від вікових можливостей учнів, практичної спрямованості.

В програмі знайшли відображення наскрізні для шкільної географії змістові лінії, зазначені в Державному стандарті.

Елементи географічних знань учні отримують у початковій школі. Поглиблення цих знань відбувається в 5-му класі під час вивчення пропедевтичного курсу “Природознавство”, в якому на доступному для учнів рівні формуються початкові уявлення про Всесвіт, Землю як планету Сонячної системи, про складові середовища життя людини.

«**Загальна географія**» (6-й клас) здійснює перехід від пропедевтичного курсу “Природознавство” до систематичних курсів географії і водночас стає основою для їх подальшого вивчення. Його основними завданнями є знайомство з географією як наукою, з процесами, що відбуваються в оболонках земної кулі як складових географічної оболонки, формування знань і вмінь про існуючі в природі взаємозв’язки й закономірності та особистісно значущих вмінь щодо роботи з планом, картою, визначення місцеположення географічних об’єктів.

Початковий курс географії є основою системи природничо-географічної освіти і включає відомості про географічні подорожі та дослідження Землі, топографічний план та особливості зображення земної кулі на глобусі й карті, про сфери Землі (літо-, гідро-, атмо-, біосфера та географічна

оболонка), про методи їх дослідження, планетарні закономірності, про основні компоненти природного комплексу та взаємозв'язки між ними, про кількість і рух населення земної кулі, його расовий склад, положення України та окремих держав на політичній карті світу.

У процесі вивчення загальної географії учні набувають навчально-пізнавальної, соціальної та комунікативної компетенцій: орієнтуватися на місцевості; визначати азимут, складати й читати план місцевості і карту, користуватися масштабом і градусною сіткою, описувати за картою окремі об'єкти — форми поверхні, водойми суші, моря й океани; описувати за власними спостереженнями погоду, характеризувати основні типи клімату, географічні пояси та природні зони.

Знання про літосферу, гідросферу, атмосферу та біосферу підводять учнів до поняття про географічну оболонку та прояв в ній певних закономірностей.

У 6-му класі виконується 14 практичних робіт, які передбачають спостереження за сезонними змінами погоди, режимом водойм, рослинності і тваринного світу, систематичне використання карти та місцевого красназвального матеріалу.

У курсі **«Географія материків і океанів» (7-й клас)** основну увагу зосереджено на вивченні фізико-географічних умов материків і океанів як цілісних природних систем. Одночасно розширюються знання про географічну оболонку та її компоненти. Зміст курсу створює необхідну основу для розуміння учнями ролі географічної оболонки в житті людей і впливу суспільства на природні умови.

Вивчення «Географії материків і океанів» є важливим етапом у формуванні регіональних уявлень про сучасний стан природи Землі як середовища життя людини, а також у розумінні елементарних зв'язків між компонентами природи, між природою і людиною. Учні отримують знання про просторову неоднорідність природи материків і океанів

У новій програмі посилено українознавчу спрямованість курсу 7-го класу, тобто вивчення територій та об'єктів здійснюється з урахуванням їх зв'язків з Україною, із сучасними пріоритетами нашої держави, що значно розширює загальнокультурну компетентність учнів.

Одним із головних завдань курсу «Географії материків і океанів» є розширення уявлень про природні закономірності на основі роботи з різними за змістом і масштабом картами, вміння складати описи природи різних територій та ін.

Програма передбачає виконання 12 практичних робіт, які проводяться з використанням атласу, контурних карт та підручника в класі. Саме цим практична частина курсу географії в 7-му класі істотно відрізняється від початкового курсу географії. Під час вивчення географії материків і океанів учні працюють з картами: фізичною, часових поясів, будови земної кори, кліматичною, ґрунтів, природних зон, політичною, комплексною. Самостійне використання кожної з названих тематичних карт неможливе без виконання низки завдань і вправ. Для якісного виконання практичних робіт учні мають оволодіти прийомами, які в сукупності й складають уміння читати різні види карт та працювати з ними. Розвиток у семикласників вміння аналізувати карти та використовувати їх як джерела різноманітної інформації сприятиме формуванню інформаційної компетенції. Вміння працювати з різними за змістом картами є одним з найважливіших показників якості підготовки учнів у цьому курсі географії.

Вивчення **географії України** здійснюється у 8-му та 9-му класах і спрямоване на формування цілісної науково-географічної картини своєї держави. У 8-му класі вивчається курс «Фізична географія України». Особливості природи доцільно розглядати як умови життя та господарської діяльності людини. На початку вивчення курсу пропонується ознайомлення з адміністративно-територіальним поділом України, тому що при вивченні майже всіх фізико- та економіко-географічних об'єктів доводиться постійно звертатися до адміністративних одиниць, знаходячи ці об'єкти на карті.

Курс 8-го класу є завершальним для шкільної природничо-географічної освіти, тому значна увага під час його викладання приділяється, крім вивчення нових понять і закономірностей, поглибленню й узагальненню теоретичних знань з фізичної географії.

Зміст курсу представлений такими розділами: «Україна та її географічні дослідження», «Загальна характеристика природних умов і природних ресурсів України», «Ландшафти і фізико-географічне районування», «Використання природних умов і природних ресурсів та їх охорона».

Програма передбачає виконання 7-ми практичних робіт, які спрямовані на виявлення органічного зв'язку природи і суспільства в межах своєї країни, їх взаємний вплив, чим значно підсилюється навчально-пізнавальна компетенція і формується ціннісно-сміслова та соціально-трудова компетенції.

У 9-му класі вивчається курс “Економічна і соціальна географія України“, в якому розкриваються питання населення і трудових ресурсів держави, розвитку і розміщення господарства. Курсу географії України в 9-му класі відводиться роль завершального для основної та пропедевтичного для старшої школи. Розглядається питання про історико-географічне формування території. Значна увага приділяється вивченню проблем розміщення населення, його природного і механічного руху, національного складу. Детально аналізується географія галузей господарства країни, зовнішньоекономічних зв'язків та економічних районів України. У цьому курсі розглядаються проблеми сталого розвитку та їх прояв на території України, показане місце України в світі. Цей курс є також початковим етапом економічної освіти школярів, сприяє їхній адаптації до життя в умовах ринкової економіки, тому програма містить питання про економічну систему України, типи підприємств за формами власності, аналізуються складові економічного потенціалу країни.

Програма передбачає виконання 10-ти практичних робіт. Більшість практичних робіт вимагає самостійного використання учнями економічних карт, статистичних даних та передбачає різноманітну роботу з текстом підручника.. Курс спрямований на формування соціальної та поглиблення функціональної, інформаційної та ціннісно-сміислової компетенції.

«Економічної і соціальної географії світу» (10-й клас) завершує базову географічну освіту школярів. Згідно типового навчального плану він вивчається в 10-х класах загальноосвітніх навчальних закладів протягом 52 (1.5 години на тиждень) або 70 годин (2 години на тиждень), в класах суспільного профілю.

У курсі поєднується загальна економічна географія з економіко-географічним країнознавством. Основна мета курсу — продовжити, а для більшості учнів завершити формування знань про географічну картину світу, які спираються на положення теорії взаємодії суспільства і природи, відтворення і розміщення населення, світового господарства та географічного поділу праці, на розкриття глобальних та регіональних явищ і процесів.

Курс «Економічна і соціальна географія світу» має сформувати в учнів цілісне уявлення про навколишній світ, показати глибокий взаємозв'язок природи, населення, господарства Землі, навчити просторово мислити, сприяє вихованню поваги й любові не тільки до своєї Батьківщини, а й до історії та культури інших країн і народів, що є надзвичайно важливим сьогодні, коли світ змінюється з небаченою швидкістю.

У 10 класі виконується чотири практичні роботи. Наведений у програмі перелік країн є орієнтовним. Учителю надається право обирати для більш детального вивчення ті країни, які відповідають пріоритетам зовнішньої політики України, з урахуванням сучасної політико-економічної ситуації у світі.

Окремі питання курсу можна запропонувати учням опрацювати самостійно. Необхідно стимулювати самостійну пізнавальну діяльність старшокласників, спонукати їх до використання типових планів характеристики територій та об'єктів, матеріалів із засобів масової інформації та науково-популярної літератури, що допоможе їм розуміти та аналізувати сучасні події в світі, розвивати проектну діяльність. Такий підхід сприятиме актуалізації навчально-пізнавальної, комунікативної, інформаційної, ціннісно-сміислової та інших компетенцій і значно поглиблюватиме загальнокультурні надбання старшокласників.

У програмі кожного класу передбачено засвоєння певної кількості назв географічних об'єктів. Окремі назви (рівнин, гір, річок, морів тощо) повторюються в програмах, проте це не означає, що при повторенні будь-якого об'єкта слід обмежитися лише показом його на карті. У кожному курсі уявлення про нього необхідно доповнювати новими характерними рисами і таким чином розширювати та поглиблювати знання учнів про об'єкти, що вивчаються.

Практичні роботи можуть виконуватися під час вивчення тем, де вони передбачені, і в окремо відведений час (за вибором вчителя). Окремі практичні роботи є навчально-тренувальними, інші ж — підсумковими. Перевіряє й оцінює практичні роботи вчитель на власний розсуд: у всіх учнів чи

вибірково. У кожному семестрі обов'язково оцінюються дві практичні роботи, які також обирає вчитель.

Час проведення практичних робіт на місцевості визначає вчитель, враховуючи рекомендації Міністерства освіти і науки України. У програмі подано орієнтовний розподіл годин за розділами і темами. Частина навчального часу вчитель може використати на свій розсуд з метою глибшого вивчення або повторення певного навчального матеріалу за рахунок скорочення окремих питань і тем основних курсів.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з географії здійснюється з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей і передбачає диференційований підхід щодо його організації. Критерієм оцінки роботи учнів є не стільки обсяг навчального матеріалу, що залишився в пам'яті, скільки вміння його аналізувати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, використовувати в життєвих ситуаціях, вміння самостійно здобувати знання. При цьому важливо використовувати під час вивчення географії мотиваційний потенціал для учнів: авансування успіху, спонукання до самоаналізу, самооцінки, самопізнання, інтенсифікація того змісту навчального матеріалу, який має особистісне значення для учнів.

Оцінюючи навчальні досягнення учнів з географії, необхідно враховувати:

- правильність і науковість викладення матеріалу, повноту розкриття понять і закономірностей, точність вживання географічної та картографічної термінології;
- ступінь самостійності відповіді;
- логічність, доказовість у викладенні матеріалу;
- ступінь сформованості інтелектуальних, загальноосвітніх, специфічних умінь
- (робота з картографічними, статистичними та іншими додатковими матеріалами).

Початковий рівень навчальних досягнень характеризується фрагментарним володінням учнем навчальним матеріалом. Учень може розпізнавати окремі географічні об'єкти, намагається давати їм визначення, за допомогою вчителя знаходить їх на карті.

Середній рівень навчальних досягнень передбачає, що учень може відтворити (повторити) інформацію, тобто володіє знаннями – копіями. Він розуміє основний матеріал, за допомогою вчителя визначає поняття і закономірності, частково пояснює взаємозв'язки у природі та суспільстві, використовує картографічний матеріал. У процесі виконання практичних робіт правильно використовує джерела знань. Спостерігаючи за природними та суспільними явищами, виділяє лише окремі їх особливості.

Достатній рівень навчальних досягнень передбачає, що учень достатньо володіє програмовим навчальним матеріалом, самостійно виправляє допущені помилки, підтверджує свої знання відповідними аргументами, здатен застосовувати здобуті знання на практиці. Правильно відбирає джерела необхідних знань для розв'язання проблем у типових ситуаціях. Здатний вести спостереження за природними та суспільними явищами.

Високий рівень навчальних досягнень передбачає вичерпну, правильну відповідь, повне розкриття змісту понять, закономірностей і географічних взаємозв'язків, підтверджує їх прикладами. Учень грамотно і творчо використовує картографічні матеріали та інші джерела знань, вміє робити висновки та узагальнення на основі практичної діяльності; правильно проводить спостереження, оформлює та аналізує їх результати.

Тематичне оцінювання з географії проводиться у різних формах по завершенню вивчення навчальної теми або її частин, згідно з переліком тем для тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів. При цьому одна письмова тематична робота на семестр є обов'язковою. Такою письмовою роботою може виступати й практична робота, якщо дата її проведення співпадає із тематичною атестацією.

Вчитель має право виставляти бали за тему без додаткового опитування (письмової роботи) тим учням, що мають достатню кількість поточних оцінок і якщо, отримана таким чином оцінка, задовольняє учня. При цьому поточне оцінювання, у разі його застосування вчителем, має відігравати заохочувальну, стимулюючу та діагностичну функції.

Перед початком вивчення чергової теми усі учні мають бути ознайомлені з тривалістю її вивчення (кількість занять); кількістю і тематикою обов'язкових робіт і термінами їх проведення; питаннями, що виносяться на тематичне оцінювання, якщо воно проводиться в усно-письмовій формі,

або орієнтовними завданнями (задачами) тощо; терміном і формою проведення тематичного оцінювання; критеріями оцінювання.

Якщо темою передбачено виконання учнями практичних робіт та інших практичних завдань, то їх виконання є обов'язковою попередньою умовою для тематичної атестації, звісно, якщо мова не йде про тривалу хворобу дитини, яка завадила їй опанувати матеріал. Відпрацювання практичних робіт, які учень пропустив без поважних причин, вважаємо за *недоцільне* (відповідно, атестація учнів проводиться без їх врахування).

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
I. Початковий	1	Учень розрізняє окремі географічні явища чи об'єкти (гори і рівнини, суша і океан, село і місто, галузь і т.д.) та з допомогою вчителя знаходить їх на карті.
	2	Учень за допомогою вчителя відтворює окремі факти на елементарному рівні, розрізняє один або декілька запропонованих географічних об'єктів та з допомогою вчителя намагається знайти їх на карті.
	3	Учень у деяких випадках дає нечіткі характеристики географічних об'єктів; за допомогою вчителя знаходить їх на карті, може самостійно розрізнити окремі географічні поняття.
II. Середній	4	Учень частково відтворює текст підручника, дає нечітке визначення основних понять і термінів за допомогою вчителя. Називає, відповідно до теми конкретного уроку, компоненти географічної оболонки та складові господарства; повторює за зразком практичну роботу; під час відповіді намагається користуватися географічною картою.
	5	Учень відтворює частину навчального матеріалу без розкриття причинно-наслідкових зв'язків, описує географічні об'єкти чи явища за типовим планом. Намагається робити висновки без підтвердження їх прикладами; частково володіє обов'язковою географічною номенклатурою.
	6	Учень самостійно дає більшість визначень, передбачених темою уроку, відтворює значну частину вивченого матеріалу у відповідності з його викладом у підручнику. З допомогою вчителя виявляє причинно-наслідкові зв'язки, ілюструє їх власними прикладами. На середньому рівні володіє географічною номенклатурою та картою.
III. Достатній	7	Учень має достатні географічні знання і застосовує їх для вирішення стандартних ситуацій. Має цілісне уявлення про природні та суспільні явища, вміє вести спостереження за навколишнім середовищем; достатньо володіє картографічним матеріалом.
	8	Учень засвоїв основні уявлення, поняття і категорії географічної науки про Землю та господарську діяльність людини. Застосовує здобуті знання на практиці, використовуючи прийоми аналізу статистичних даних про господарство і населення, показує їх зміну у часі. Вміє наводити приклади взаємодії людини і природи; знає обов'язкову географічну номенклатуру.

	9	Учень на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, може застосовувати його для виконання практичних робіт; має чіткі уявлення про компоненти природи і просторову організацію господарства; пояснює причинно-наслідкові зв'язки в природі і господарстві; майже безпомилково працює з картографічним матеріалом.
IV.Високий	10	Учень усвідомлює сучасну географічну картину світу, здійснює оцінку певних процесів та явищ, передбачених навчальною програмою; пояснює прикладне значення географічних знань, дає розгорнуту відповідь, відбирає необхідні знання; вільно застосовує більшість географічних понять та може їх класифікувати; добре володіє картографічним матеріалом.
	11	Учень має глибокі знання про об'єкт вивчення, застосовує наукову термінологію, аргументує свої твердження і висновки, вміє працювати з рекомендованими вчителем джерелами географічної інформації; на високому рівні аналізує та використовує картографічну інформацію.
	12	Учень володіє ґрунтовними географічними знаннями у межах вимог навчальної програми, висловлює та аргументує власне ставлення до різних поглядів на об'єкт вивчення; самостійно аналізує природні та суспільні явища, робить відповідні висновки і узагальнення; здатний розв'язувати проблемні завдання; вільно володіє картографічною інформацією та творчо її використовує.

6 клас
ЗАГАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

№ п/п	Зміст теми	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1.	ВСТУП Географія - наука про природу Землі та її різноманітність, про населення і його господарську діяльність, про взаємодію природи і людства в межах всієї планети. Що вивчає загальна географія в школі. Джерела географічних знань, методи географічних досліджень. Практична робота 1 (на місцевості): Спостереження за висотою сонця над горизонтом, погодою, сезонними змінами в природі.	Учень: <u>називає</u> об'єкт вивчення географії в цілому та загальної географії зокрема; джерела географічних знань, методи географічних досліджень; <u>порівнює</u> та <u>виділяє</u> відмінності між джерелами географічних знань; <u>підбирає</u> географічну інформацію з різних джерел; <u>оцінює</u> результати спостережень за висотою Сонця над горизонтом, явищами погоди; сезонними змінами в природі.
2	РОЗДІЛ І. ГЕОГРАФІЧНЕ ПІЗНАННЯ ЗЕМЛІ	
	Тема 1: Стародавня епоха пізнання Землі. Як люди уявляли Землю в давнину. Поява географічної літератури і карт. Спеціальне навчання географії. Карта світу Птолемея. Глобус Бехайма. Географія середньовіччя. Подорожі Марко Поло та Ібн Баттута. Розвиток країнознавства і картографії. Перші географічні відомості про українські землі. Тема 2: Епоха Великих географічних відкриттів Подорожі португальців, їх роль у відкритті нових земель (Генріх Мореплавець. Бартоломеу Діаш) Відкриття Америки Х.Колумбом. Перша кругосвітня подорож Ф.Магеллана. Походи піратів, їх негативні наслідки та географічне значення. Відкриття південного материка (А. Тасман). Походи землепрохідців. Тема 3: Географія Нового часу Кругосвітні експедиції (Дж.Кук, І.Крузенштерн і Ю.Лисянський). Діяльність географічних товариств в різних країнах світу. Тема 4: Сучасні географічні дослідження. Освоєння полярних широт (Р.Пірі, Р. Амундсен, О. Шмідт). Міжнародні дослідження Землі в ХХ на початку ХХІ ст. Вітчизняні вчені географи (С.Рудницький, П. Тутковський, К.Воблий, К.Геренчук). Практична робота 2. Складання таблиці "Етапи географічного пізнання Землі (протягом	Учень: <u>називає</u>: учасників подорожей, відкриттів, експедицій різних епох; <u>підбирає</u> додаткову інформацію про пізнання і дослідження Землі в різних джерелах; <u>узагальнює</u>: зібраний матеріал про географічні подорожі та експедиції; <u>складає</u>: короткі повідомлення про подорожі та експедиції; <u>характеризує</u>: основні етапи географічного пізнання Землі; <u>аналізує</u>: карти маршрутів подорожей; <u>порівнює</u>: наслідки розвитку географії в різні епохи.

	вивчення теми).	
3.	РОЗДІЛ II. ЗЕМЛЯ НА ПЛАНІ ТА КАРТІ	
	Тема 1. Способи зображення Землі Зображення Землі на глобусі, плані, карті, аерофотознімку, космічному знімку. План, його основні ознаки, масштаб, умовні знаки, особливості створення, практичне значення. Карті, різноманітні способи картографічного зображення. Картографічні спотворення. Класифікація карт за масштабом. Види масштабів. Визначення напрямів на місцевості, плані і карті. Орієнтування на місцевості. Поняття про азимут. Зображення нерівностей земної поверхні на плані та карті: відносна висота і абсолютна висота точок місцевості. Зображення нерівностей поверхні місцевості горизонталями. Шкала висот і глибин. Практичні роботи: 3. Розв'язування задач по переведенню числового масштабу в іменований. 4. Визначення масштабів планів та карт за даними про відстані на місцевості та відрізками на карті, що відповідають цим відстаням. Тема 2: Градусна сітка Землі. Географічні координати точок Градусна сітка на глобусі й географічній карті. Поняття про географічні координати - широта (південна, північна) та довгота (західна і східна). Правила відліку географічної широти і довготи. Географічні координати свого населеного пункту і його висота над рівнем моря. Практична робота: 5. Визначення географічних координат та відстаней за географічною картою	Учень: <u>називає:</u> лінії градусної сітки: паралелі, меридіани, екватор, тропіки, нульовий меридіан, об'єкти місцевості за планом і картою; елементи плану і карти; масштаб карти, напрямки, умовні знаки; <u>виділяє:</u> відмінності зображення місцевості на малюнку, фото-, аерознімку, плані; <u>користується</u> легендою карти, різними видами масштабу; <u>вимірює</u> відстані на карті та плані; <u>визначає:</u> абсолютну і відносну висоту, географічні координати окремих географічних об'єктів, свого населеного пункту на різних за масштабом картах; <u>орієнтується:</u> на місцевості та за планом; <u>пояснює:</u> різницю між зображенням земної поверхні на глобусі, плані, карті, аерофотознімку та космічному знімку; причини появи спотворень на карті, в яких частинах карти спотворення найбільші і чому
3.	РОЗДІЛ III. Географічна оболонка та її складові	
	Тема 1: Літосфера Внутрішня будова Землі. Поняття “земна кора”, “літосфера”. Будова земної кори та її склад. Типи земної кори. Внутрішні процеси, що зумовлюють зміни земної кори. Рухи земної кори. Землетруси. Вулканізм і вулкани. Джерела, гейзери. Літосферні плити, їх рухи Стійкі і рухомі ділянки земної кори. Сейсмічні пояси Землі. Походження материків і океанів. Геологічний час.	Учень: <u>називає:</u> суттєві ознаки понять “літосфера”, земна кора”, “літосферна плита”, “гора”, “рівнина”; <u>вказує:</u> на особливості рухів земної кори, літосферних плит; <u>виділяє:</u> відмінності між основними формами рельєфу Землі,

	Зовнішні процеси, що зумовлюють зміну земної кори: робота вітру, текучих і підземних вод, морів та льодовиків. Основні форми рельєфу Землі: гори і рівнини. Форми рельєфу суходолу. Рельєф дна Світового океану. Зміна гір та рівнин під впливом внутрішніх та зовнішніх процесів. Охорона унікальних форм рельєфу та надр Землі. Практичні роботи 6. Встановлення взаємозв'язків між будовою земної кори та формами рельєфу, визначення їх геологічного часу. 7. Позначення і підписування на контурній карті найбільших літосферних плит, сейсмічних поясів, вулканів, гір, рівнин.	<u>показує</u>: на карті сейсмічні пояси, різні форми рельєфу; <u>згадує</u>: про геологічний час; <u>визначає</u>: географічне положення гір і рівнин, їх висоту і вік; <u>висловлює судження</u> про необхідність охорони надр та форм рельєфу; <u>пояснює</u>: вплив внутрішніх і зовнішніх (вітру, текучих вод, підземних вод, моря, льодовиків) процесів на рельєф; <u>оцінює</u>: значення рельєфу в житті та господарській діяльності людини; вплив людини на рельєф; <u>аналізує</u>: причини і наслідки руху літосферних плит; <u>позначає</u>: на контурній карті об'єкти географічної номенклатури: <i>вулкани</i> - Ключевська Сопка, Везувій, Кракатау; <i>гори</i>: Карпати, Кримські, Альпи, Уральські, Атлас, Кордильєри, Великий Вододільний хребет, Гімалаї з вершиною Джомолунгма (Еверест), Анди; <i>хребти в океані</i>: Ломоносова, Серединно-Атлантичний; <i>рівнини</i>: Східноєвропейська; Західносибірська; <i>плоскогір'я</i>: Декан, Середньо-Сибірське. <i>Сейсмічні пояси</i>: Тихоокеанський, Середземноморський, Атлантичний
	Тема 2: Атмосфера Атмосфера, її склад та будова. Температура земної поверхні та повітря, її зміни з висотою, розподіл залежно від кута падіння сонячних променів Теплові пояси Землі. Атмосферний тиск і вітер. Постійні та змінні вітри. Основні пояси атмосферного тиску на Землі. Рух повітря, закономірності переміщення повітряних мас, циклони та антициклони.	Учень: <u>називає</u> суттєві ознаки понять "погода", "клімат", "повітряна маса"; <u>спостерігає і фіксує</u> зміни погоди; <u>пояснює</u> як відбувається добовий і річний хід температури повітря у зв'язку зі

	Водяна пара, вологість повітря. Види опадів та закономірності їх розподілу на земній кулі. Погода, її елементи, типи, зміна в часі. Клімат Землі, фактори його формування. Кліматичні пояси і головні типи клімату Землі: екваторіальний, тропічний, помірний, полярний. Зміни клімату. Люди і клімат. Охорона атмосфери: причини і наслідки забруднення атмосферного повітря, способи очищення повітря. Практичні роботи 8. Спостереження за погодою і опрацювання зібраних матеріалів: складання графіка температур, діаграми хмарності й опадів, рози вітрів, опис погоди. 9. Опис одного з головних типів клімату за кліматичними картами.	зміною висоти Сонця, причини утворення вітру, причини змін погоди та клімату; <u>виділяє відмінності</u>: між основними видами хмар і опадів; погодою і кліматом на різних широтах; <u>визначає</u> середні температури, тиск атмосфери, швидкість вітру; <u>будує</u>: графіки ходу температури за певний період, розу вітрів, діаграму хмарності та опадів; <u>згадує</u> ознаки погоди в циклоні та антициклоні <u>користується</u> термометром, барометром, флюгером; <u>добирає</u> адекватні для аналізу атмосферних процесів джерела географічних знань; <u>оцінює</u> наслідки впливу господарської діяльності людини на атмосферу. <u>аналізує</u> карти розподілу тиску, температури, опадів, переміщення повітряних мас, особливості головних типів клімату
	Тема 3: Гідросфера Гідросфера, її основні частини. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки, протоки. Острови в океані. Властивості вод Світового океану. Рух води в океані. Вітрові хвилі, припливи, відпливи, цунамі, течії. Закономірності поширення течій в океанах. Багатства вод Світового океану. Океан та людина. Води суходолу. Річкова система, річковий басейн, вододіл. Елементи річкової долини. Пороги і водоспади. Живлення та режим річок, робота річок. Озера, озерні улоговини та їх утворення. Штучні водойми: канали, водосховища, ставки. Болота, їх типи, поширення. Льодовики, особливості їх утворення та поширення. Підземні води, їх типи. Використання вод суходолу людиною.	Учень: <u>називає</u>: суттєві ознаки понять “океан”, “море”, “затока”, “протока”, “водна маса”, “океанічна течія”, “річка”, “озеро”, “болото”, льодовик”, “підземні води”; <u>виділяє відмінності</u>: між складовими частинами гідросфери; <u>наводить приклади</u>: основних видів вод суходолу - поверхневих і підземних, частин Світового океану; <u>пояснює</u> схему світового кругообігу води, роль Світового океану у географічній оболонці; причини і наслідки рухів води в океані; особливості живлення і режиму вод суходолу <u>розрізняє</u>: способи зображення вод суходолу на плані

	Практичні роботи 10. Позначення на контурній карті гідрологічних об'єктів. 11. Складання порівняльної характеристики водних об'єктів (за вибором). 12. Визначення за картою географічного положення, напрямку течії та найбільших приток однієї з річкових систем світу (за вибором)	місцевості та на карті; <u>визначає:</u> географічне положення водних об'єктів, глибини океанів і морів; залежність напрямку і характеру течії річок від рельєфу; <u>оцінює:</u> роль води для людини; <u>знаходить і позначає:</u> на контурній карті об'єкти географічної номенклатури: <i>моря:</i> Чорне, Азовське, Середземне, Червоне, Берингове; <i>протоки:</i> Керченська, Босфор, Гібралтарська, Мексиканська, Магелланова, Дрейка, Берингова; <i>затоки:</i> Біскайська, Бенгальська, Мексиканська, Гвінейська; <i>острови:</i> Велика Британія, Шрі-Ланка, Великі Зондські, Великі Антільські, Гренландія, Мадагаскар; <i>півострови:</i> Аравійський, Кримський, Аппенінський, Індостан, Індокитай, Лабрадор, Сомалі; <i>западина:</i> Маріанська; <i>течії:</i> Західних вітрів, Гольфстрім, Північноатлантична, Північнотихоокеанська, Північна та Південна Пасатна; <i>річки:</i> Дніпро, Дунай, Янцзи, Ніл, Амазонка, Міссісіпі; <i>озера:</i> Каспійське, Великі озера, Байкал, Танганьїка
	Тема 4: Біосфера Складові біосфери. Географічні закономірності поширення ґрунтів, рослин і тварин. Вплив господарської діяльності людини на ґрунтовий та рослинний покриви, тваринний світ суходолу і океану. Охорона біосфери.	Учень: <u>називає:</u> суттєві ознаки понять “біосфера”, ґрунт”, “рослинність”, “тваринний світ”; <u>пояснює</u> причини поширення ґрунтів і живих організмів на Землі на основі вста-

		новлення міжпредметних зв'язків між географією та природознавством; <u>порівнює</u> типи ґрунтів, видів рослин і тварин, що поширені на різних широтах; <u>оцінює</u> зміни ґрунтів, рослинності і тваринного світу в результаті господарської діяльності людини
	Тема 5: Географічна оболонка Географічна оболонка, її властивості. Загальні закономірності географічної оболонки: цілісність, кругообіг речовини та енергії, ритмічність, зональність. Взаємодія компонентів географічної оболонки. Взаємодія атмосфери, океану та суходолу, її наслідки. Поняття про природні комплекси. Географічні пояси та природні зони. Екологічні проблеми географічної оболонки. Практична робота (на місцевості) 13. Ознайомлення з компонентами природи своєї місцевості, виявлення взаємозв'язків між ними.	Учень <u>називає</u> суттєві ознаки понять “географічна оболонка”, природний комплекс”, “географічний пояс”, “природна зона”; <u>пояснює</u> взаємодію компонентів природи у природному комплексі на суходолі та в океані; наслідки взаємодії оболонок Землі; <u>формулює</u> загальні закономірності географічної оболонки; <u>оцінює</u> практичне значення кругообігів речовин і енергії, цілісності, ритмічності для життя і діяльності людини; <u>аналізує</u> особливості географічних поясів і природних зон; <u>наводить приклади:</u> впливу природи на людину та людини на природу; <u>ілюструє:</u> конкретними прикладами екологічні проблеми своєї місцевості та земної кулі
4.	РОЗДІЛ IV. ЗЕМЛЯ – ПЛАНЕТА ЛЮДЕЙ	
	Тема 1: Кількість і розміщення населення Землі. Зміна кількості населення впродовж історичного часу, причини цих змін. Густота населення Землі. Розміщення населення. Найбільш заселені території земної кулі. Людські раси, рівність рас. Тема 2. Народи і держави. Найбільш чисельні народи світу. Найбільші держави та держави-сусіди України на політичній карті світу. Населені пункти. Свій населений пункт, гос-	Учень: <u>називає</u> кількість населення Землі та населення України й своєї місцевості; <u>розпізнає</u> способи зображення держав і столиць на політичній карті світу, населених пунктів на плані місцевості; <u>визначає</u> за планом місцевості та картою населені пункти, найбільші держави, дер-

	подарська діяльність і побут населення, тип житла, традиційні промисли. Практична робота 14. Позначення на контурній карті кордонів найбільших держав на всіх материках та їх столиць	жати-сусіди України та їх столиці; <u>позначає</u> на контурній карті кордони держав, підписувати їх назви та столиці
5.	РОЗДІЛ V. ЛЮДИНА І ГЕОГРАФІЧНА ОБОЛОНКА	
	Тема 1: Зміни природи під впливом господарської діяльності людини. Види господарської діяльності людей. Зміни компонентів природи в результаті діяльності людей. Зміни природних комплексів Землі. Тема 2: Населення і природокористування. Використання природних багатств, проблема їх вичерпності. Населення і навколишнє середовище, проблеми його забруднення і охорони	Учень: <u>називає</u> суттєві ознаки понять “природні багатства”, “навколишнє середовище”; <u>наводить приклади</u> природних багатств за особливостями їх вичерпності та відновлюваності; <u>порівнює</u> : забруднення навколишнього середовища в різних частинах Землі; <u>висловлює судження</u> про практичні заходи щодо усунення негативних наслідків взаємодії населення з природою в своїй місцевості

7 клас

Географія материків і океанів

№ п/п	ЗМІСТ ТЕМИ	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1.	Вступ Предмет вивчення “Географії материків і океанів”. Джерела географічних знань. Методи географічних досліджень. Класифікація карт за охопленням території, змістом і за призначенням. Тематичні карти і робота з ними. Практичні роботи з тематичними картами: 1-4. Аналіз тематичних карт (часових поясів, будови земної кори, кліматичних поясів і областей, географічних поясів і природних зон) з метою виявлення основних географічних закономірностей.	Учень: <u>називає</u> : джерела географічних знань; методи географічних досліджень; що вивчає “Географія материків і океанів ” <u>пояснює</u> : найголовніші географічні закономірності: зміну часу, поширення стійких та рухомих ділянок земної кори і відповідних їм форм рельєфу, особливості типів клімату Землі, закономірностей поширення географічних поясів і природних зон; <u>показує на карті</u> : материки, частини світу і океани; <u>аналізує</u> : тематичні географічні карти; <u>визначає</u> : місцевий і поясний час; <u>формулює</u> : значення карт для

		людини.
2.	Розділ І. ОКЕАНИ	
	Тема 1: Тихий океан. Океанія Загальні відомості. Тихий океан – найбільший океан Землі. Географічне положення. Історія дослідження. Особливості будови дна океану. Кліматичні пояси і типи клімату. Течії. Органічний світ і закономірності його поширення. Багатства Тихого океану. Проблема забруднення вод океану. Океанія. Особливості фізико-географічного положення. Острови, їх походження. Заселення Океанії. Сучасне населення і країни в Океанії. Екологічні проблеми.	Учень: <u>називає:</u> етапи дослідження Тихого океану та Океанії; характерні риси природи Тихого океану та Океанії; <u>наводить приклади:</u> форм рельєфу дна, течій, представників органічного світу; <u>пояснює:</u> властивості водних мас та морські течії; особливості рельєфу дна та характерні риси клімату Тихого океану; <u>визначає:</u> своєрідність органічного світу; багатства океану; <u>виділяє:</u> основні джерела й шляхи забруднення океанічних вод; <u>порівнює:</u> властивості водних мас різних частин Тихого океану; <u>оцінює:</u> значення Тихого океану як найбільшого океану Землі. <u>показує на карті:</u> об'єкти географічної номенклатури: моря - Берингове, Охотське, Японське, Південно-Китайське, Філіппінське; Берингову протоку; Панамський канал; острови – Гавайські, Маріанські, Японські, Філіппінські, Великі Зондські; глибоководні жолоби - Маріанський, Філіппінський; течії - Північна та Південна Пасатна, Куросіо, Течія Західних Вітрів, Каліфорнійська, Перуанська
	Тема 2: Атлантичний океан Особливості географічного положення та кордони океану. Спільні та відмінні риси в географічному положенні Атлантичного і Тихого океанів. Дослідження Атлантичного океану. Будова та рельєф дна. Кліматичні пояси, типи клімату. Водні маси. Органічний світ. Природні багатства океану. Проблема забруднення вод.	Учень: <u>називає:</u> характерні риси природи Атлантичного океану; <u>наводить приклади:</u> форм рельєфу дна, течій, представників органічного світу; <u>характеризує:</u> географічне положення Атлантичного

		океану; основні властивості водних мас; особливості будови дна та рельєфу; типи клімату і океанічні течії; різноманітність органічного світу; багатства та проблеми забруднення океану. <u>показує на карті:</u> географічні об'єкти: острови – Ісландія, Бермудські, Зеленого мису; підводні хребти – Північно-Атлантичний, Південно-Атлантичний; течії – Гольфстрім, Північно-Атлантична, Канарська, Лабрадорська; <u>робить висновки:</u> про вплив Атлантичного океану на природу материків.
	Тема 3: Індійський океан Особливості географічного положення. Спільні та відмінні риси в географічному положенні Індійського і Тихого океанів. Дослідження Індійського океану. Рельєф дна. Особливості природи океану: високі температура і солоність вод, система морських течій. Своєрідність органічного світу. Природні багатства. Вплив океану на природу материка в прибережній частині. Види господарської діяльності в океані. Охорона природи океану.	Учень: <u>називає:</u> етапи дослідження океану; особливості природи Індійського океану; <u>наводить приклади:</u> форм рельєфу дна океану, течій, представників органічного світу; <u>пояснює:</u> властивості водних мас та переміщення океанічних течій; формування рельєфу дна та клімату Індійського океану; своєрідність органічного світу; <u>показує на карті:</u> Аравійське море; затоки – Бенгальська, Перська; Суецький канал; острів Шрі-Ланка; Зондський глибоководний жолоб; підводні хребти – Західно-Індійський, Аравійсько-Індійський, Центрально-Індійський; течії – Мусонна, Мадагаскарська; <u>порівнює:</u> фізико-географічне положення Тихого та Індійського океанів;

		<u>узагальнює</u>: відомості про своєрідність природи Індійського океану. <u>оцінює</u>: вплив людської діяльності на природу океану
	Тема 4: Північний Льодовитий океан Загальні відомості. Північний Льодовитий океан – найменший океан на Землі. Географічне положення. Дослідження океану та Арктики в цілому. Особливості рельєфу дна. Клімат океану в зв'язку із розташуванням океану у високих широтах. Течії. Льодовий режим. Своєрідність органічного світу. Проблеми охорони природи океану. Практичні роботи. 5. Нанесення на контурну карту географічної номенклатури Світового океану. 6. Складання комплексної порівняльної характеристики двох океанів (за вибором).	Учень: <u>називає</u>: дослідників океану та Арктики; особливості природи Північного Льодовитого океану; <u>наводить приклади</u>: форм рельєфу дна, представників органічного світу; <u>пояснює</u>: вплив географічного положення океану на природні умови; основні властивості водних мас та їх переміщення; особливості будови дна та рельєфу, клімату; поширення органічного світу; <u>показує на карті</u>: географічні об'єкти: моря – Гренландське, Норвезьке, Баренцеве, Біле, Карське; підводні хребти – Ломоносова, Менделєєва; трансарктичну течію; <u>порівнює</u>: властивості водних мас і органічний світ Північного Льодовитого та Атлантичного океанів; <u>оцінює</u>: природні ресурси та наявні екологічні проблеми океану
3.	РОЗДІЛ II. Материка	
	Тема 5: Африка Особливості географічного положення материка, елементи берегової лінії. Дослідження та освоєння Африки. Геологічна будова. Східно-Африканські розломи земної кори. Рельєф материка: рівнини, гори, плоскогір'я, нагір'я. Закономірності розміщення корисних копалин. Загальні особливості клімату. Кліматичні пояси і типи клімату. Води суходолу: головні річкові системи, озера, підземні води, їх гідрологічні особливості, значення для природи та населення. Специфічність ґрунтово-рослинного покриву і тваринного світу. Природні зони, закономір-	Учень: <u>називає</u>: основні етапи дослідження материка; характерні риси географічного положення та природи Африки; <u>наводить приклади</u>: форм рельєфу, кліматичних поясів, внутрішніх вод, ґрунтів, рослинного та тваринного світу Африки; <u>пояснює</u>: особливості географічного положення Африки; головні форми рельєфу і ко-

	ності їх розміщення. Національні парки. Стихійні явища природи. Екологічні проблеми. Населення. Сучасна політична карта Африки. Головні держави. Зв'язки України з країнами африканського континенту. Практичні роботи 7.Визначення географічних координат крайніх точок Африки. 8.Позначення на контурній карті назв основних географічних об'єктів материка. (Аналогічна робота виконується під час вивчення всіх материків). 9.Складання порівняльної характеристики двох природних зон Африки (за вибором).	рисні копалини; особливості клімату і розміщення кліматичних поясів на материку; <u>порівнює:</u> природні зони; <u>характеризує</u> загальні риси населення; особливості розвитку найбільших держав материка; основні екологічні проблеми материка; <u>визначає:</u> географічні координати; <u>показує на карті:</u> об'єкти географічної номенклатури: миси – Рас-Енгела, Агульяс, Альмаді, Рас-Гафун; моря – Середземне, Червоне; затоки – Гвінейську, Аденську; протоки – Мозамбікську, Гібралтарську та Баб-ель-Мандебську; острів Мадагаскар; півострів Сомалі; гори – Атлас, Драконові, Капські; вулкан Кіліманджаро; Ефіопське нагір'я та нагір'я Тібеті; Східно - Африканське плоскогір'я; річки – Ніл, Конго (Заїр), Нігер, Замбезі, Оранжева; озера – Вікторія, Танганьїка, Ньяса, Чад; водоспад Вікторія; пустелі – Сахара, Наміб; напівпустелю Калахарі
	Тема 6: Австралія. Австралія - найменший материк Землі. Загальні відомості. Своєрідність географічного положення материка. Історія відкриття і дослідження. Геологічна будова. Форми рельєфу та корисні копалини Австралії, їх порівняння з Африкою. Загальні особливості клімату. Сухість клімату, її основні причини. Кліматичні пояси та типи клімату Австралії. Води суходолу. Особливості ґрунтово-рослинного покриву і тваринного світу, його своєрідність і унікальність. Природні зони. Зміна природи людиною. Населення, його склад та розміщення. Австралійський Союз - єдина держава на материку. Україна і Австралія. Практична робота (продовження роботи	Учень: <u>називає:</u> основні відомості про відкриття та дослідження материка; особливості географічного положення; <u>наводить приклади:</u> форм рельєфу, типів клімату, внутрішніх вод, представників рослинності і тваринного світу; <u>пояснює:</u> особливості географічного положення материка; основні типи клімату Австралії, їх вплив на формування вод суходолу; особливості заселення Австралії.

	8): Нанесення географічних об'єктів на контурну карту материка.	<u>порівнює:</u> географічне положення Австралії і Африки; <u>визначає:</u> зв'язки Австралійського Союзу з Україною; <u>оцінює:</u> вплив людини на унікальну природу материка; <u>показує на карті:</u> миси – Йорк, Південно – Східний, Стіп – Пойнт, Байрон; моря – Коралове, Тасманове, Арафурське; затоки – Карпентарія, Велика Австралійська; острови – Тасманія, Великий Бар'єрний риф, Нова Зеландія, Нова Гвінея; півострів Кейп – Йорк; Західно – Австралійське плоскогір'я; Центральну низовину; гори – Великий Вододільний хребет (г.Косцюшко); річки – Муррей, Дарлінг; озеро Ейр; пустелі – Велика Піщана пустеля, пустеля Вікторія;
	Тема 7: Південна Америка Загальні відомості. Особливості географічного положення. Дослідження і освоєння материка. Геологічна будова. Основні форми рельєфу Південної Америки. Закономірності поширення родовищ корисних копалин. Своєрідність клімату у зв'язку з рухами повітряних мас. Південна Америка - найвологіший материк світу. Кліматичні пояси і області. Вплив клімату на формування і розподіл вод суходолу Води суходолу. Найбільші річкові системи. Своєрідність органічного світу материка. Природні зони. Висотна поясність в Андах. Зміна природних комплексів людиною. Сучасні екологічні проблеми. Населення, його расовий склад та розміщення. Походження та формування сучасного населення Південної Америки. Політична карта. Основні держави. Україна і країни Південної Америки.	Учень: <u>називає:</u> особливості географічного положення материка; <u>наводить приклади:</u> форм рельєфу, кліматичних поясів, внутрішніх вод, ґрунтів, рослинності та тваринного світу Південної Америки; взаємозв'язків країн Південної Америки з Україною; <u>характеризує:</u> історію відкриття та дослідження материка; типи клімату і найбільші річкові системи Південної Америки; риси населення; <u>виявляє:</u> закономірності поширення основних форм рельєфу та корисних копалин; <u>пояснює:</u> особливості розподілу температури та опадів;

	Практична робота (продовження роботи 8).	<u>порівнює:</u> особливості природних умов Південної Америки, Африки, Австралії; <u>оцінює:</u> сучасні екологічні проблеми, що існують на материку; <u>показує на карті:</u> миси - Галлінас, Фроуерд, Кабу-Бранку, Паріньяс, Горн; Карибське море; затоку Ла-Плата; протоки - Магелланова, Дрейка; острови - Вогняна Земля, Фолклендські; низовини - Амазонська, Орінонська, Ла-Платська; плоскогір'я - Бразильське, Гвіанське; гори Анди г.Аконкагуа); вулкани - Сан-Педро, Котопахі; річки - Амазонка, Парана, Оріноко; водоспади - Анхель, Ігуасу; озера - Маракайбо, Тітікака; пустелю Атакама
	Тема 8: Антарктида Антарктида й Антарктика. Особливості водних мас Південного океану. Антарктида - льодовий материк планети. Загальні відомості. Своєрідність географічного положення материка, його розміри. Відкриття Антарктиди та сучасні наукові дослідження материка. Міжнародне співробітництво у вивченні Антарктики й охороні її природи. Українська дослідна станція «Академік Вернадський». Будова поверхні. Лід Антарктиди, підлідний рельєф. Кліматичні умови. Антарктида - найхолодніший материк Землі. Рослинність і тваринний світ. Природні багатства Антарктиди, проблеми їх використання. Практична робота (продовження роботи 8).	Учень: <u>називає:</u> характерні риси природи Антарктиди та Антарктики; <u>наводить приклади:</u> міжнародного співробітництва у вивченні Антарктиди; <u>характеризує:</u> основні етапи дослідження Антарктиди; сучасні дослідження українців Антарктиді; <u>пояснює:</u> причини утворення суцільного покривного зледеніння; вплив льодовикового покриву на природу материка; <u>оцінює:</u> сучасний стан природи та природних багатств материка; <u>висловлює судження:</u> про вплив Антарктиди на природні особливості планети; <u>показує на карті:</u> географічні об'єкти: моря Уеддела, Росса, Беллінсгаузена; півострів Антарктичний; Трансантарктичні гори; вулкан Еребус
	Тема 9: Північна Америка	Учень:

Загальні відомості. Своєрідність природи материка, пов'язана з його географічним положенням. Історія відкриття та освоєння Північної Америки.

Геологічна будова та рельєф, їх порівняння з Південною Америкою. Роль вулканізму та давнього зледеніння у формуванні сучасного рельєфу. Корисні копалини, закономірності їх поширення.

Чинники формування клімату Північної Америки. Кліматичні пояси і типи клімату.

Води суходолу. Основні річкові системи. Великі озера, їх походження.

Рослинність і тваринний світ. Особливості природної зональності материка. Висотна поясність Кордильєр.

Приклади впливу діяльності людини на природу. Стихійні явища природи та їх наслідки. Заповідники і національні парки.

Населення. Його расовий і етнічний склад. Особливості заселення Північної Америки. Політична карта. Держави. Зв'язки України з країнами Північної Америки.

Практична робота

10.Складання комплексної характеристики однієї з річок материка (за типовим планом).

називає: характерні риси природи Північної Америки;
наводить приклади: форм рельєфу, кліматичних поясів, внутрішніх вод, типів ґрунтів, рослинності і тваринного світу Північної Америки; впливу господарської діяльності людей на природу; зв'язків країн Північної Америки з Україною;
порівнює: рельєф і клімат Північної і Південної Америки;
пояснює: залежність природи материка від особливостей його географічного положення та рельєфу.
характеризує: особливості географічного положення та історію відкриття Північної Америки; основні риси рельєфу материка; типи клімату Північної Америки; особливості річок (за типовим планом); особливості розміщення природних зон материка; населення Північної Америки, його сучасний склад.
показує на карті: географічні об'єкти: миси - Мерчисон, Мар'ято, Принца Уельського, Сент-Чарльз; затоки - Гудзонова, Мексиканська, Аляска; острови - Гренландія, Ньюфаундленд, Великі Антільські (Куба, Гаїті, Ямайка), Малі Антільські, Канадський Арктичний Архіпелаг; півострови - Лабрадор, Флорида, Каліфорнія, Аляска, Юкатан; Примексиканську низовину, Центральні і Великі рівнини; гори - Кордильєри (г.Мак-Кінлі), Скелясті, Аппалачі; річки - Міссісіпі, Міссурі, Колумбія, Маккензі, Юкон, Колорадо; Ніагарський водоспад; озера - Великі (Верхнє, Мічіган,

		Гурон, Ері, Онтаріо), Велике Солоне
	Тема 10: Євразія. Євразія - найбільший материк Землі. Фізико-географічне положення материка, його розміри. Особливості берегової лінії Євразії. Історія відкриття і дослідження окремих регіонів материка. Відмінність Євразії за геологічною будовою від інших материків. Давні материкові зледеніння. Сейсмічно активні області. Найбільші рівнини і гори Євразії. Відмінності у рельєфі різних частин материка. Корисні копалини, особливості їх походження. Особливості формування клімату. Кліматичні пояси і типи клімату Євразії, їх порівняння з Північною Америкою. Особливості прояву кліматотвірних чинників у зв'язку з географічним положенням та розмірами материка. Внутрішні води, їх розподіл. Найбільші річки та озера Євразії. Основні типи живлення і режиму річок. Зміна стану водойм під впливом господарської діяльності. Багаторічна мерзлота. Сучасне зледеніння. Природні зони. Особливості їх розміщення на території материка. Ґрунти, рослинність і тваринний світ природних зон Євразії. Висотна поясність у горах материка Зміна природи людиною. Охорона природних комплексів Євразії. Населення. Расовий та етнічний склад. Розміщення населення на материку. Сучасна політична карта Євразії. Найбільші держави країни. Україна серед держав Євразії. Практичні роботи (закінчення роботи 8); 11.Виявлення відмінностей кліматичних областей помірного поясу на основі аналізу кліматичних карт і діаграм.	Учень: <u>називає:</u> характерні риси природи Євразії як найбільшого материка Землі; <u>наводить приклади:</u> форм рельєфу, типів клімату, річок та озер, типів ґрунтів, рослинності і тваринного світу; <u>характеризує:</u> особливості географічного положення та історію дослідження Євразії; основні риси рельєфу та закономірності розміщення корисних копалин; чинники формування клімату, кліматичні пояси і області материка; типи річок за їх живленням і режимом; закономірності розміщення природних зон Євразії; населення материка; <u>порівнює:</u> відмінності клімату в межах помірного поясу Євразії; <u>пояснює:</u> про причини різноманітності природи Євразії. <u>показує на карті:</u> географічні об'єкти: миси - Рока, Дежньова, Челюскін, Піай; моря - Північне, Балтійське, Середземне, Чорне, Азовське, Баренцове, Східно-Сибірське, Жовте, Японське, Охотське, Берінгове, Східно-Китайське, Південно-Китайське, Аравійське; затоки –Біскайська, Бенгальська, Аденська, Перська, Сіамська, Ботнічна; протоки - Дарданелли, Босфор, Ла-Манш, Гібралтарська, Зондська, Малаккська, Берінгова, Лаперуза; острови – Велика Британія, Ірландія, Сицилія, Шпіцберген, Нова Земля, Сахалін, Японські, Великі Зондські (Калімантан, Суматра, Ява), Малі Зондські, Філіппінські; півострови - Скандинавський, Піренейсь-

		кий, Апеннінський, Балканський, Кримський, Таймир, Чукотський, Камчатка, Корея, Індокитай, Малакка, Індостан, Аравійський; гори - Альпи, Піренеї, Апенніни, Карпати, Кримські, Скандинавські, Уральські, Кавказ, Тянь-Шань, Гімалаї (г.Джомолунгма); рівнини - Східноєвропейська, Західно-Сибірська, Велика Китайська; низовини – Прикаспійська, Індо-Гангська, Месопотамська; височини - Середньоросійська; плоскогір'я - Середньосибірське, Декан; нагір'я - Тібет, Іранське; вулкани - Гекла, Етна, Везувій, Ключевська Сопка, Фудзіяма, Кракатау; пустелі - Каракуми, Гобі, Руб-ель-Халі; річки - Рейн, Ельба, Дунай, Дніпро, Дністер, Волга, Об, Єнісей, Лена, Амур, Хуанхе, Янцзи, Меконг, Ганг, Інд, Євфрат, Тигр; озера - Женевське, Ладозьке, Каспійське море, Аральське море, Байкал, Балхаш, Мертве море
4.	Розділ III. ЗЕМЛЯ – НАШ СПІЛЬНИЙ ДІМ	
	Тема 11: Взаємодія людини і природи. Природні ресурси материків і океанів, їх класифікація. Використання природних ресурсів, наслідки природокористування. Зміна взаємозв'язків між компонентами природи під впливом господарської діяльності людини. Порушення рівноваги в природі. Антропогенні природні комплекси. Тема 12: Екологічні проблеми материків і океанів Комплексна проблема забруднення навколишнього середовища. Види забруднення, їх основні джерела надходження. Необхідність міжнародного співробітництва у вирішенні екологічних проблем. Міжнародні організації з охорони природи. Практична робота. 12.Визначення основних видів забруднення навколишнього середовища та встановлення	Учень: <u>називає:</u> сучасні проблеми взаємодії суспільства і природи; основні типи природоохоронних територій; <u>проводить</u> класифікацію природних ресурсів; <u>наводить приклади:</u> раціонального і нераціонального природокористування; змін природних комплексів під впливом людини; основних видів забруднення навколишнього середовища; міжнародних організацій з охорони природи; <u>характеризує:</u> різні види забруднення природи; екологічні проблеми материків і океанів та можливі шляхи їх

	джерел їх надходження.	вирішення; <u>показує на карті:</u> природоохоронні території, райони екологічного лиха; <u>порівнює:</u> рівень забруднення навколишнього середовища в різних регіонах Землі; <u>оцінює:</u> значення міжнародного співробітництва у вирішенні проблем взаємодії природи і суспільства.
--	------------------------	---

8 клас

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

№ п/п	Зміст теми	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1.	Вступ Фізична географія України, предмет і методи досліджень. Формування території України. Сучасний адміністративно-територіальний устрій.	Учень: <u>характеризує:</u> зміст курсу; методи географічних досліджень; <u>наводить приклади:</u> формування території України; <u>показує:</u> на карті одиниці адміністративно-територіального устрою
2.	Розділ 1. Україна та її географічні дослідження	
2.1	Тема 1. Фізико-географічне положення України Крайні точки і розміри території. Географічне положення, кордони. Географічний центр України. Розташування території України стосовно годинних поясів. Практична робота 1. Нанесення на контурну карту крайніх точок, географічного центру України та кордонів країн, що межують з нею. Визначення положення України в годинних поясах.	Учень: <u>називає:</u> крайні точки і розміри території України, суміжні з нею держави; <u>характеризує:</u> кордони та особливості географічного положення України; положення України стосовно годинних поясів; <u>визначає:</u> координати крайніх точок України; поясний і місцевий час; <u>робить висновки:</u> про особливості географічного положення України
2.2	Тема 2. Джерела географічної інформації Експедиційні і стаціонарні дослідження природних умов і природних ресурсів. Туристичні подорожі, екскурсії, краєзнавчі пошуки. Музейні експозиції, виставки. Географічні енциклопедії, довідники, словники, календарі. Географічні періодичні видання. Географічні описи в мистецьких творах, засобах масової інформації, в тому числі аудіовізуальних та ін.	Учень <u>називає:</u> джерела географічної інформації; <u>наводить приклади:</u> географічних видань; <u>характеризує:</u> методи і засоби отримання географічної інформації; <u>розпізнає:</u> картографічні проекції;

	Карти - джерела географічних знань, їх зміст і призначення. Картографічні проекції, спотворення площ, форм, кутів, відстаней. Способи зображення географічних об'єктів та явищ на картах. Види карт. Топографічні карти та їх практичне використання. Визначення за картами напрямків, відстаней та висот на місцевості. Географічні атласи. Електронні карти і атласи. Практична робота 2. Опис місцевості і розв'язання задач за навчальними топографічними картами.	види карт їх зміст і призначення; <u>добирає:</u> різні джерела географічних знань; <u>визначає:</u> види спотворень на картах; <u>користується:</u> топографічними картами; атласами; географічними енциклопедіями, словниками, довідниками.
2.3	Тема 3. Географічні дослідження на території України Географічні відомості про територію України у античних географів "Повісті минулих літ", літописах. Перші карти України. Дослідження природних умов і природних ресурсів України у ХУІІІ-ХІХ ст. Географічні дослідження України в ХХ ст. Роль у вивченні природи та господарства України В.Вернадського, П.Тутковського, С.Рудницького, Г.Висоцького, П.Погребняка, Б.Срезневського, В.Бондарчука, В.Кубійовича та ін. Сучасні географічні дослідження. Українське географічне товариство.	Учень: <u>називає:</u> географічні відомості про території України різних часів; видатних вчених-дослідників природних умов і природних ресурсів України; <u>характеризує:</u> періоди географічного вивчення території України; внесок відомих вчених у дослідження природних умов і природних ресурсів України; <u>аналізує:</u> історію географічного вивчення території України; <u>користується:</u> географічною енциклопедією України, творами відомих географів.
3	Розділ ІІ. Загальна характеристика природних умов і природних ресурсів України	
3.1.	Тема 1. Тектонічні структури. Тектонічна карта України. Характеристика основних тектонічних структур. Взаємозв'язок основних форм рельєфу з тектонічними структурами.	Учень <u>визначає:</u> поняття "платформа", "щит", "область складчастості" <u>називає і показує на карті:</u> тектонічні структури в межах України
3.2.	Тема 2. Геологічна будова. Геологічна карта України. Вік і поширення гірських порід. Геохронологічна таблиця. Зміна природних умов території України в архейську, протерозойську, палеозойську, мезозойську, кайнозойську ери.	Учень <u>визначає:</u> вік гірських порід за геологічною картою; <u>порівнює:</u> особливості природних умов території в різних ери; <u>пояснює:</u> геохронологію розвитку території України; вплив дніпровського зледеніння, лесонакопичення, неотектонічних рухів на форму-

		вання рельєфу; <u>наводить приклади:</u> поширення гірських порід різного віку
3.3.	Тема 6. Рельєф. Геоморфологічна будова Фізична карта України. Загальний план будови поверхні, простягання низовин, височин, гір, річкових долин. Закономірності поширення основних форм рельєфу і типів рельєфу.	Учень <u>аналізує:</u> взаємозв'язок основних форм рельєфу і тектонічних структур; фізичну, геологічну, тектонічну карти; <u>називає і показує на карті:</u> основні орографічні одиниці України: низовини, височини гірські пасма, головні річкові долини. найвищі точки рівнинної частини Українських Карпат і Кримських гір, перевали; <u>наводить приклади:</u> поширення основних типів і форм рельєфу
3.4.	Тема 7. Мінерально-сировинні ресурси Різноманітність і багатство мінерально-сировинних ресурсів, їхній зв'язок із геологічною будовою. Закономірності поширення корисних копалин. Паливні корисні копалини. Перспективні нафтогазоносні райони. Основні родовища нафти і газу. Родовища горючих сланців і торфу. Рудні корисні копалини. Родовища залізної, марганцевої, уранових руд. Золоторудні райони України. Нерудні корисні копалини. Родовища нерудної сировини, дорогоцінного каміння. Мінеральні води і грязі. Господарська оцінка мінерально-сировинних ресурсів, основні шляхи їх раціонального використання і охорони. Практична робота 3. Встановлення взаємозв'язків між тектонічними структурами, формами рельєфу та корисними копалинами на території України	Учень <u>пояснює:</u> взаємозв'язки між геологічною будовою території та корисними копалинами; класифікацію родовищ корисних копалин України; <u>визначає:</u> господарське значення мінерально-сировинних ресурсів; <u>наводить приклади:</u> поширення родовищ корисних копалин; <u>висловлює судження:</u> про заходи по раціональному використанню та охороні корисних копалин
3.5.	Тема 8. Кліматичні умови та ресурси Загальна характеристика клімату України. Основні кліматичні чинники: сонячна радіація, циркуляція атмосфери; підстильна земна поверхня. Взаємодія чинників кліматоутворення. Кліматичні карти. Основні кліматичні показники. Кліматичні ресурси. Погода і небезпечні погодні явища. Прогноз	Учень <u>називає:</u> основні кліматотвірні чинники; основні кліматичні показники; <u>характеризує:</u> розподіл та річний хід кліматичних показників; кліматичні ресурси України; <u>наводить приклади:</u> небезпе-

	погоди. Синоптична карта. Метеорологічні станції, бюро погоди, гідрометеорологічна служба України. Вплив погодно-кліматичних умов на здоров'я і господарську діяльність людини.	чних явищ природи; <u>аналізує:</u> дані метеорологічних спостережень; <u>виконує:</u> інструментальні спостереження за погодою; <u>складає:</u> прогноз погоди за синоптичними картами, народними прикметами; <u>дає господарську оцінку:</u> кліматичним умовам і ресурсам України; <u>робить висновки:</u> про закономірності розподілу кліматичних показників по території України
3.6.	Тема 9. Внутрішні води Поверхневі води. Основні річкові басейни та їх характеристика. Характер гідрографії і водного режиму річок. Річкові системи Дніпра, Сіверського Дінця, Південного Бугу, Дністра, Дунаю, Тиси. Канали: Сіверський, Донець-Донбас, Дніпро - Кривий Ріг, Дніпро-Донбас, Північно-Кримський. Озера і лимани; їх типи; особливості гідрологічного режиму. Водосховища. Підземні води. Основні артезіанські басейни України. Болота, їх типи і поширення. Причини заболочення. Водний баланс і водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання і охорони. Практичні роботи 4. Позначення на контурній карті річок, озер, водосховищ, каналів, боліт. Аналіз забезпеченості водними ресурсами різних територій України.	Учень <u>називає:</u> основні річкові басейни України; <u>показує на картах:</u> річки, озера, лимани, водосховища, канали; <u>характеризує:</u> загальні риси гідрологічного режиму та роботи річок, каналів, озер, лиманів, водосховищ України; ресурси та екологічні проблеми поверхневих і підземних вод; <u>пояснює:</u> зв'язок гідрологічного режиму річок і озер з кліматичними умовами, підземними водами; <u>аналізує:</u> природні умови басейнів, річок, озер; показники водних ресурсів і водного балансу України; <u>дає оцінку:</u> водозабезпеченості території України та її окремих регіонів; <u>робить висновки:</u> про закономірності в розподілі річкового стоку, поширенні озер, боліт на території України
3.7.	Тема 10. Ґрунти і земельні ресурси Умови ґрунтоутворення, основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Карта ґрунтів України. Земельні ресурси України. Основні заходи з раціонального використання і охорони земельних ресурсів. Практичні роботи:	Учень <u>називає:</u> основні чинники ґрунтоутворення; <u>наводить приклади:</u> генетичних типів ґрунтів; <u>пояснює:</u> умови ґрунтоутворення, особливості поширення ґрунтів;

	5. Аналіз закономірностей поширення ґрунтів на території України.	<u>характеризує</u> : земельні ресурси України; <u>аналізує</u> : карту ґрунтів України; <u>робить висновки про</u> : закономірності поширення ґрунтів на рівнинній частині України і в горах; основні заходи з раціонального використання і охорони земельних ресурсів
3.8.	Тема 11. Рослинний покрив Різноманітність видового складу, закономірності поширення рослинності. Широтна зональність і висотна поясність рослинного покриву. Червона книга України. Вплив господарської діяльності на рослинність. Рослинні ресурси, їх охорона і відтворення.	Учень <u>називає</u> : основні типи рослинного покриву України; <u>характеризує</u> : видовий склад рослинності; стан рослинних ресурсів; <u>розпізнає</u> : рослини, занесені до Червоної книги України; <u>наводить приклади</u> : рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України; ендемічних і зникаючих видів, рослин; <u>аналізує</u> : карту рослинності України; вплив господарської діяльності на рослинний покрив; <u>робить висновки</u> : про закономірності поширення основних типів рослинності в Україні
3.9.	Тема 12. Тваринний світ Різноманітність видового складу тварин. Вплив людини на тваринний світ. Тварини занесені до Червоної книги України. Тваринні ресурси України, заходи по їх відтворенню і охороні.	Учень <u>називає</u> : фауністичний склад лісів, луків, степів, боліт, водойм; <u>характеризує</u> : видовий склад і поширення тварин; тваринні ресурси України; <u>розпізнає</u> : види тварин занесені до Червоної книги України; <u>наводить приклади</u> : акліматизації та реакліматизації тварин; <u>робить висновки</u> : про закономірності поширення тваринного світу, стан тваринних ресурсів.
4.	Розділ III. Ландшафти і фізико-географічне районування	
4.1.	Тема 13. Природно - територіальні комплекси	Учень <u>називає</u> : чинники формуван-

	Природно-територіальні комплекси (ПТК), взаємодія факторів і компонентів, що їх формують. Ландшафти та їх класифікація. Вплив господарської діяльності людини на ландшафти	ня природно-територіальних комплексів; <u>характеризує:</u> __ особливості взаємодії компонентів природи у ПТК
4.2.	Тема 14. Фізико-географічне районування Поняття фізико-географічного районування. Карта фізико-географічного районування України. Наукове і практичне значення природного районування.	Учень <u>називає:</u> одиниці фізико-географічного районування; <u>аналізує:</u> __ карту фізико-географічного районування України; <u>робить висновки про:</u> прояви широтної зональності на території України; необхідність впровадження зональних природоохоронних заходів
4.3.	Тема 15. Зона мішаних і широколистяних лісів Географічне положення, межі і розміри. Характерні риси природних комплексів. Сучасні ландшафти. Природоохоронні території.	Учень <u>показує на карті:</u> природні зони рівнинної частини України; <u>характеризує:</u> __ взаємозв'язки між компонентами природи у природних зонах мішаних і широколистяних лісів; <u>наводить приклади:</u> природоохоронних територій; <u>розпізнає:</u> географічне положення, межі зон, підзон
4.4.	Тема 16. Зона лісостепу Географічне положення, межі, розміри. Характерні риси природних комплексів та ресурсів. Несприятливі природні процеси. Поділ на природні країни. Природоохоронні території.	Учень <u>порівнює:</u> зональні особливості лісостепу з іншими зонами; <u>характеризує:</u> __ взаємозв'язки між компонентами природи у зоні лісостепу; <u>наводить приклади:</u> природоохоронних територій; <u>розпізнає:</u> географічне положення, межі зони; <u>оцінює:</u> вплив господарської діяльності людини на природні особливості зони лісостепу
4.5.	Тема 17. Зона степу Географічне положення, межі розміри. Головні риси природних умов. Поділ на підзони. Несприятливі природні процеси. Природоохоронні території. Практична робота 6. Складання порівняльної характеристики природних зон і країв України (за вибором).	Учень <u>порівнює:</u> зональні особливості степової зони з іншими природними зонами України; <u>характеризує:</u> __ взаємозв'язки між компонентами природи у зоні степу; <u>наводить приклади:</u> приро-

		доохоронних територій; <u>розпізнає:</u> географічне положення, межі зони та підзон; <u>оцінює:</u> вплив господарської діяльності людини на природні особливості зони степу.
4.6.	Тема 18. Українські Карпати. Географічне положення, межі і розміри. Загальні риси природних умов. Висотна поясність ландшафтів. Стихійні природні явища і процеси. Поділ на природні області. Природоохоронні території. Основні заходи щодо раціонального використання та охорони природних умов і природних ресурсів.	Учень <u>називає:</u> чинники формування висотної ландшафтної поясності Українських Карпат; <u>характеризує:</u> природу Українських Карпат; <u>наводить приклади:</u> проявів висотної поясності; <u>розпізнає:</u> географічне положення та межі природних областей Українських Карпат; <u>пояснює:</u> причини виникнення і прояв стихійних природних явищ і процесів у горах; <u>порівнює:</u> гірські природні області; <u>робить висновки про:</u> закономірності висотної поясності в горах; вплив природних умов на господарювання в Українських Карпатах.
4.7.	Тема 19. Кримські гори Географічне положення, межі, розміри. Особливості природних умов і ресурсів. Неприятливі природні процеси. Поділ на природні області. Природоохоронні території. Основні заходи щодо раціонального використання та охорони природних умов і природних ресурсів.	Учень <u>називає:</u> чинники формування висотної ландшафтної поясності Кримських гір; <u>характеризує:</u> природу Кримських гір; <u>наводить приклади:</u> проявів висотної поясності; <u>розпізнає:</u> географічне положення та межі природних областей і Кримських гір; <u>аналізує:</u> відмінності у природі Українських Карпат та Кримських гір; <u>пояснює:</u> причини виникнення і прояв стихійних природних явищ і процесів у горах; <u>порівнює:</u> гірські природні області; <u>робить висновки про:</u> закономірності висотної поясності

		сті в горах; вплив природних умов на господарювання в Кримських горах.
4.8.	Тема 20. Природні комплекси морів, що омивають Україну Фізико-географічна характеристика природних комплексів Чорного та Азовського морів. Проблеми використання і охорони їх вод.	Учень <u>називає:</u> розміри, глибини, елементи берегової лінії; <u>характеризує:</u> природні умови Чорного і Азовського морів; <u>пояснює:</u> причини наявності сірководню в Чорному морі; <u>показує на карті:</u> найбільші острови, півострови, коси, затоки, протоки і течії; <u>робить висновки:</u> про стан природних ресурсів Чорного і Азовського морів, проблеми їх використання і охорони.
5	Розділ IV. Використання природних умов і природних ресурсів та їх охорона	
5.1.	Тема 21. Геоекологічна ситуація в Україні Поняття “геоекологічна ситуація”. Основні забруднювачі навколишнього середовища. Аварія на Чорнобильській АЕС і стан навколишнього середовища Вплив геоекологічної ситуації на населення в Україні. Законодавство про екологічну ситуацію в Україні.	Учень: <u>пояснює:</u> суть поняття “геоекологічна ситуація”; <u>характеризує:</u> сучасну геоекологічну ситуацію в Україні; законодавчі акти про екологічну ситуацію, природно-заповідний фонд України; вплив аварії на Чорнобильській АЕС на стан навколишнього середовища; <u>аналізує:</u> вплив геоекологічної ситуації на здоров’я населення
5.2.	Тема 22. Використання і охорона природних умов і природних ресурсів Законодавчі акти про природно-заповідний фонд України. Природно-заповідний фонд. Національна екологічна мережа України. Моніторинг навколишнього середовища в Україні. Основні заходи щодо раціонального використання і охорони навколишнього середовища в Україні. Практична робота 7. Аналіз карти геоекологічної ситуації в Україні. Нанесення на контурну карту основних природоохоронних об’єктів України.	Учень <u>розрізняє:</u> категорії природно-заповідного фонду України; <u>пояснює:</u> зміст і організацію моніторингу навколишнього середовища; <u>робить висновки про:</u> створення національної екологічної мережі; основні шляхи використання і охорони природних умов і природних ресурсів України.

9 клас

Економічна і соціальна географія України

№ п/п	Зміст теми	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	Вступ. Предмет економічної і соціальної географії України, актуальність курсу. Економічна і соціальна географія в системі географічних дисциплін і наук. Зв'язок економічної і соціальної географії з іншими науками. Вітчизняні вчені економ-географи.	Учень <u>називає:</u> що вивчає економічна і соціальна географія України; світових та вітчизняних економ-географів; <u>встановлює:</u> зв'язок економічної і соціальної географії з іншими науками; <u>пояснює:</u> актуальність і необхідність вивчення курсу.
2	Тема 1. Економіко-географічне положення України Місце України на політичній карті Європи і світу. Економіко-географічне положення України. Значення транзитних перевезень. Геополітичне положення, його позитивні і негативні риси. Практична робота 1. Визначення позитивних і негативних рис економіко-географічного та геополітичного положення України. Проведення на контурній карті лінії державного кордону України і підписання країн, з якими вона межує	Учень <u>називає:</u> сусідні держави; розміри країни; <u>показує:</u> на картах Європи та світу державні кордони України; <u>характеризує:</u> економіко- і політико-географічне положення; <u>пояснює:</u> вплив географічного положення України на її місце в Європі та світі
3.	Тема 2. Адміністративно-територіальний устрій Українські історичні землі. Історико-географічний огляд адміністративно-територіального поділу України. Сучасний адміністративно-територіальний поділ і його характеристика. Оцінка адміністративно-територіального поділу, сучасні зміни. Практична робота 2. Нанесення на контурну карту адміністративних одиниць України	Учень <u>пояснює:</u> що таке адміністративно-територіальний поділ; <u>називає:</u> етапи формування території України; <u>показує:</u> на карті області України та АР Крим.
4.	Тема 1. Кількість, розміщення і густота населення, його вікова і статева структура Відомості про кількість населення в давні часи. Кількість і густота населення, її територіальні відмінності. Поняття “природний рух населення”. Природний рух населення України. Порівняння показників природного руху населення України і країн Західної Європи. Географія природного руху населення в Україні. Причини погіршення демографічної ситуації. Депопуляція.	Учень: <u>визначає:</u> суттєві ознаки понять “природний рух населення”, “механічний рух населення”, “природний приріст”, “депопуляція”, “еміграція”, “імміграція”; <u>називає:</u> кількість населення в Україні; <u>пояснює:</u> причини нерівномірного розміщення насе-

	Механічний рух (міграції) населення. Поняття “еміграція”, “імміграція”, “міграція”, “сальдо міграції”. Внутрішні і зовнішні міграції. Міграційні процеси в Україні, їх інтенсивність і географія. Статеві-віковий склад населення, його наслідки. Практична робота 3. Побудова графіка зміни кількості населення за певний період	лення; причини депопуляції населення; <u>характеризує</u>: статеві-вікову структуру населення, її наслідки; <u>будує та аналізує</u>: графіки зміни кількості населення
5.	Тема 2. Національний та етнічний склад населення. Історія формування української нації. Національний склад населення України та окремих регіонів. Уявлення про політичну націю, корінні народи і національні меншини. Етнографічні групи українців. Українська діаспора та її географія. Розширення зв'язків із українцями зарубіжжя. Духовна культура українського народу (мова, культура, освіта, обряди і звичаї, релігія). Практична робота 4. Побудова секторної та стовпчикової діаграм національного складу населення України.	Учень: <u>характеризує</u>: особливості національного складу населення; <u>називає</u>: етнографічні групи українців та національні меншини; <u>пояснює</u>: причини строкатого національного складу населення України; причини виникнення діаспор; <u>показує</u>: країни з найбільшими за чисельністю українськими діаспорами; <u>наводить приклади</u>: зв'язків з українцями зарубіжжя; <u>будує та аналізує</u>: секторні і стовпчикові діаграми
6.	Тема 3. Системи розселення і розвиток поселень Міське і сільське населення. Типи населених пунктів. Урбанізація. Територіальні відмінності в рівнях урбанізації у різних регіонах України. Субурбанізація. Система міського розселення України. Міські агломерації. Столиця держави та її значення. Типи міст за розмірами та за функціями. Сільське розселення і його географія. Типи сільських поселень, особливості їх розміщення. Соціальні проблеми сільського населення, шляхи їх вирішення	Учень: <u>визначає</u>: суттєві ознаки понять: “місто”, “село”, “урбанізація”, “агломерація”, “система розселення”; <u>називає та показує на карті</u>: міста мільйонери та інші найбільші міста; <u>визначає</u>: функції міст; <u>пояснює</u>: причини змін у системі розселення; <u>наводить приклади</u> областей України з різним рівнем урбанізації; <u>оцінює</u>: соціальні проблеми в сільській місцевості
7.	Тема 4. Трудові ресурси і зайнятість населення Поняття “трудові ресурси”, “економічно активне населення”, “зайнятість населення”. Трудові ресурси України та їх географія, порівняння з іншими країнами. Проблеми зайнятості населення.	Учень <u>розрізняє</u>: поняття “трудові ресурси”, економічно активне населення”; <u>характеризує</u>: забезпеченість трудовими ресурсами різних областей України, їхній якісний склад;

		<u>пояснює</u>: причини неповної зайнятості трудових ресурсів, зміни в структурі зайнятості; <u>оцінює</u>: значення високого рівня професійної компетентності трудових ресурсів для подальшого господарського розвитку держави
8.	Тема 1. Загальна характеристика господарства України. Поняття про господарство і національний господарський комплекс. Сучасні зміни в господарському комплексі країни. Галузева структура господарства. Поняття “галузь” і “міжгалузовий комплекс”. Інфраструктура, її види. Розвиток ринкової інфраструктури в Україні. Сучасна організація виробництва і типи підприємств за формами власності в Україні. Поняття про територіальну структуру господарства.	Учень: <u>визначає</u>: суттєві ознаки понять “господарство”, “галузь”, “інфраструктура”; <u>називає</u>: галузі виробничої і невиробничої сфери; риси ринкової системи господарювання; типи підприємств за формами власності, що формуються в Україні; <u>характеризує</u>: особливості територіальної структури господарства; <u>пояснює</u>: зміни в господарському комплексі України за роки незалежності
9.	Тема 2. Економічний потенціал України Складові економічного потенціалу країни. Показники соціально-економічного розвитку. Валовий національний продукт, національний доход. Показники якості життя. Проблеми сталого розвитку України.	Учень <u>визначає</u>: суттєві ознаки понять “внутрішній національний продукт”, “національний доход”; <u>називає</u>: цілі і завдання сталого розвитку; основні показниками соціально-економічного розвитку країни; <u>порівнює</u>: рівень соціально-економічного розвитку України з іншими країнами; <u>аналізує</u>: статистичні дані.
10.	Тема 3. Промисловість: загальна характеристика Промисловість як сфера матеріального виробництва. Місце і роль у господарстві України. Загальні показники розвитку промисловості на сучасному етапі. Структурно-виробничі та особливості розміщення промисловості України Реструктуризація промисловості, шляхи підвищення економічної ефективності національної промисловості, конкурентоспроможності її продукції. Практична робота 5. Складання схеми галузевої структури про-	Учень <u>визначає</u>: поняття “промисловість”; <u>характеризує</u>: зміни в галузевій структурі промисловості на сучасному етапі та особливості її розміщення; <u>оцінює</u>: значення промисловості в господарстві України на конкретних прикладах; складає та аналізувати: схему галузевої структури промисловості

	мисловості України	
11.	Тема 4. Паливна промисловість. Галузева структура паливної промисловості. Сировинна база. Вугільна промисловість. Нафтова промисловість. Нафтопереробна промисловість. Газова промисловість. Торф'яна, горючесланцева промисловість. Практична робота 6. Позначення на контурній карті основних районів вугле-, газо- і нафтовидобутку, нафто- і газопроводів	Учень <u>визначає:</u> склад ПЕК; <u>характеризує:</u> особливості розвитку і розміщення галузей паливної промисловості; <u>оцінює:</u> значення галузі в господарстві України; <u>аналізує:</u> статистичні дані розвитку паливної промисловості
12.	Тема 5. Електроенергетика. Електроенергетики як складова ПЕК України, її значення. Основні типи електростанцій та найважливіші ЛЕП. Використання традиційних і нових способів одержання енергії. Екологічні проблеми електроенергетики. Енергосистема. Споживання енергії. Енергозбереження. Практична робота 7. Побудова секторної діаграми виробництва електроенергії різними типами електростанцій.	Учень <u>визначає:</u> особливості сучасної електроенергетики України; <u>порівнює:</u> особливості виробництва електроенергії на ТЕС, ГЕС, АЕС; <u>називає:</u> структурні, технічні, економічні проблеми функціонування енергетичної галузі; <u>складає:</u> схему зв'язків електроенергетики з іншими галузями; <u>будує:</u> секторну діаграму; <u>аналізує:</u> статистичні дані щодо вироблення електроенергії
13.	Тема 6. Металургійна промисловість. Чорна металургія. Сировинна база. Географія видобутку залізної і марганцевої руди, вогнетривких глин, флюсових вапняків. Фактори розміщення. Основні райони галузі та найбільші підприємства. Обсяг виробництва продукції чорної металургії. Роль чорної металургії у формуванні експорту країни. Проблеми і перспективи розвитку чорної металургії. Кольорова металургія. Склад і сировинна база. Фактори і райони розміщення підприємств галузі. Проблеми і перспективи розвитку галузі. Практична робота 8. Нанесення на контурну карту сировинної бази, основних районів та підприємств чорної і кольорової металургії.	Учень <u>називає:</u> галузі, що входять до металургійної промисловості, найбільші підприємства та їх типи, проблеми і перспективи розвитку; <u>пояснює:</u> фактори розміщення галузі; <u>показує на карті:</u> основні райони та найбільші центри металургії; <u>аналізує:</u> статистичні дані щодо обсягів виробництва металургійної продукції; <u>характеризує:</u> наслідки впливу металургійної промисловості на довкілля
14.	Тема 7. Машинобудування і металообробка Роль машинобудування у господарстві держави. Обсяги виробництва продукції машинобудування	Учень <u>називає:</u> галузевий склад машинобудування; <u>пояснює:</u> роль галузі в господарстві

	нобудування за роки незалежності. Структура галузі. Міжгалузеві та внутрішньогалузеві зв'язки. Фактори розміщення: наукоємні, трудомісткі і металомісткі галузі. Географія важкого, сільськогосподарського, транспортного, електротехнічного машинобудування, приладобудування, верстатобудування, виробництва устаткування для різних галузей народного господарства. Найбільші центри. Формування нових центрів, технополісів. Проблеми і перспективи розвитку та розміщення підприємств галузі в нових економічних умовах.	подарстві держави; фактори розміщення; <u>характеризує:</u> галузі машинобудування; показує на карті: великі центри машинобудування; <u>складає і аналізує:</u> схему внутрішньогалузевих і міжгалузових зв'язків; <u>оцінює:</u> проблеми і перспективи розвитку машинобудування
15.	Тема 8. Хімічна промисловість. Поняття про хімічну промисловість, її галузева структура. Природно-сировинна база хімічної промисловості і використання відходів. Географія окремих галузей хімічної промисловості. Проблеми розвитку і розміщення галузі.	Учень <u>називає:</u> основні галузі хімічної промисловості; <u>характеризує:</u> сировинну базу галузі; <u>пояснює:</u> фактори розміщення галузей хімічної промисловості; <u>показує:</u> на карті основні райони та центри хімічної промисловості; <u>визначає:</u> зв'язки хімічної промисловості з іншими галузями; <u>наводить:</u> конкретні приклади негативного впливу хімічної промисловості на довкілля, користуючись статистичними даними
16.	Тема 9. Лісова і деревообробна промисловість. Структура та значення галузі, особливості її розміщення. Основні райони заготівлі лісу, проблеми відтворення і раціонального використання лісових ресурсів. Лісопильне виробництво. Деревообробна промисловість. Целюлозно-паперове і лісохімічне виробництво. Проблеми й перспективи розвитку галузі.	Учень <u>називає:</u> галузі лісової промисловості; <u>пояснює:</u> фактори розміщення підприємств галузі; <u>показує на карті:</u> основні райони лісозаготівлі, центри деревообробної та деревопереробної галузей; <u>обґрунтовує:</u> необхідність раціонального використання лісових ресурсів
17.	Тема 10. Промисловість будівельних матеріалів Галузева структура. Фактори розвитку і розміщення. Сировинна база. Географія галузей цементної промисловості, підприємств з виробництва залізобетонних конструкцій та ви-	Учень <u>називає:</u> галузі, що входять до промисловості будівельних матеріалів; <u>пояснює:</u> фактори розміщення підприємств галузі, зна-

	робів, стінових матеріалів, легких заповнювачів, скла, облицювальних матеріалів, будівельної кераміки. Промисловість нерудних матеріалів. Проблеми й перспективи розвитку галузі.	чення галузі для задоволення життєвих потреб людей; <u>характеризує:</u> сировинну базу; <u>показує на карті:</u> найбільші центри галузі; <u>аналізує:</u> сучасні тенденції розвитку, технологічні та економічні перспективи галузі
18.	Тема 11. Легка промисловість. Художні промисли Галузева структура. Фактори розміщення. Географія текстильної промисловості (бавовняної, вовняної, лляної і шовкової), швейної та трикотажної промисловості. Шкіряно-взуттєва промисловість. Проблеми і перспективи розвитку галузі. Народні традиції художніх промислів, їх зародження і розвиток. Основні центри виробництва художніх промислів. Виробництва, що виникли на базі художніх промислів.	Учень <u>називає:</u> галузі легкої промисловості; <u>пояснює:</u> фактори розміщення підприємств галузі; <u>показує:</u> на карті найбільші центри легкої промисловості, осередки художніх промислів; <u>оцінює:</u> значення легкої промисловості та художніх промислів для задоволення матеріальних і духовних потреб населення
19.	Тема 12. Харчова промисловість. Галузевий склад харчової промисловості. Фактори розміщення галузей, їх географія. Проблеми і перспективи розвитку харчової промисловості.	Учень <u>називає:</u> галузі харчової промисловості; <u>пояснює:</u> фактори розміщення підприємств галузі; <u>характеризує:</u> роль галузі у формуванні експортного потенціалу країни та задоволенні життєвих потреб населення; <u>показує на карті:</u> найбільші центри та підприємства харчової промисловості
20.	Тема 13. Сільське господарство. Галузева структура сільського господарства. Значення сільського господарства в економіці держави та в формуванні її експорту. Зв'язок сільського господарства з іншими галузями. Природно – географічні фактори розвитку сільського господарства. Сільськогосподарські угіддя, їх структура. Меліорація земель. Галузева структура і виробничі особливості рослинництва. Географія зернового господарства, технічних культур, картоплярства, овочівництва та плодівництва. Тваринництво, його структура та географія. Розвиток кормової бази тваринництва. Рибне господарство.	Учень <u>визначає:</u> структуру сільського господарства та особливості; сільськогосподарського виробництва; <u>характеризує:</u> рослинництво і тваринництво; <u>показує на карті:</u> зони сільськогосподарської спеціалізації; <u>складає:</u> схему міжгалузевих зв'язків у сільському господарстві; <u>наводить конкретні приклади:</u> змін, що відбуваються в сіль-

	Зональна спеціалізація сільського господарства. Гірські регіони. Приміські сільськогосподарські райони. Аграрні реформа в Україні, їх соціальне і економічне значення. Практична робота 9. Нанесення на контурну карту розміщення посівів найважливіших сільськогосподарських культур. Аналіз статистичних даних щодо виробництва сільськогосподарської продукції	ському господарстві; <u>аналізує:</u> статистичні дані щодо сільськогосподарського виробництва; <u>оцінює:</u> проблеми, що відбуваються в сільському господарстві.
21.	Тема 14. Транспорт. Роль транспорту в розвитку господарства країни та в міжнародних перевезеннях. Види транспорту. Залізничний транспорт, його роль у перевезенні вантажів. Залізнична мережа України. Географія залізничних вантажо- та пасажиропотоків. Залізничні вузли. Водний транспорт. Історія українського морського флоту. Морські порти і географія перевезень. Каботаж. Роль морського транспорту в міжнародних зв'язках. Географія річкового транспорту. Річкові порти. Міждержавні перевезення по Дунаю та інших річках. Автомобільний транспорт, його недоліки та переваги. Найважливіші автомагістралі. Повітряний транспорт, його значення в міждержавних перевезеннях. Спеціалізація повітряних перевезень. Трубопровідний транспорт. Географія нафто- і газопроводів. Транзитні транспортування нафти і газу. Рівень забезпеченості різних районів країни транспортними магістралями. Міжнародні транспортні коридори. Транзитні перевезення. Проблеми і перспективи розвитку транспорту	Учень <u>визначає:</u> суттєві ознаки понять “транспортний вузол”, “вантажобіг”, “пасажиробіг”; <u>називає:</u> види транспорту; <u>характеризує:</u> техніко-економічні особливості різних видів транспорту; <u>показує на карті:</u> основні транспортні вузли і найбільші магістралі; <u>висловлює судження:</u> про проблеми і перспективи розвитку окремих видів транспорту; <u>оцінює:</u> роль української транспортної системи в здійсненні міжнародних перевезень
22.	Тема 15. Соціальна сфера. Галузі соціальної сфери (сфера послуг, виробництво товарів народного споживання, доходи і рівень життя населення, споживчий ринок), їх значення та розвиток в Україні. Проблеми і перспективи розвитку соціальної сфери, її вплив на розвиток економіки країни.	Учень <u>називає:</u> складові соціальної сфери; <u>характеризує:</u> рівень розвитку окремих галузей та їх проблеми; <u>порівнює:</u> рівень розвитку соціальної сфери в Україні та в інших країнах; <u>оцінює:</u> вплив соціальної сфери на ефективність національної економіки та задоволення духовних і соціаль-

		них потреб населення.
23.	Тема 16. Україна і світове господарство Зовнішні економічні зв'язки України. Поняття про світове господарство та міжнародний поділ праці. Міжнародний поділ праці та світова торгівля. Форми міжнародного співробітництва. Обсяги і структура зовнішньоекономічних зв'язків. Географія зовнішньої торгівлі України. Значення зовнішніх економічних зв'язків в господарстві країни. Міжнародні організації. Інтеграція України в світову економіку. Вплив процесів глобалізації на господарство України.	Учень <u>визначає:</u> суттєві ознаки понять “світове господарство”, “міжнародний поділ праці”, “глобалізація”; <u>називає:</u> основні форми міжнародного співробітництва і міжнародних зв'язків; Міжнародні та регіональні організації, в які входить Україна; <u>аналізує:</u> статистичні дані щодо обсягів зовнішньої торгівлі країни; характеризує: зовнішньоекономічні зв'язки України, проблеми і перспективи їх розвитку.
24.	Тема. 1 Економіко-географічний поділ України. Територіальне розмаїття природи, економіки і населення передумова територіального поділу України. Поняття про економічний район та його основні ознаки. Мережа економічних районів в Україні, критерії їх виділення та спеціалізація. План вивчення економіко-географічного району: склад території, економіко–географічне положення, природні умови і ресурси, особливості господарського комплексу та найбільші міста. Донецький, Придніпровський, Північно-Східний, Столичний, Центральний, Подільський, Північно-Західний, Карпатський, Причорноморський економічні райони, їх коротка характеристика.	Учень <u>визначає:</u> суттєві ознаки поняття “економічний район”; <u>називає:</u> економічні райони; <u>застосовує:</u> типовий план при складанні характеристики економічних районів; <u>порівнює:</u> економічні райони за їх спеціалізацією; <u>аналізує:</u> проблеми і перспективи розвитку свого економічного району; <u>висловлює судження:</u> про причини і наслідки господарських відмінностей різних територій України
25.	Тема 1. Географічна характеристика своєї області Особливості географічного положення та його вплив на господарську спеціалізацію. Природні умови і ресурси області, їх оцінка. Географічні назви своєї області чи автономної республіки в минулому і нині. Особливості топоніміки своєї місцевості. Історія заселення території. Населення і трудові ресурси. Демографічна ситуація. Найбільші міста. Адміністративні райони. Загальна характеристика господарства. Промисловість. Сільське господарство. Транспорт. Особливості культури і побуту місцевого населення. Проблеми і перспективи розвитку.	Учень <u>порівнює:</u> географічне положення своєї області з іншими; <u>пояснює:</u> походження назв географічних об'єктів своєї місцевості; <u>характеризує:</u> природні умови, ресурси, населення, господарство своєї області; <u>проектує:</u> перспективний розвиток області; <u>наносить на карту:</u> основні господарські і культур-

	Практична робота 10. Нанесення на контурну карту області найважливіших господарських і культурних об'єктів, складання проекту перспективного розвитку області	ні об'єкти області; висловлює судження: про шляхи розв'язання існуючих господарських і соціальних проблем.
--	---	--

10 клас
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ГЕОГРАФІЯ СВІТУ

№ п/п	Зміст теми	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1.	Вступ Предмет соціально-економічної географії світу. Історико-географічні регіони світу. Джерела географічних знань. Методи економіко-географічних досліджень. Видатні економіко-географи світу.	Учень: <u>пояснює</u> : що вивчає соціально-економічна географія світу; <u>визначає</u> : завдання курсу; <u>характеризує</u> : джерела географічних знань та методи економіко-географічних досліджень; <u>називає</u> : історико-географічні регіони світу; видатних економіко-географів світу <u>робить висновки</u> : про причини формування історико-географічних регіонів світу
2.	Розділ І. ЗАГАЛЬНА ЕКОНОМІКО – ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СВІТУ	
2.1.	Тема 1. Політична карта світу Сучасна політична карта світу. Відмінність понять "країна", "державна", "залежна країна", "колонія". Класифікація країн за формою правління. Форми адміністративно-територіального устрою. Відмінності федеративних держав. Політичні та економічні системи країн. Типологія держав. Етапи формування політичної карти світу. Міжнародні організації, їх функціональний і просторовий розподіл. Загальнополітичні (ООН, Рада Європи, Європейський Парламент, СНД) та спеціальні (Європейський союз, НАТО, ЮНЕСКО, ФАО та ін.) організації.	Учень: <u>пояснює</u> : відмінність між поняттями "країна", "державна", "залежна країна", "колонія"; <u>називає</u> : і характеризує основні форми державного устрою та правління країн світу; <u>характеризує</u> : особливості сучасної соціально-економічної типології та регіонального поділу країн світу; етапи формування політичної карти світу; <u>обґрунтовує</u> : основні вектори зовнішньої політики України - знаходить і показує на карті держави; - оцінює політико-географічне положен-

		ня країн; - готує повідомлення і робить узагальнення до теми на основі аналізу додаткових джерел географічних знань.
2.2.	Тема 2. Населення світу Кількість населення. Відтворення населення. Демографічні процеси і демографічна політика. Міграційні процеси і міграційна політика держав. Причини та проблеми зовнішніх міграційних потоків. Мовний і етнічний склад населення. Найпоширеніші мовні сім'ї і групи. Релігія як явище культури. Світові релігії. Виникнення і сучасне поширення релігійних вчень. Соціальна і професійна структура населення. Трудові ресурси. Проблеми зайнятості і безробіття. Практична робота № 1. Порівняльна оцінка трудових ресурсів і зайнятості населення в основних сферах господарства країн та регіонів світу.	Учень: <u>називає:</u> кількість населення світу та окремих країн; <u>характеризує:</u> типи відтворення населення; особливості вікового та статевого складу населення; напрями основних міграційних потоків; структуру зайнятості населення та відмінність її за регіонами; <u>визначає:</u> співвідношення населення за регіонами світу; <u>пояснює:</u> поняття "демографічна політика", "демографічний вибух", "урбанізація", "субурбанізація", "міграція", "еміграція", "імміграція", "мегаполіс"; <u>описує:</u> найбільші народи та найпоширеніші мови світу, світові релігії; <u>порівнює:</u> темпи, рівні, форми урбанізації країн та регіонів; <u>аналізує:</u> текстові, картографічні і статистичні матеріали з метою визначення рис і відмінностей у відтворенні, складі і розміщенні населення різних регіонів світу
2.3.	Тема 3. Взаємодія суспільства і природи. Світові природні ресурси Географічне середовище як сфера взаємодії суспільства і природи. Світові природні ресурси. Ресурсозабезпеченість. Природокористування: раціональне і нераціональне. Географія світових природних ресурсів: мінеральних, земельних, лісових, водних, Світового океану, рекреаційних. Практична робота №2	Учень: <u>називає:</u> види природних ресурсів; <u>характеризує:</u> поняття "географічне та навколишнє середовище", "антропосфера", "природокористування", "ресурсозабезпеченість"; закономірності розміщення різних видів

	Порівняльна оцінка ресурсозабезпеченості двох окремих країн чи регіонів світу (за вибором).	природних ресурсів; <u>виявляє:</u> закономірності розміщення природних ресурсів; <u>порівнює:</u> співвідношення ресурсозабезпеченості в окремих регіонах чи країнах світу
2.4.	Тема 4. Світове господарство Сучасне світове господарство. Міжнародний географічний поділ та інтеграція праці. Етапи формування світового господарства. Поняття "НТР" та її основні риси. Світове господарство в період НТР, вплив на галузеву структуру та територіальну організацію виробництва. Промисловість. Географія основних галузей промисловості світу (енергетика, металургія, машинобудування, хімічна промисловість, лісова і деревообробна промисловість, легка промисловість, харчова промисловість). Світове сільське господарство: значення, внутрішньогалузева структура, міжгалузеві зв'язки, аграрні відносини. Найбільші сільськогосподарські райони. Географія світового транспорту. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародний туризм.	Учень: <u>називає:</u> етапи формування світового господарства; <u>характеризує:</u> поняття "міжнародний географічний поділ праці", "НТР"; основні райони розміщення провідних галузей промисловості; головні сільськогосподарські райони світу; <u>визначає:</u> вплив НТР на галузеву структуру та територіальну організацію виробництва; <u>аналізує:</u> за допомогою картографічних і статистичних матеріалів розміщення провідних галузей промисловості світу; <u>робить висновки:</u> про тенденції розвитку транспорту, міжнародного туризму, напрями зовнішньоекономічних зв'язків
2.5.	Тема 5. Глобальні проблеми людства Поняття про глобальні проблеми людства (війни і миру, екологічну, сировинну і енергетичну, голоду, боротьби із злочинністю, тероризмом, хворобами віку). Роль світової громадськості у їх розв'язанні.	Учень: <u>характеризує:</u> поняття "глобальні проблеми людства"; <u>аналізує:</u> сутність, причини виникнення, особливості кожної з проблем, можливі шляхи їх розв'язання; <u>оцінює:</u> наслідки прояву глобальних проблем на сучасному етапі розвитку суспільства
3.	Розділ II. РЕГІОНИ ТА КРАЇНИ СВІТУ	
3.1.	Тема 1. Країни Європи Загальна характеристика регіону, його склад. Населення, міста. Характеристика господарства країн та значення інтеграційних процесів у його формуванні..	Учень: <u>називає:</u> склад регіону; <u>характеризує:</u> особливості розміщення та формування населення країн та ре-

	<i>ФРН.</i> Географічне положення. Населення і міста. Особливості сучасного розвитку господарства країни. Промисловість. Сільське господарство. Інфраструктура. <i>Велика Британія.</i> Особливості ЕГП, вплив його на розвиток країни. Населення, міста. Характерні риси розвитку економіки індустріальної держави. Значення зовнішніх економічних зв'язків. <i>Франція.</i> Особливості ЕГП. Населення і міста. Провідні галузі господарства. <i>Італія.</i> Особливості ЕГП країни, вплив його на розвиток господарства. Населення, міста. Галузева структура господарства країни, її територіальні відмінності. <i>Держави-сусіди України.</i> Особливості ЕГП країн. Населення, демографічні проблеми. Сучасний стан економіки країн. Галузева структура господарства, їх територіальні відмінності. Зв'язки країн-сусідів з Україною Практична робота № 3 Порівняльна характеристика промисловості ФРН і Франції, Великобританії та Італії (за вибором). Характеристика зв'язків України з країнами-сусідами	гіонів, урбанізаційні процеси; <u>обґрунтовує:</u> галузеву структуру господарства країн Європи; <u>складає:</u> комплексну економіко-географічну характеристику країн регіону; <u>робить висновки:</u> про причини високого індустріального розвитку країн Західної Європи; <u>оцінює:</u> значення зв'язків України з державами сусідами
3.2.	Тема 2. Країни Азії Загальний огляд. Склад регіону. Різноманітність країн. Особливості господарства. Роль країн Азії в світі. Регіон перехрестя важливих морських комунікацій. Туризм. <i>Японія.</i> ЕГП, історико-культурні особливості країни. Особливості населення країни. Роль НТР в економіці Японії. Галузева і територіальна структура господарства. Спеціалізація країни в світовому господарстві. Зовнішньоекономічні зв'язки. <i>Китай.</i> Особливості розселення, демографічна політика і трудові ресурси Китаю. Особливості економічної політики Китаю, галузі міжнародної спеціалізації. Особливості галузевої структури господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Відмінності між Західним і Східним Китаєм; концентрація промислового і сільськогосподарського виробництва в Східному Китаї. <i>Індія.</i> Культурно-історичні особливості країни. Природні умови і ресурси. Розміщення населення і господарства. Роль країни в регіоні та світ	Учень: <u>характеризує:</u> ресурсозабезпеченість окремих країн і регіонів Азії; <u>пояснює:</u> специфіку населення країн Азії, забезпеченість трудовими ресурсами; <u>вказує:</u> на основні риси сучасного стану та розвитку економіки країн Азії; <u>порівнює:</u> особливості господарства різних за рівнем економічного розвитку країн Азії; <u>називає:</u> особливості територіальної і галузевої структури господарства; <u>оцінює:</u> роль країн Азії в світі
3.3.	Тема 3. Країни Північної Америки Склад території. Особливості економіко-географічного положення. Сторінки освоєння ре-	Учень: <u>називає:</u> склад території регіону;

	гіону та формування території США і Канади. Роль переселенців у розвитку економіки регіону. Українська діаспора Канади і США. <i>США.</i> Найбільша за економічним потенціалом та політичним впливом країна сучасного світу. Населення: закономірності зростання, етнічний склад, трудові ресурси, соціальна структура суспільства. Процеси урбанізації. Галузева та територіальна структура господарства, галузі міжнародної спеціалізації. Найбільші промислові та сільськогосподарські райони. Специфіка зовнішніх економічних зв'язків США. <i>Канада.</i> ЕГП. Особливості розміщення населення. Українці в Канаді. Найбільші міські агломерації. Господарство Канади. Роль країни в міжнародному географічному поділі праці. Практична робота № 4 Порівняльна характеристика господарства головних економічних районів США: Півночі, Півдня та Заходу	<u>описує:</u> своєрідність ЕГП кожної з країн; <u>визначає:</u> темпи розвитку, особливості галузевої структури та територіальної організації господарства країн Північної Америки; <u>складає:</u> порівняльну характеристику галузевої структури і спеціалізації промисловості країн регіону та окремих регіонів у межах однієї країни
3.4.	Тема 4. Країни Латинської Америки Центральна та Південна Америка. ЕГП та склад території. Політична карта. Різноманітність країн (за розмірами, території, кількістю населення, адміністративно-територіальним устроєм, формою правління, рівнем економічного розвитку тощо). Особливості населення. Основні риси географії сільського господарства, промисловості, транспорту. Екологічні проблеми. Участь регіону в міжнародному географічному поділі праці	Учень: <u>вказує:</u> на історико-політичні процеси, що відбуваються в регіоні; <u>характеризує:</u> забезпеченість окремих країн природними ресурсами, основні риси сучасного стану розвитку економіки; <u>вказує:</u> на специфіку складу населення та системи розселення; <u>називає:</u> гарячі точки регіону та <u>пропонує:</u> шляхи розв'язання конфліктів
3.5.	Тема 5. Країни Африки, Австралії та Океанії Загальний огляд. Склад території. Різноманітність країн. Історія формування політичної карти. Характерні риси населення, форм і розселення та урбанізації в країнах Африки. Природно-ресурсний потенціал та його використання. Особливості територіальної та галузевої структури господарства країн Африки. Найбільші країни. <i>Австралія.</i> Особливості розміщення населення, найбільші міські агломерації. Особливості економічного розвитку. Географія промисловості, сільського господарства, транспорту. і ресурсів. Етнічна карта регіону. Роль країни в МГПП. Зовнішні зв'язки. <i>Океанія.</i> Специфіка ЕГП. Роль Нова Зеландія і острівні країни Тихоокеанського регіону. Політична карта. Особливості розвитку малих островних держав.	Учень: <u>називає:</u> регіони Африки та найбільші країни; <u>вказує:</u> на історико-географічні особливості розвитку країн Африки, Австралії та Океанії; <u>описує:</u> загальні риси ЕГП, населення, природно-ресурсного потенціалу країн регіонів; <u>визначає:</u> особливості галузевої структури та територіальної організації господарства країн регіонів; роль країн Африки, Австралії та Океанії в світі; <u>аналізує:</u> причини еконо-

		мічної відсталості та бідності багатьох країн Африки
4.	Узагальнення. Всесвітні економічні відносини. Форми всесвітніх економічних відносин. Інтернаціоналізація, інтеграція, інформатизація та глобалізація як найважливіші тенденції розвитку світового господарства.	Учень: <u>називає:</u> основні форми всесвітніх економічних відносин; <u>характеризує:</u> сучасні тенденції розвитку світового господарства та взаємовідносин між країнами; <u>аналізує:</u> наслідки економічних відносин між країнами та групами країн світу

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ»

Програма співбесіди
на вступних випробуваннях з географії

Дніпро
2017

ВСТУП

Навчальна програма з географії для тестування знань абітурієнтів розроблена на основі програми для учнів 6-11 класів середніх загальноосвітніх навчальних закладів, положень Державного стандарту базової і повної середньої освіти, згідно з яким шкільна географічна освіта є складовою освітньої галузі “Природознавство”. Загальноосвітня цінність шкільної географії полягає у формуванні світоглядного розуміння природи Землі, її географічної оболонки як природного та природно-техногенного середовища, в якому протікає життя людини. Шкільна географія спрямована на формування в учнів просторового уявлення про земну поверхню та розвиток умінь усвідомлено орієнтуватися в соціально-економічних, суспільно-політичних і геоекологічних подіях у державі і світі. Географія є не тільки джерелом нових відомостей про Землю, а й основою для формування гуманістичного світогляду, виховання дбайливих господарів, любові до рідного краю, набуття умінь і навичок адаптації до навколишнього середовища, адекватної поведінки в ньому.

Матеріал програми поділено на п'ять тематичних блоків: Загальна географія; Географія материків і океанів; Фізична географія України; Економічна і соціальна географія України; Соціально-економічна географія світу.

ПЕРЕЛІК РОЗДІЛІВ І ТЕМ

ЗАГАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

ВСТУП. Географія - наука про природу Землі та її різноманітність, про населення і його господарську діяльність, про взаємодію природи і людства в межах всієї планети. Загальна географія в школі. Джерела географічних знань, методи географічних досліджень.

ГЕОГРАФІЧНЕ ПІЗНАННЯ ЗЕМЛІ. Стародавня епоха пізнання Землі. Епоха Великих географічних відкриттів. Географія Нового часу. Сучасні географічні дослідження.

ЗЕМЛЯ НА ПЛАНІ ТА КАРТІ. Способи зображення Землі. Градусна сітка Землі. Географічні координати точок

ГЕОГРАФІЧНА ОБОЛОНКА ТА ЇЇ СКЛАДОВІ. Літосфера. Атмосфера. Гідросфера. Біосфера. Географічна оболонка

ЗЕМЛЯ – ПЛАНЕТА ЛЮДЕЙ. Кількість і розміщення населення Землі. Народи і держави.

ЛЮДИНА І ГЕОГРАФІЧНА ОБОЛОНКА. Зміни природи під впливом господарської діяльності людини. Населення і природокористування.

ГЕОГРАФІЯ МАТЕРИКІВ І ОКЕАНІВ

ВСТУП. Предмет вивчення “Географії материків і океанів”. Джерела географічних знань. Методи географічних досліджень. Класифікація карт за охопленням території, змістом і за призначенням. Тематичні карти і робота з ними.

ОКЕАНИ. Тихий океан. Океанія Атлантичний океан Індійський океан Північний Льодовитий океан

МАТЕРИКИ. Африка Австралія. Південна. Америка. Антарктида. Північна Америка. Євразія.

ЗЕМЛЯ – НАШ СПІЛЬНИЙ ДІМ. Взаємодія людини і природи. Екологічні проблеми материків і океанів

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

ВСТУП. Фізична географія України, предмет і методи досліджень. Формування території України. Сучасний адміністративно-територіальний устрій.

УКРАЇНА ТА ЇЇ ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ. Фізико-географічне положення України. Джерела географічної інформації. Географічні дослідження на території України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИРОДНИХ УМОВ І ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ. Тектонічні структури. Геологічна будова. Рельєф. Геоморфологічна будова. Мінерально-сировинні ресурси. Кліматичні умови та ресурси. Внутрішні води. Ґрунти і земельні ресурси. Рослинний покрив. Тваринний світ.

ЛАНДШАФТИ І ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ. Природно - територіальні комплекси. Фізико-географічне районування. Зона мішаних і широколистяних лісів. Зона лісостепу. Зона степу Українські Карпати. Кримські гори. Природні комплекси морів, що омивають Україну.

ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ УМОВ І ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ТА ЇХ ОХОРОНА. Геоекологічна ситуація в Україні. Використання і охорона природних умов і природних ресурсів.

ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

ВСТУП. Предмет економічної і соціальної географії України, актуальність курсу. Економічна і соціальна географія в системі географічних дисциплін і наук. Зв'язок економічної і соціальної географії з іншими науками. Вітчизняні вчені економ-географи.

ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ УКРАЇНИ. Адміністративно-територіальний устрій. Кількість, розміщення і густота населення, його вікова і статева структура. Національний та етнічний склад населення. Системи розселення і розвиток поселень. Трудові ресурси і зайнятість населення. Загальна характеристика господарства України. Економічний потенціал України. Промисловість: загальна характеристика. Паливна промисловість. Електроенергетика. Металургійна промисловість. Машинобудування і металообробка. Хімічна промисловість. Лісова і деревообробна промисловість. Промисловість будівельних матеріалів. Легка промисловість. Художні промисли. Харчова промисловість. Сільське господарство. Транспорт. Соціальна сфера. Україна і світове господарство Зовнішні економічні зв'язки України. Економіко-географічний поділ України. Географічна характеристика своєї області.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ГЕОГРАФІЯ СВІТУ

ВСТУП. Предмет соціально-економічної географії світу. Історико-географічні регіони світу. Джерела географічних знань. Методи економіко-географічних досліджень. Видатні економ-географи світу.

ЗАГАЛЬНА ЕКОНОМІКО – ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СВІТУ. Політична карта світу Населення світу Взаємодія суспільства і природи. Світові природні ресурси. Світове господарство Глобальні проблеми людства.

РЕГІОНИ ТА КРАЇНИ СВІТУ. Країни Європи Країни Азії. Країни Північної Америки. Країни Латинської Америки Країни Африки, Австралії та Океанії. Узагальнення. Всесвітні економічні відносини.

Голова предметної комісії з географії

_____ / С.В. Бегічев /

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ»

ПРОГРАМА
ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Дніпро
2017

Програма з історії України

для осіб, які бажають здобувати вищу освіту на основі повної загальної середньої освіти

Зміст програми

№ п/п	Назва розділу, теми	Зміст	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
1	Стародавня історія України	Факти: Поява та розселення людей на території України. Поширення землеробства й скотарства на землях України. Кочовики за раннього залізного віку. Заснування античних міст-колоній у Північному Причорномор'ї та Криму. Перші писемні згадки про давніх слов'ян (венедів, антів, склавинів). Велике розселення	Позначати на картосхемі місця основних стоянок людей кам'яного віку на теренах сучасної України (Королеве, Кіік-Коба, Кирилівка, Мізин); території розселення трипільців, кіммерійців, скіфів і сарматів, місце розташування античних міст-колоній Північного

		слов'ян. Дати: IV - середина III тис. до н.е. - розселення племен трипільської культури на території України; V - VII ст. - Велике розселення слов'ян. Поняття та терміни: «історичні джерела», «археологічна культура», «палеоліт», «мезоліт», «неоліт», «бронзовий вік», «ранній залізний вік», «колонізація».	Причорномор'я та Криму (Тіра, Ольвія, Пантікапей, Херсонес), напрямки розселення слов'ян під час Великого переселення народів. Характеризувати суспільне, господарське та духовне життя носіїв трипільської культури, кіммерійців, скіфів, давніх слов'ян. Визначати риси неолітичної революції, причини та наслідки занепаду Великої Скіфії, особливості грецької колонізації Північного Причорномор'я та Криму, наслідки та значення Великого розселення слов'ян.
--	--	---	---

**Виникнення та розквіт
Київської Русі****Факти:**

Розселення східнослов'янських племінних союзів. Утворення Київської Русі. Внутрішньо- та зовнішньополітична діяльність князів/княгині: Олега, Ігоря, Ольги, Святослава. Князювання Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Запровадження християнства як державної релігії. Спорудження Софійського собору.

Дати:

882 р. - об'єднання північних та південних руських земель Олегом;
988 р. - запровадження християнства як державної релігії;
1019 - 1054 рр. - князювання Ярослава Мудрого в Києві.

Персоналії:

Олег, Ігор, Ольга, Святослав, Володимир Великий, Ярослав Мудрий.

Поняття та терміни:

«племінний союз», «князь», «язичництво», «християнство».

Позначати на картосхемі території розселення східнослов'янських племінних союзів у VIII - IX ст., шлях «з варяг у греки», територіальні межі Київської Русі за Олега та Ярослава Мудрого.

Характеризувати внутрішню та зовнішню політику Олега, Ігоря, Ольги, Святослава, Володимира Великого та Ярослава Мудрого.

Визначати значення та наслідки внутрішньо- та зовнішньополітичної діяльності князів доби, передумови та історичне значення запровадження християнства як державної релігії.

Київська Русь за часів роздробленості. Галицько-Волинська держава

Факти:

Правління Ярославичів. Боротьба за київський стіл між Ярославичами. Князювання Володимира Мономаха та його сина Мстислава в Києві. Об'єднання Галицького та Волинського князівств. Князювання Данила Романовича. Монгольська навала на південно-західні землі Русі. Галицько-Волинська держава за нащадків Данила Романовича.

Дати:

1097 р. - Любецький з'їзд князів.
1187 р. - перша згадка назви «Україна» в писемних джерелах;
1199 р. - утворення Галицько-Волинської держави;
1238 - 1264 рр. - правління Данила Романовича;
1240 р. - захоплення Києва монголами.

Персоналії:

Володимир Мономах, Ярослав Осмомисл, Роман Мстиславович, Данило Романович, Юрій I Львович, Юрій II Болеслав.

Позначати на картосхемі Київське, Чернігівське, Переяславське князівства, Галицько-Волинську державу за часів правління Данила Романовича; напрямки походів монголів у південно-західні руські землі.

Характеризувати розвиток Київського, Чернігівського, Переяславського князівств, Галицько-Волинської держави, внутрішню та зовнішню політику Володимира Мономаха, його сина Мстислава, Данила Романовича, Юрія I Львовича, залежність українських князівств від Золотої Орди, наслідки золотоординського панування.

Визначати значення та наслідки Любецького з'їзду князів

		Поняття та терміни: «роздробленість»	причини та сутність політичної роздробленості Київської Русі, особливості процесу формування та значення утворення Галицько-Волинської держави.
4	Політичний устрій, соціально-економічний, культурний розвиток Київської Русі та Галицько-Волинської держави у IX - XIV ст.	Факти: Розвиток суспільно-політичного та господарського життя Київської Русі та Галицько-Волинської держави. Поширення писемності. Розвиток культури та освіти Київської Русі та Галицько-Волинської держави. Дати: 1056 - 1057 рр. - створення Остромирового Євангелія; 1113 р. - укладення «Повісті минулих літ»; 1187 р. - створення «Слова о полку Ігоревім», перша згадка назви «Україна». Персоналії: літописець Нестор, Іларіон, іконописець Алімпій.	Характеризувати політичний і соціальний устрій Київської Русі та Галицько-Волинської держави, становище представників різних соціальних станів, стан розвитку господарства та торгівлі, здобутки в галузі писемності, освіти, літератури, архітектури та образотворчого мистецтва. Визначати значення Київської Русі та Галицько-Волинської держави в історії українського народу та в загальноєвропейській історії.

		Поняття та терміни: «вотчинне землеволодіння», «бояри», «смерди», «ікони», «билини», «літопис», «мозаїка», «фреска», «книжкова мініатюра».	
5	Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (у другій половині XIV - першій половині XVI ст.)	Факти: Боротьба Польщі та Литви за Галицько-Волинську спадщину. Входження українських земель до складу інших держав. Кревська унія. Остаточна ліквідація Київського та Волинського удільних князівств. Утворення Кримського ханства. Перехід кримських ханів у васальну залежність від Туреччини. Виникнення українського козацтва. Соціально-економічне життя. Розвиток культури та освіти. Дати: 1362 р. – битва на р. Сині Води; 1385 р. - укладення Кревської унії; 1449 р. – утворення Кримського ханства; 1471 р. - остаточна ліквідація	Позначати на картосхемі територіальні межі держав, у складі яких перебували етнічні українські землі, територію Кримського ханства. Характеризувати політичне становище українських земель у складі Великого князівства Литовського та інших держав до і після Кревської унії, соціально-економічний розвиток українських земель, становище суспільних станів, здобутки в галузі освіти та культури, архітектури. Визначати особливості суспільно-політичного життя українських земель у складі

		Київського князівства; 1489 р. - перша згадка про українських козаків у писемних джерелах. Персоналії: Хаджі Гірей, Костянтин Іванович Острозький, Юрій Дрогобич. Поняття та терміни: «шляхта», «панщина», «магдебурзьке право», «магістрат», «цехи», «дума».	Великого князівства Литовського, причини та наслідки Кревської унії, причини виникнення українського козацтва.
6	Українські землі в другій половині XVI ст.	Факти: Люблінська унія та її вплив на українські землі. Зміни в соціальній структурі українського суспільства. Виникнення Запорізької Січі. Повстання 90-х років XVI ст. Братський рух. Утворення греко-католицької церкви. Розвиток культури й освіти. Дати: 1556 - 1561 р. - створення Пересопницького Євангелія; 1556 р. - заснування князем Д. Вишневецьким на о. Мала	Позначати на картосхемі територіальні зміни, що відбулися внаслідок Люблінської унії, польські воєводства на українських землях та їхні центри, терени Запорозької Січі, напрямки козацьких походів. Характеризувати соціальну структуру українського суспільства, становище різних верств населення українського суспільства XVI ст.,

		Хортиця першої Січі; 1569 р. - Люблінська унія. Утворення Речі Посполитої; 1596 р. - Берестейська церковна унія. Утворення греко-католицької церкви. Персоналії: Василь-Костянтин Острозький, Дмитро Вишневецький, Герасим Смотрицький, Іван Федоров. Поняття та терміни: «українська шляхта», «українське козацтво», «реєстрове козацтво», «Запорозька Січ», «старшина», «клейноди», «греко-католицька церква», «братство».	суспільно-політичні зміни, які відбулися на українських землях внаслідок Люблінської унії, здобутки в галузі освіти та науки; військово-політичну організацію козацтва; становище православної церкви, діяльність видатних діячів періоду, православних братств. Визначати причини та наслідки Люблінської унії, перших козацьких повстань, значення братського руху.
7	Українські землі в першій половині XVII ст.	Факти: Зміни в соціально-економічному житті. Розвиток міст. Вплив Берестейської унії на розвиток церковного життя в Україні. Відновлення церковної православної ієрархії 1620 р. Розвиток культури та освіти. Морські походи козаків. Участь українського козацтва у Хотинській війні. Козацькі	Позначати на картосхемі українські землі, що входили до складу різних держав у зазначений період; воєводства Речі Посполитої на українських землях. Характеризувати соціально-економічне та політичне становище на

		повстання 1620-х – 1630-х рр. Дати: 1621 р. - Хотинська війна; 1637 - 1638 рр. - повстання під проводом Павла Павлюка, Якова Острянина, Дмитра Гуні; 1632 р. - утворення Києво-Могилянського колегіуму. Персоналії: Петро Конашевич-Сагайдачний, Петро Могила, Іпатій Потій, Йов Борецький. Поняття та терміни: «покозачення».	українських землях, становище православної та греко-католицької церков. Визначати наслідки та значення «добрих героїчних походів козацтва» перших десятиліть 17 ст., козацьких повстань 20-30-рр.
8	Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст.	Факти: Національно-визвольна війна українського народу. Зміни в суспільно-політичному житті. Утворення української козацької держави – Війська Запорізького. Зовнішньополітична діяльність уряду Б. Хмельницького. Дати: 1648 р. - Жовтоводська, Корсунська та Пилявецька битви; 1649 р. - Зборівська битва.	Позначати на картосхемі територіальні зміни, що відбулися внаслідок Національно-визвольної війни, територію української козацької держави за Зборівським і Білоцерківським договорами, місця основних подій війни. Характеризувати відносини Війська

		Укладення Зборівського договору; 1651 р. - Берестецька битва. Укладення Білоцерківського договору; 1652 р. - Батозька битва; 1654 р. - укладення українсько-російського договору. Персоналії: Б. Хмельницький, І. Богун. Поняття та терміни: «Національно-визвольна війна», «Військо Запорозьке», «Гетьманщина»	Запорізького з Польщею, Кримським ханством, Молдовою, Московією; умови мирних угод українців з польським урядом, українсько-російського договору 1654 р. Визначати причини та наслідки Національно-визвольної війни, місце Гетьманщини в міжнародних відносинах тогочасної Європи. Порівнювати наслідки та значення найважливіших битв Національно-визвольної війни.
9	Українські землі в 60—80-ті рр. XVII ст.	Факти: Гетьманування І. Виговського. Ухвалення Гадяцьких пунктів. Московсько-українська війна. Гетьманування Ю. Хмельницького. Поділ Гетьманщини. Гетьманування П. Тетері, І. Брюховецького, П.	Позначати на картосхемі території, підвладні гетьманам Лівобережної та Правобережної України; території, що перебували під контролем Московського царства,

		Дорошенка, Д. Многогрішного, І. Самойловича. Чигиринські походи турецько-татарського війська. Занепад Правобережжя. Запорозька Січ у складі Гетьманщини. Адміністративно-територіальний устрій Слобідської України. Дати: 1659 р. - Конотопська битва; 1667 р. - Андрусівський договір; 1681 р. - Бахчисарайський мирний договір; 1686 р. - «Вічний мир». Персоналії: І. Виговський, П. Тетеря, П. Дорошенко, І. Брюховецький, І. Сірко, Ю.Хмельницький, Д.Многогрішний, І. Самойлович. Поняття та терміни: «Руїна».	Османської імперії, Польщі. Характеризувати зовнішню та внутрішню політику гетьманів, зміст політичних угод того часу, що стосувалися українських земель, особливості господарського та церковного життя. Визначати причини та наслідки московсько-української війни 1658 - 1659 рр.; Руїни; укладення гетьманськими урядами угод з державами-сусідами, найважливіших угод між іноземними державами, що стосувалися українських земель. Порівнювати адміністративно-політичний устрій Слобідської України та Лівобережної Гетьманщини.
--	--	---	---

**Українські землі
наприкінці XVII
– першої
половини XVIII
ст.**

Факти:

Гетьманування І. Мазепи, І. Скоропадського, Д. Апостола. Обмеження автономії Гетьманщини. «Правління Гетьманського уряду» 1734 р. Розвиток культури та освіти.

Дати:

1708 - 1709 рр. - національно-визвольна акція гетьмана І. Мазепи;
1709 р. – Полтавська битва;
1710 р. - ухвалення Конституції Пилипа Орлика;
1734 р. – заснування Нової (Підпільненської) Січі.

Персоналії:

І.Мазепа, І Скоропадський, П.Полуботок, Д.Апостол, П.Орлик, Ф.Прокопович.

Поняття та

терміни:

«Конституція», «Малоросія», «Малоросійська колегія», «козацьке бароко», «козацькі літописи».

Позначати на картосхемі українські землі, що входили до складу різних держав у зазначений період; території, підвладні гетьманам Лівобережної України.

Характеризувати

внутрішню та зовнішню політику гетьманів у зазначений період, діяльність Першої Малоросійської колегії, «Правління Гетьманського уряду»; зміст Конституції Пилипа Орлика; перебіг подій національно-визвольної акції гетьмана І. Мазепи.

Визначати

причини укладення українсько-шведського союзу в роки Північної війни; наслідки Полтавської битви для українських земель.

Українські землі в другій половині XVIII ст.

Факти:

Гетьманування К. Розумовського. Ліквідація автономного устрою Гетьманщини. Діяльність Другої Малоросійської колегії. Ліквідація Запорозької Січі. Скасування козацького устрою на Слобожанщині. Заселення Південної України. Розгортання гайдамацького та опришківського рухів. Зміни в політичному становищі Правобережної України після поділів Речі Посполитої. Розвиток культури, науки, освіти.

Дати:

1764 р. - остаточна ліквідація гетьманства;

1768 р. - Коліївщина;

1775 р. - остаточна ліквідація царським урядом Запорозької Січі;

1783 р. - царський указ про закріпачення селян Лівобережної та Слобідської України.

Персоналії:

К.Розумовський,
П.Калнишевський, Г. Сковорода,

Позначати на картосхемі українські землі, що входили до складу різних держав у зазначений період; територіальні зміни, що відбулися на українських землях внаслідок поділів Речі Посполитої.

Характеризувати

основні напрямки політики Російської імперії щодо України, особливості гайдамацького та опришківського рухів, територіально-адміністративного устрою та господарського життя Нової (Підпільненської) Січі.

Визначати причини

гайдамацького та опришківського рухів, скасування гетьманства і ліквідації Запорозької Січі, наслідки ліквідації Запорозької Січі та Гетьманщини, поділів

		М. Березовський, І. Григорович-Барський. Поняття та терміни: «автономія», «Нова (Підпільненська) Січ», «Задунайська Січ», «Коліївщина», «паланка», «зимівник».	Польщі, приєднання земель Правобережної України та Криму до Росії; значення Запорозької Січі й Гетьманщини в історії України.
12	Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.	Факти: Включення українських земель до складу Російської імперії. Адміністративно-територіальний поділ українських земель. Промисловий переворот та зародження ринкової економіки. Розвиток національного руху. Поширення на Україну російського та польського суспільних рухів. Повстання під проводом У. Кармалюка. Дати: 1798 р. - вихід друком «Енеїди» Івана Котляревського; грудень 1825 - січень 1826 рр. - повстання Чернігівського полку; 1830-1831 рр. – Польське повстання; 1846 -1847 рр. - діяльність	Позначати на картосхемі українські губернії у складі Російської імперії. Характеризувати політику Російської імперії щодо України, початок національного відродження, форми соціального протесту українського населення, поширення на Україну російського та польського суспільних рухів, програмні засади та діяльність Кирило-Мефодіївського братства, економічний розвиток і соціальні відносини. Визначати причини та значення

		Кирило-Мефодіївського братства. Персоналії: І. Котляревський, М. Костомаров, П. Куліш, М. Гулак, Т. Шевченко. Поняття та терміни: «промисловий переворот», «нація», «національне відродження», «національна ідея», «декабристи», «масонство»	антикріпосницького руху в українських землях у складі Російської імперії, діяльності Кирило-Мефодіївського братства.
13	Західноукраїнські землі наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.	Факти: Включення західноукраїнських земель до складу Австрійської імперії, адміністративно-територіальний поділ західноукраїнських земель, реформи Марії Терези та Йосифа II та українські землі, діяльність «Руської трійці». Діяльність Головної руської ради (ГРР). Дати: 1816 рр. – Товариство галицьких греко – католицьких священників; 1833 - 1837 рр. - діяльність «Руської трійці»; 1848 р. - скасування панщини в Галичині.	Позначати на картосхемі українські землі у складі Австрійської імперії. Описувати перебіг національно-визвольного руху в Галичині під час революції 1848 - 1849 рр. в Австрійській імперії. Характеризувати політику Австрійської імперії щодо західноукраїнських земель, її наслідки. Реформи Марії-Терези та Йосифа II. Початок національного відродження, форми соціального протесту населення.

		Персоналії: М.Шашкевич, І.Вагилевич, Я.Головацький, Л.Кобилиця, І.Могильницький.	Визначати наслідки та значення подій 1848 - 1849 рр., причини та значення антикріпосницького руху в західноукраїнських землях.
14	Культура України кінця XVIII – першої половини XIX ст.	Факти: Національне відродження. Відкриття університетів. Зміни в освіті. Поява «Історії русів». Розвиток літератури, мистецтва. Дати: 1805 р. - відкриття університету в Харкові; 1834 р. - відкриття університету в Києві. Персоналії: П. Гулак-Артемівський, Г. Квітка-Основ'яненко, М. Максимович, М. Остроградський, В. Каразін.	Характеризувати основні явища і процеси розвитку культури цього періоду, творчі здобутки видатних вітчизняних науковців та митців. Визначати умови та особливості розвитку культури кінця XVIII - першої половини XIX ст., причини культурних зрушень у першій половині XIX ст.
15	Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.	Факти: Реформи 60 - 70-х рр. XIX ст. і процеси модернізації в Україні. Політика російського царизму щодо України. Розвиток громадського	Характеризувати основний зміст реформ 1860 - 1870-х рр., особливості проведення реформ на українських землях, зміни у

		руху. Діяльність «Південно-Західного відділу Російського географічного товариства». Дати: 1863 р. - Валуєвський циркуляр; 1876 р. - Емський указ. Персоналії: В. Антонович, М. Драгоманов, П. Чубинський, Б. Грінченко. Поняття та терміни: «земства», «громадівський рух», «Братство тарасівців».	соціальному складі населення в другій половині XIX ст., процеси модернізації, національний рух на українських землях у складі Російської імперії, національна політика Росії, основні погляди та напрямки діяльності громадянців. Визначати наслідки промислового перевороту, здобутки національного руху на українських землях у складі Російської імперії.
16	Західноукраїнські землі у складі Австрійської (Австро-Угорської) імперії у другій половині XIX ст.	Факти: Національна політика австрійського уряду щодо українських земель. Розвиток кооперативного руху, трудова еміграція. Політизація національного руху й утворення перших політичних партій: Русько-української радикальної партії (РУРП), Української національно-демократичної партії (УНДП), Української соціал-	Характеризувати особливості соціально-економічного розвитку західноукраїнських земель у другій половині XIX ст., зміни у соціальному складі населення, основні течії суспільно-політичного руху: москвофілів та народовців; діяльність «Просвіти» та Наукового товариства ім. Т. Шевченка,

		демократичної партії (УСДП). Діяльність культурно-освітнього товариства «Просвіта». Дати: 1868 р. - створення у Львові товариства «Просвіта»; 1873 р. - створення у Львові Літературного товариства ім. Т. Шевченка (від 1892 р. - Наукового товариства ім. Т. Шевченка); 1890 р. - створення Русько-української радикальної партії. 1899 р. - створення УНДП. Персоналії: Ю. Бачинський, М. Грушевський Є. Левицький, М. Павлик, І. Франко. Поняття та терміни: «трудова міграція», «українофіли», «москвофіли», «народовці», «партія», «нова ера».	процес утворення українських політичних партій у Галичині. Визначати причини трудової еміграції українців, зародження кооперативного руху, особливості українського національного руху, напрями діяльності і здобутки провідних діячів Західної України у визвольному русі другої половини XIX ст.
17	Культура України в другій половині XIX – початку XX ст.	Факти: Піднесення української культури. Освіта. Розвиток науки. Розвиток літератури, музичного, образотворчого, театрального	Характеризувати основні культурні явища, процеси другої половини XIX - початку XX ст., розвиток літератури,

		мистецтва. Українські підприємці-благодійники. Церковне життя. Дати: 1865 р. - відкриття Новоросійського університету. Персоналії: І. Мечников, Д. Заболотний, Д. Яворницький, А. Кримський, Леся Українка, І. Франко, І. Карпенко-Карий, М.Кропивницький, М. Садовський, М. Лисенко, С. Гулак-Артемовський, М. Пимоненко, С.Васильківський, М. Леонтович, С. Крушельницька, М. Заньковецька. Поняття: «меценат», «професійний театр», «реалізм», «модернізм».	образотворчого, музичного мистецтва, архітектури, процес становлення професійного театру, діяльність меценатів та їх вплив на розвиток культури. Визначати умови розвитку культури у другій половині ХІХ - на початку ХХ ст., творчі здобутки видатних вітчизняних науковців та митців.
18	Українські землі у складі Російської імперії на початку ХХ ст.	Факти: Утворення монополістичних об'єднань в Україні. Становлення і консолідація української нації. Створення політичних партій Наддніпрянщини. Самостійницька і автономістська течії в національному русі. Події революції 1905 - 1907 рр. в Україні. Діяльність українських	Характеризувати особливості економічного розвитку Наддніпрянської України (процес монополізації, розвиток сільського господарства, процес утворення українських політичних партій, розвиток

		парламентських громад в І та ІІ Державних Думах. Посилення національного гніту в Наддніпрянській Україні у 1907 - 1914 рр. Земельна реформа П. Столипіна та її вплив на Україну. Дати: 1900 р. - утворення РУП, першої політичної партії Наддніпрянської України. Персоналії: Є. Чикаленко, С.Єфремов, С. Петлюра, М. Міхновський. Поняття та терміни: «монополія», «економічна криза».	самостійницької і автономістської течій в національному русі, національно-визвольний рух України в роки російської революції 1905 - 1907 рр., діяльність українських парламентських громад в І та ІІ Державних Думах Росії, проведення Столипінської аграрної реформи, особливості її запровадження в Україні. Визначати основні тенденції соціально-економічного та політичного розвитку українських земель у складі Російської імперії на початку ХХ ст., причини та наслідки посилення національного гніту у 1907 - 1914 рр., напрями діяльності і здобутки діячів національного руху на українських землях у складі Російської імперії.
--	--	--	---

19	Західноукраїнські землі на початку XX ст.	Факти: Становище промисловості та сільського господарства. Радикалізація українського політичного руху. Вплив української греко-католицької церкви на піднесення національної свідомості населення Західної України. Боротьба політичних партій Західної України за реформу виборчої системи. Персоналії: А.Шептицький, К.Трильовський, І. Боберський, А. Волошин.	Характеризувати економіку західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії, розвиток кооперативного руху, діяльність західноукраїнського політичного руху на початку XX ст., національних і спортивно-фізкультурних організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт». Визначати причини активізації західноукраїнського політичного руху на початку XX ст., роль А. Шептицького у піднесенні національного життя на західноукраїнських землях. Результати боротьби національного руху Західної України на початку XX ст.
20	Україна в Першій світовій війні	Факти: Позиції українських політичних сил Наддніпрянської України та	Позначати на картосхемі військові події на території України в 1914

		західноукраїнських земель щодо війни. Перебіг воєнних дій на території України. Діяльність австрійської та російської адміністрації в Галичині. Бойовий шлях легіону Українських січових стрільців. Дати: Серпень 1914 р. - утворення Головної української ради, формування легіону Українських січових стрільців, створення Союзу визволення України. Персоналії: К. Левицький, Д. Дорошенко, О. Бобринський. Поняття та терміни: «Світова війна», «Союз визволення України», «Головна українська рада», «Галицько-Буковинське генерал-губернаторство».	- 1916 роках. Характеризувати територіально-політичні плани і наміри ворогуючих держав щодо українських земель, еволюцію позиції українських політичних сил щодо війни, соціально-економічне та суспільно-політичне становище населення впродовж війни, динаміку змін в свідомості різних соціальних верств українського суспільства. Визначати соціально-економічні та політичні наслідки війни для українського суспільства.
21	Українська революція	Факти: Револуційні події в Україні у 1917 - на початку 1918 р. Еволюція поглядів політичних	Позначати на картосхемі Українську Народну Республіку, держави, що межували з

		сил України щодо самовизначення українців (Універсали Центральної Ради). Політика Української Центральної Ради в умовах загострення конфлікту з Тимчасовим урядом та більшовицькою Росією. Проголошення Української Народної Республіки. Війна радянської Росії з УНР. Проголошення незалежності УНР. Дати: Березень 1917 р. - утворення Української Центральної Ради; Квітень 1917 р. - Всеукраїнський Національний конгрес; Червень 1917 р. - Перший Універсал Центральної Ради; Липень 1917 р. - Другий Універсал Центральної Ради, збройний виступ самостійників; Листопад 1917 р. - Третій Універсал Центральної Ради, проголошення УНР; Січень 1918 р. - Четвертий	УНР, напрямки наступу більшовиків під час першої війни УНР з радянською Росією, місця найбільших боїв. Характеризувати процес утворення та еволюції Української Центральної Ради, діяльність українських партій, політичних діячів в історії періоду, «регіональні радянські республіки», процес «українізації» частин російської армії, основні положення I, II, III та IV Універсалів УЦР, особливості соціально-економічного становища, настрої населення за часів революції, взаємовідносини УЦР із Тимчасовим урядом, перебіг та результати боротьби за владу в Києві в жовтні - листопаді 1917 р., перебіг першої війни радянської Росії з УНР. Визначати причини Української
--	--	---	--

		Універсал Центральної Ради, проголошення незалежності УНР. Персоналії: М. Грушевський, С. Єфремов, В.Антонов-Овсієнко, Ю. Коцюбинський. Поняття та терміни: «автономізація», «самостійники», «Універсали УЦР», «Генеральний секретаріат», «Народний секретаріат», «українізація армії», «регіональні республіки».	революції, її характер, місце різних політичних сил у подіях періоду; причини прийняття Універсалів УЦР, їх історичне значення, місце і роль Всеукраїнських з'їздів рад у Києві та Харкові; Ультиматуму Раднаркому в політиці більшовиків щодо усунення УЦР; причини та наслідки першої війни радянської Росії з УНР, здобутки і прорахунки УЦР у державотворчому процесі.
22	Україна в боротьбі за збереження державної незалежності	Факти: Брестський мир між УНР та державами Четверного союзу, Військова конвенція УНР з Німеччиною та Австро-Угорщиною. Прийняття Конституції УНР. Гетьманський переворот і утворення Української Держави. Утворення ЗУНР. Прихід до влади Директорії. Акт злуки УНР та	Позначати на картосхемі хід воєнних дій на території України в 1918 - 1921 рр. Характеризувати внутрішню та зовнішню політику урядів гетьмана П. Скоропадського, Директорії, ЗУНР, УСРР,

		ЗУНР. Окупація військами Антанти півдня України. Денікінський режим в Україні. «Київська катастрофа». Більшовицький режим в Україні. Друга радянсько-українська війна. Прийняття Конституції УСРР 1919 р. «Чортківська офензива». Перший «Зимовий похід» армії УНР. Варшавська угода між УНР та Польщею. Польсько-радянська війна на території України. Утворення Галицької СРР. Другий «Зимовий похід» Армії УНР. Дати: січень (лютий) 1918 р. - Брестський мир між УНР та державами Четверного союзу; 29 квітня 1918 р. - державний переворот і прихід до влади П. Скоропадського; 14 листопада 1918 р. - утворення Директорії; листопад 1918 р. - проголошення ЗУНР; 22 січня 1919 р. - Акт злуки; Грудень 1919 - травень 1920 – перший «Зимовий похід» військ	зміст Варшавської угоди між УНР та Польщею, Ризького мирного договору, культурне життя в Україні в 1918-1921рр. Визначати причини гетьманського перевороту та падіння режиму гетьмана П. Скоропадського; особливості внутрішньої та зовнішньої ситуації в УНР часів Директорії; причини та наслідки українсько-польської війни та підписання С. Петлюрою Варшавського договору; причини поразки національно-визвольних змагань (національно-демократичної революції в Україні), історичне значення відновлення української державності на східно- та західноукраїнських землях та об'єднання українських держав (Акт злуки).
--	--	--	---

		УНР; Квітень 1920 р. - Варшавська Угода; Березень 1921 р. – Ризький мир; Листопад 1921 р. – Другий «Зимовий похід» військ УНР. Персоналії: П.Скоропадський, К.Левицький, Д. Вітовський, Є. Петрушевич, С.Петлюра, В. Винниченко, Х.Раковський, Н. Махно, Ю. Тютюнник. Поняття та терміни: «Директорія», «Українська Галицька армія», УСРР, «воєнний комунізм».	
23	Українська СРР в умовах нової економічної політики	Факти: Входження УСРР до складу СРСР. Голод у південних губерніях УСРР. Неп в УСРР. Відбудова народного господарства. Політика «коренізації» в УСРР (українізація). Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих. Українське	Позначати на картосхемі зміни у адміністративно-територіальному устрої УСРР у 1921 - 1928 рр. Характеризувати неп та її складові, процес стабілізації економічного і соціального

		національне відродження 20-х рр. Боротьба з націонал-комунізмом. Дати: 1922 р. - входження УСРР до складу СРСР; 1921 - 1923 рр. - голод в Україні; 1923 р. - початок політики «українізації»; 1925 р. - завершення відбудови промисловості, курс на індустріалізацію. Персоналії: Л. Каганович, О. Шумський, М.Скрипник, М.Волобуєв, М.Хвильовий (Фітільов), Г.Юра, Л.Курбас, М.Бойчук, О.Довженко. Поняття та терміни: «індустріалізація», «українізація», «автокефальна церква»	життя в Україні, політику більшовиків щодо релігії та церкви в Україні, політику «українізації» та її наслідки, особливості розвитку української культури в цей період. Визначити причини та наслідки «українізації», її вплив на українську культуру й ментальність населення УСРР, вступу УСРР в СРСР; причини та особливості впровадження непу в Україні. Порівнювати політику «воєнного комунізму» та нову економічну політику (неп) в УСРР.
24	Радянська модернізація України	Факти: Радянська модернізація в Україні. Суспільно-політичне,	Позначати на картосхемі основні індустріальні об'єкти,

		соціально-економічне, культурне та релігійне життя. Масові репресії. Ідеологізація суспільного життя, культ особи. Згортання українізації. Дати: 1928-1938 рр. - період радянської модернізації в Україні; 1928 р. – Шахтинська справа; 1929 р. – справа СВУ; 1929 р. – рік великого перелому, початок суцільної колективізації; 1932 - 1933 рр. - Голодомор – геноцид українського народу; 1934 р. - перенесення столиці України з Харкова до Києва. Персоналії: О.Стаханов, П.Постишев. С.Косіор, М.Скрипник, Й.Сталін. Поняття та терміни: «форсована індустріалізація», «стаханівський рух», «колективізація», «розкуркулення», «закон про п'ять колосків», «голодомор», «розстріляне відродження».	побудовані за часів модернізації. Характеризувати сутність та наслідки політики форсованої індустріалізації та колективізації в Україні. взаємозв'язок між різними складовими економічної політики сталінського режиму (індустріалізація, колективізація). Зміни в соціальній структурі населення Особливості суспільно-політичного та культурного життя періоду. Визначати причини та наслідки політики форсованої індустріалізації та колективізації, зв'язки між радянською модернізацією і зміною соціальної структури українського радянського суспільства, масовими репресіями в Україні. Причини та наслідки Голодомору 1932-
--	--	--	---

			33 рр. Порівнювати політику непу та економічну політику 1930-х років.
25	Західноукраїнські землі	Факти: Українські землі у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини. Економіка українських земель. Різні течії в суспільно-політичному русі, радикалізація політичного життя в 1930-х роках. Дати: 1929 р. - утворення ОУН; 1930 р. - польська «пацифікація» у Східній Галичині; 15 березня 1939 р. - проголошення незалежності Карпатської України. Персоналії: Є. Коновалець, Д. Донцов, С. Бандера, А. Мельник, В. Липинський, А. Волошин. Поняття та терміни: «осадництво», «пацифікація»,	Позначати на карті території, що входили до складу Польщі, Румунії, Чехословаччини. Характеризувати вплив міжнародної ситуації 1920-1930-х рр. на становище західноукраїнських земель, політику урядів Польщі, Румунії, Чехословаччини в українських землях, стан економіки, життя населення, освіти та культури, різні течії національного руху, діяльність політичних партій західноукраїнських земель у 1930-х роках. Визначати

		«русофільство», «русинство», «українофільство».	міжнародні чинники розподілу українських земель між іншими державами на початку 1920-х рр. та їх наслідки для населення, причини та наслідки діяльності політичних сил у західноукраїнських землях у цей період.
26	Україна під час Другої світової війни	Факти: Початок Другої світової війни. Включення Західної України, Бессарабії та Північної Буковини до складу УРСР. Початок Великої Вітчизняної війни. Встановлення нацистського окупаційного режиму. Розгортання радянського партизанського руху. Діяльність ОУН. Утворення УПА. Визволення України. Депортація кримських татар та інших народів Криму. Перемога у Великій Вітчизняній війні. Дати: 23 серпня 1939 р. – радянсько-	Позначати на карті українські землі, приєднані до УРСР в результаті реалізації радянсько-німецьких договорів 1939 р.; місця, пов'язані з початком та завершенням визволення України від німецьких загарбників, битв і військових операцій, окупаційні зони, на які була розділена Україна, території поширення та активних дій різних течій руху Опору. Характеризувати

		німецький пакт про ненапад (пакт Молотова-Ріббентропа); 1 вересня 1939 р. – початок Другої світової війни; 17 вересня 1939 р. – вступ Червоної армії на територію західної України; листопад 1939 р. – Східну Галичину і Волинь включено до складу УРСР; 2 серпня 1940 р. – Південну і Північну Бессарабію та Північну Буковину включено до складу УРСР; 22 червня 1941 р. – початок Великої Вітчизняної війни; 30 червня 1941 р. - проголошення Акта відновлення Української Держави; грудень 1942 р. – початок звільнення України; 6 листопада 1943 р. - визволення Києва; січень – лютий 1944 р. – Корсунь-Шевченківська наступальна операція; вересень – жовтень 1944 р. – Карпатсько-Ужгородська наступальна операція; 28 жовтня 1944 р. – визволення	суть гітлерівського плану «Ост», нацистський «новий порядок» в Україні, діяльність радянських партизан та українського визвольного руху. Визначати наслідки радянсько-німецьких договорів 1939 р. для українських земель; політики радянзації новоприєднаних до УРСР територій, причини поразок Червоної армії у 1941 р., основні результати та наслідки війни для України й українського народу, внесок українського народу в перемогу над Німеччиною та її союзниками. Описувати мобілізаційні заходи, процес окупації України, перебіг найважливіших військових подій 1941-1945 рр., депортацію
--	--	---	---

		всієї території України; 9 травня 1945 р. - завершення Великої Вітчизняної війни, День Перемоги. Персоналії: С. Тимошенко, М. Кирпонос, С. Ковпак, О. Федоров, О. Сабуров, А. Мельник, С. Бандера, Р.Шухевич, О. Довженко, О. Теліга. Поняття та терміни: «план «Ост», «новий порядок», «Голокост», «колабораціонізм», «рух Опору», «депортація», «радянiзація»	кримських татар та інших народів Криму.
27	Післявоєнна відбудова і розвиток України в 1945 — початку 50-х років	Факти: Зовнішньополітична діяльність УРСР. Адміністративно-територіальні зміни. Відбудова промисловості. Голод в Україні 1946-1947 рр. Радянiзація західних областей України. Боротьба ОУН та УПА. Розгортання ідеологічних кампаній.	Позначати на карті зміни в адміністративно-територіальному устрої України. Характеризувати зовнішньополітичну діяльність УРСР у повоєнні роки та політику влади щодо економічного,

		Дати: квітень 1945 р. - Україна стає співзасновницею ООН; березень 1946 р. – «саморозпуск» УГКЦ; 1946-1947 рр. - голод в Україні; квітень-липень 1947 р. - операція «Вісла». Персоналії: Д. Мануїльський, О. Гончар, Й. Сліпий. Поняття та терміни: «операція «Вісла», «ждановщина», «космополітизм», «лисенківщина».	соціально-політичного, релігійного, культурного та повсякденного життя населення, хід операції «Вісла», процеси радянзації західних областей України. Визначати причини та наслідки проведення операції «Вісла», розгортання ідеологічних кампаній, голоду в Україні, «саморозпуску» УГКЦ.
28	Україна в умовах десталінізації	Факти: Лібералізація суспільно-політичного життя УРСР в середині 1950-1960-х рр.: припинення масових репресій, реабілітація. Зміни адміністративно-територіального устрою УРСР. Зміни в промисловості та сільському господарстві, соціальній сфері. Реформування управління економікою. Виникнення руху	Позначати на карті зміни в адміністративно-територіальному устрої України. Характеризувати сутність процесу лібералізації, реформи управління економікою в середині 1950-1960-х рр., здобутки та особливості розвитку культури, сутність

		«шістдесятників», дисидентського руху наприкінці 1950 - початку 1960-х рр. Дати: лютий 1954 р. - входження Кримської області до складу УРСР; 1956 р. - XX з'їзд КПРС; 1959 р. – утворення Української робітничо-селянської спілки. Персоналії: О. Кириченко, А. Горська, І. Дзюба, Л. Костенко, Л. Лук'яненко, Є. Сверстюк, І. Світличний, В. Симоненко. Поняття та терміни: «лібералізація», «політична реабілітація», «відлига», «раднаргоспи», «шістдесятники», «дисидентство».	опозиційного руху. Визначати наслідки процесу лібералізації, економічних реформ для українського суспільства, причини та наслідки входження Кримської області до складу УРСР, причини виникнення та значення опозиційного руху.
29	Україна у період загострення кризи радянської системи	Факти: Політико-ідеологічна криза радянського ладу в Україні (середина 1960 - початок 1980-х рр.). Кадрові зміни в політичному	Характеризувати зміни в політичному керівництві УРСР на початку 1970-х рр., ключові положення Конституції

		керівництві УРСР. Конституція УРСР 1978 р. Спроби економічних реформ у другій половині 1960-х рр. Тенденції розвитку соціальної сфери. Культура і духовне життя. Русифікація. Опозиційний рух. Дати: 1965 р. - реформи в сільському господарстві та промисловості («косигінська реформа»); 1972 р. - зміна політичного керівництва УРСР. В. Щербицький; 1976 р. - утворення Української Гельсінської групи. Персоналії: В. Марченко, С. Параджанов, В. Романюк, М. Руденко, В. Стус, В. Чорновіл, П. Шелест, В. Щербицький. Поняття та терміни: «застій», «номенклатура», «дефіцит», «урбанізація», «русифікація», «самвидав», «правозахисник».	УРСР 1978 р., стан промисловості та сільського господарства, основні вимоги та напрями опозиційного руху 1960-1970-х рр., явища у сфері культури, політику русифікації. Визначати прояви політико-ідеологічної кризи радянського ладу в Україні, причини активізації опозиційного руху, здобутки та проблеми розвитку соціальної сфери.
--	--	---	--

**Розпад
Радянського
Союзу
і відродження
незалежності
України**

Факти:

Початок «перебудови». Загострення соціально-економічної кризи. Фінансове становище та рівень життя населення. Чорнобильська катастрофа.

Зростання соціальної та національної активності українського суспільства наприкінці 1980-х рр. Загальноукраїнський страйк шахтарів. Політичні реформи. Формування багатопартійності, виникнення Народного руху України за перебудову, перші альтернативні вибори до Верховної Ради. Прийняття Декларації про державний суверенітет. Акт проголошення незалежності України. Проведення референдуму та виборів Президента України.

Дати:

квітень 1985 р. – початок «перебудови»;

26 квітня 1986 р. - вибух на Чорнобильській АЕС;

Характеризувати зміст та основні напрями політики «перебудови», розгортання соціального та національного руху, падіння авторитету КПУ, формування багатопартійності, зміст Декларації про державний суверенітет України та Акта проголошення незалежності, соціально-економічні ситуація в УРСР.

Визначати причини і наслідки поглиблення економічної кризи, погіршення життєвого рівня населення, розпаду СРСР і його наслідки для державотворення в Україні.

		вересень 1989 р. – виникнення Народний рух України за перебудову; березень 1990 р. – перші альтернативні вибори до Верховної Ради УРСР; 16 липня 1990 р. – прийняття Верховною Радою Декларації про державний суверенітет України; 24 серпня 1991 р. – прийняття Верховною Радою Акта проголошення незалежності України; 1 грудня 1991 р. – всеукраїнський референдум і вибори Президента України. Персоналії: В. Івашко, Л. Кравчук, І. Драч. Поняття та терміни: «перебудова», «гласність», «плюралізм», «багатопартійність», «суверенітет», «інфляція», «ринкові відносини».	
31	Україна в умовах	Факти:	

	незалежності Початок державотворчих процесів. Заснування Збройних сил. Дострокові вибори до Верховної Ради та вибори Президента України. Прийняття державної символіки, формування Інституту громадянства. Ухвалення Конституції 1996 р. та змін до неї. Приватизація засобів виробництва. Лібералізація цін. Грошова реформа. Диференціація суспільства. Інтегрування України в європейське та світове співтовариство. Соціально-економічне та культурне життя. «Газові» та «торгівельні війни» з Росією. «Революція Гідності». Агресія Росії проти України. Анексія Криму. Президентські вибори 2014 р. Антитерористична операція. Угода про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС). Дати: 6 грудня 1991 р. – заснування Збройних сил України; липень 1994 р. – обрання Л. Кучми Президентом України;	
--	--	--

		1995 р. – обрання України членом Ради Європи (РЄ); 28 червня 1996 р. – ухвалення Конституції України; жовтень–грудень 2004 р. – «Помаранчева революція», обрання Президентом України В. Ющенка; 2008 р. – вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ); листопад 2013 – лютий 2014 рр. – «Революція гідності»; 2014 р. – підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС). Червень 2014 р. – обрання П.Порошенка Президентом України. Персоналії: Л. Кучма, В. Ющенко, В. Янукович, П. Порошенко. Поняття та терміни: «революція на граніті», «Помаранчева революція», «Євромайдан», «Небесна сотня», «Революція Гідності»,	
--	--	---	--

		«сепаратизм», «антитерористична операція (АТО)», «анексія», «тимчасово окупована територія»	
--	--	---	--

ДОДАТОК ДО ПРОГРАМИ ЗНО З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Перелік пам'яток архітектури та образотворчого мистецтва, обов'язкових для розпізнавання абітурієнтами

Виникнення та розквіт Київської Русі

- – Софійський собор у Києві (перша половина 11 ст.). Сучасний вигляд.
- – Мозаїки Богоматері Оранти та Христа Вседержителя із Софійського собору в Києві.
- – Спасо-Преображенський собор в Чернігові. 1036. Сучасний вигляд.
- – Успенська соборна церква Києво-Печерського монастиря. 1073–1087. Реконструкція. Сучасний вигляд.
- – Вишгородська ікона Богородиці (візантійська традиція). 1 пол. 12 ст.
- – Євангеліст Лука. Мініатюра з Остромирового Євангелія. 1056–1057.
- – Родина князя Святослава Ярославовича. Мініатюра з «Ізборника» 1073.

Київська Русь за часів роздробленості. Галицько-Волинська держава

- – Мозаїчна композиція «Євхаристія» з Михайлівського Золотоверхого собору. 1108–1113.
- – Холмська ікона Богородиці (візантійська традиція). 11 ст.
- – Свенська ікона Богородиці зі святими Антонієм та Феодосієм Печерськими (початок 12 ст.)
- – Дорогобузька ікона Богородиці (остання третина 13 ст.)
- – Успенський собор у Володимирі. 1161. Реконструкція.
- – П'ятницька церква в Чернігові. Кінець 12 ст.
- – Церква святого Пантелеймона в Галичі. Кінець 12 ст.
- – Вежа в селі Стовп поблизу Холма. Середина 13 ст.

Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (у другій половині XIV – першій половині XVI ст.)

- – Вірменський собор у Львові. 1363.
- – Верхній замок у Луцьку. 2 пол. 14 ст.
- – Кам'янець-Подільська фортеця
- – Хотинська фортеця
- – Покровська церква-фортеця в с. Сутківцях.
- – Ікона Богородиці з пророками з церкви у Підгородцях.
- - Ханський палац в Бахчисараї

Українські землі в другій половині XVI ст.

- – Ікона Успіння Богородиці перемишльського маляра Олексія Горошковича. 1547.
- – Мініатюри Пересопницького Євангелія. Між 1556–1561.
- – Церква Зішестя Святого Духа в Потеличі
- – Успенська церква та вежа Корнякта у Львові.
- – Будинок Корнякта у Львові
- – Меджибізький замок
- – Острозький замок
- – Гравюра із зображенням Євангеліста Луки з львівського «Апостола». 1574.

Українські землі в першій половині XVII ст.

- – Ікона «Христос перед Пілатом» М. Петраховича з Успенської церкви у Львові.
- – Ікона «Святий Миколай» з київської церкви Святого Миколая Набережного.
- – Замок у Підгірцях (Львівщина) 1630–1640-і.
- – Троїцький Межиріцький монастир-фортеця поблизу Острога
- – Портрет князя Криштофа Збараського. Після 1622.
- – Портрет Петра Конашевича-Сагайдачного з книги «Вірші на жалісний погреб шляхетного рицаря Петра Конашевича-Сагайдачного». 1622.

Національно-визвольна війна

- – Портрет Богдана Хмельницького. Гравюра В. Гондіуса. Середина 17 ст.
- – Ікона Покрову Богородиці із зображенням Богдана Хмельницького. 1 пол. 18 ст.
- – Іллінська церква в Суботові. Реконструкція. 1656.

Українські землі в 60–80-ті рр. XVII ст.

- – Троїцький собор Густинського монастиря. 1674–1676.
- – Троїцький собор Троїцько-Іллінського монастиря в Чернігові. 1679–1695.
- – Покровський собор у Харкові. 1689.

Українські землі наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст.

- – Ікона «Архангел Михаїл» Івана Рутковича.
- – Ікона «Вознесіння Богородиці» Йова Кондзелевича.
- – Гравюра «І. Мазепа серед своїх добрих справ» І. Мигури. 1706.
- – Ікона «Зустріч Марії з Єлизаветою» з церкви Покрову Богородиці в Сулимівці на Київщині. 30-ті роки 18 ст.
- – Портрет Григорія Гамалії. Кінець 17 ст.
- – Георгіївська церква Видубицького монастиря в Києві. 1696–1701.
- – Преображенська церква у Великих Сорочинцях. 1732.

Українські землі в другій половині XVIII ст.

- – Ікона Моління з Вознесенської церкви в Березні. Близько 1762.
- – Троїцька соборна церква в Самарській слободі (Новомосковську). 1773–1779.
- – Покровська церква в Києві. 1766.
- – Успенська соборна церква Почаївської лаври. 1771–1783.
- – Собор Святого Юра у Львові. 1744–1762.
- – Скульптурна група святого Юрія змієборця на фасаді собору святого Юра у Львові. Скульптор Й. Пінзель.
- – Портрет Павла Руденка роботи В.Боровиковського. Початок 1780-х рр.
- – Палац Кирила Розумовського в Батурині.

- - Андріївська церква в Києві. 1754

Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій у першій половині XIX ст.

- – Живописні твори Т. Шевченка: «Автопортрет» (1840), «Катерина» (1842), офорти з «Живописної України» на історичну тематику.
- – Картина «Дівчина з Поділля» В. Тропініна
- – Будівля Київського університету (1837–1843)

Українські землі у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперії у другій половині XIX ст. – початку XX ст.

- – Будинок Полтавського земства (нині Полтавський краєзнавчий музей). 1903–1908.
- – Будинок з химерами в Києві. 1902–1903.
- – Будівлі театру в Одесі. 1883–1887.
- – Будівля банку «Дністер» у Львові. 1905–1906.
- – Будинок резиденції митрополита Буковини в Чернівцях (нині Національний університет). 1864–1873.
- – Володимирський собор у Києві. 1862–1896.
- – Картини «Сінокіс», «Ворожіння» М. Пимоненка.
- – Картини «Козаки в степу», «Весняний день в Україні» С. Васильківського.
- – Картина «Запорожці пишуть листа турецькому султанові» І. Рєпіна. 1878–1891.
- – Картина «Дніпро біля Києва» І. Труша. 1910.
- – Пам'ятник Б.Хмельницькому в Києві. Скульптор М. Микешин. 1888.
- - Будинок Національної опери України. 1901.

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ»

ПРОГРАМА
ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ З МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Дніпро
2017

УКРАЇНСЬКА МОВА

1. Фонетика. Графіка

Фонетика як розділ мовознавчої науки про звуковий склад мови. Голосні й приголосні звуки. Приголосні тверді і м'які, дзвінкі й глухі. Позначення звуків мовлення на письмі. Алфавіт. Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв *я, ю, є, ї, щ*. Склад. Складоподіл. Наголос, наголошені й ненаголошені склади. Уподібнення приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних. Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків. Основні випадки чергування *у-в, і-й*.

2. Лексикологія. Фразеологія

Лексикологія як учення про слово. Ознаки слова як мовної одиниці. Лексичне значення слова. Багатозначні й однозначні слова. Пряме та переносне значення слова. Омоніми. Синоніми. Антоніми. Лексика української мови за походженням. Власне українська лексика. Лексичні запозичення з інших мов. Загальновживані слова. Професійна, діалектна, розмовна лексика. Терміни. Лексика української мови з погляду активного й пасивного вживання. Застарілі й нові слова (неологізми). Нейтральна й емоційно забарвлена лексика. Поняття про стійкі сполуки слів і вирази. **Фразеологізми**. Приказки, прислів'я, афоризми.

3. Будова слова. Словотвір

Будова слова. Основа слова й закінчення. Значущі частини слова: корінь, префікс, суфікс, закінчення. **Словотвір**. Твірні основи при словотворенні. Основа похідна й непохідна. Основні способи словотворення в українській мові: префіксальний, префіксально-суфіксальний, суфіксальний, безсуфіксальний, складання слів або основ, перехід з однієї частини мови в іншу. Основні способи творення іменників, прикметників, дієслів, прислівників. Складні слова. Способи їх творення. Сполучні голосні [о], [е] у складних словах.

4. Морфологія

Морфологія як розділ мовознавчої науки про частини мови. **Іменник** як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники власні та загальні, істоти й неістоти. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній. Іменники спільного роду. Число іменників. Іменники, що вживаються в обох числових формах. Іменники, що мають лише форму однини або лише форму множини. Відмінки іменників. Відміни іменників: перша, друга, третя, четверта. Поділ іменників першої та другої відмін на групи. Особливості вживання та написання відмінкових форм. Букви *-а(-я), -у(-ю)* в закінченнях іменників другої відміни. Відмінювання іменників, що мають лише форму множини. Невідмінювані іменники в українській мові. Написання і відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові.

Прикметник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прикметників за значенням: якісні, відносні та присвійні. Явища взаємопереходу прикметників з одного розряду в інший. Якісні прикметники. Ступені порівняння якісних прикметників: вищий і найвищий, способи їх творення (проста й складена форми). Зміни приголосних при творенні ступенів порівняння прикметників. Особливості відмінювання прикметників (тверда й м'яка групи).

Числівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди числівників за значенням: кількісні (на позначення цілих чисел, дробові, збірні) й порядкові. Групи числівників за будовою: прості й складені. Типи відмінювання кількісних числівників. Порядкові числівники, особливості їх відмінювання. Особливості правопису числівників.

Займенник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Співвіднесеність займенників з іменниками, прикметниками й числівниками. Розряди займенників за значенням: особові, зворотний, присвійні, вказівні, означальні, питальні, відносні, неозначені, заперечні. Особливості їх відмінювання. Творення й правопис неозначених і заперечних займенників.

Дієслово як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Форми дієслова: дієвідмінювані, відмінювані (дієприкметник) і незмінні (інфінітив, дієприслівник, форми на *-но*, *-то*). Безособові дієслова. Види дієслів: доконаний і недоконаний. Творення видових форм. Часи дієслова: минулий, теперішній, майбутній. Способи дієслова: дійсний, умовний, наказовий. Творення форм умовного та наказового способів дієслів. Словозміна дієслів I та II дієвідміни. Особові та числові форми дієслів (теперішнього та майбутнього часу й наказового способу). Родові та числові форми дієслів (минулого часу й умовного способу). Чергування приголосних в особових формах дієслів теперішнього та майбутнього часу. **Дієприкметник** як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Активні та пасивні дієприкметники. Творення активних і пасивних дієприкметників теперішнього й минулого часу. Відмінювання дієприкметників. Дієприкметниковий зворот. Безособові форми на *-но*, *-то*. **Дієприслівник** як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Дієприслівники доконаного й недоконаного виду, їх творення. Дієприслівниковий зворот.

Прислівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прислівників за значенням. Ступені порівняння прислівників: вищий і найвищий. Зміни приголосних при творенні прислівників вищого та найвищого ступенів. Правопис прислівників на *-о*, *-е*, утворених від прикметників і дієприкметників. Написання разом, окремо й через дефіс прислівників і сполучень прислівникового типу.

Прийменник як службова частина мови. Групи прийменників за походженням: непохідні (первинні) й похідні (вторинні, утворені від інших

слів). Групи прийменників за будовою: прості, складні й складені. Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника. Правопис прийменників.

Сполучник як службова частина мови. Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю: сурядні (єднальні, протиставні, розділові) й підрядні (часові, причинові, умовні, способу дії, мети, допустові, порівняльні, з'ясувальні, наслідкові). Групи сполучників за вживанням (одиничні, парні, повторювані) та за будовою (прості, складні, складені). Правопис сполучників.

Частка як службова частина мови. Групи часток за значенням і вживанням: формотворчі, словотворчі, модальні. Правопис часток.

Вигук як частина мови. Групи вигуків за походженням: непохідні й похідні. Значення вигуків. Звуконаслідувальні слова. Правопис вигуків.

5. Синтаксис

Словосполучення. Завдання синтаксису. Словосполучення й речення як основні одиниці синтаксису. Підрядний і сурядний зв'язок між словами й частинами складного речення. Головне й залежне слово в словосполученні. Типи словосполучень за морфологічним вираженням головного слова. Словосполучення непоширені й поширені

Речення. Речення як основна синтаксична одиниця. Граматична основа речення. Порядок слів у реченні. Види речень у сучасній українській мові: за метою висловлювання (розповідні, питальні й спонукальні); за емоційним забарвленням (окличні й неокличні); за будовою (прості й складні); за складом граматичної основи (двоскладні й односкладні); за наявністю чи відсутністю другорядних членів (непоширені й поширені); за наявністю необхідних членів речення (повні й неповні); за наявністю чи відсутністю ускладнювальних засобів (однорідних членів речення, вставних слів, словосполучень, речень, відокремлених членів речення, звертання).

Просте двоскладне речення. Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення.

Особливості узгодження присудка з підметом. Способи вираження підмета. Типи присудків: простий і складений (іменний і дієслівний). Способи їх вираження.

Другорядні члени речення у двоскладному й односкладному реченні. Означення узгоджене й неузгоджене. Прикладка як різновид означення. Додаток. Типи обставин за значенням. Способи вираження означень, додатків, обставин. Порівняльний зворот. Функції порівняльного звороту в реченні (обставина способу дії, присудок).

Односкладні речення. Граматична основа односкладного речення. Типи односкладних речень за способом вираження та значенням головного члена: односкладні речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові) та односкладні речення з головним членом у формі підмета (називні). Способи вираження головних членів односкладних речень. Розділові знаки в односкладному реченні

Просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами. Речення зі звертанням. Звертання непоширені й поширені. Речення зі вставними словами, словосполученнями, реченнями, їх значення. Речення з відокремленими членами. Відокремлені означення, прикладки – непоширені й поширені. Відокремлені додатки, обставини. Відокремлені уточнювальні члени речення. Розділові знаки в ускладненому реченні.

Складне речення. Ознаки складного речення. Засоби зв'язку простих речень у складному: 1) інтонація й сполучники або сполучні слова; 2) інтонація. Типи складних речень за способом зв'язку їх частин: сполучникові й безсполучникові. Сурядний і підрядний зв'язок між частинами складного речення. Складносурядне речення: єднальні, протиставні та розділові сполучники в складносурядному реченні; смислові зв'язки між частинами складносурядного речення. Складнопідрядне речення: будова; головне й підрядне речення; підрядні сполучники й сполучні слова як засоби зв'язку у складнопідрядному реченні; основні види підрядних речень: означальні, з'ясувальні, обставинні (місця, часу, способу дії та ступеня, порівняльні, причини, наслідкові, мети, умовні, допустові). Складнопідрядні речення з кількома підрядними, їх типи за характером зв'язку між частинами: 1) складнопідрядні речення з послідовною підрядністю; 2) складнопідрядні речення з однорідною підрядністю; 3) складнопідрядні речення з неоднорідною підрядністю. Безсполучникове складне речення: типи безсполучникових складних речень за характером смислових відношень між складовими частинами-реченнями: 1) з однорідними частинами-реченнями (рівноправними); 2) з неоднорідними частинами (пояснюваною і пояснювальною). Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні. Складні речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку.

Способи відтворення чужого мовлення. Пряма й непряма мова. Речення з прямою мовою. Слова автора. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як різновид прямої мови. Діалог.

6. Стилїстика

Стилї мовлення (розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий, публіцистичний, конфесійний), їх основні ознаки, функції.

7. Орфоепія

Відображення вимови голосних (наголошених і ненаголошених) через фонетичну транскрипцію. Відображення вимови приголосних звуків.

8. Орфографія

Правопис літер, що позначають ненаголошені голосні [е], [и], [о] в коренях слів. Спрощення в групах приголосних. Сполучення *йо,ьо*. Правила вживання м'якого знака. Правила вживання апострофа. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних і збігу однакових приголосних

звуків. Правопис префіксів і суфіксів. Позначення чергування приголосних звуків на письмі. Правопис великої літери. Лапки у власних назвах. Написання слів іншомовного походження. Основні правила переносу слів з рядка в рядок. Написання складних слів разом і через дефіс. Правопис складноскорочених слів. Написання чоловічих і жіночих імен по батькові, прізвищ. Правопис відмінкових закінчень іменників, прикметників. Правопис *н* та *nn* у прикметниках і дієприкметниках, *не* з різними частинами мови.

9. Розвиток мовлення

Загальне уявлення про спілкування й мовлення; види мовленнєвої діяльності; адресант і адресат мовлення; монологічне й діалогічне мовлення; усне й писемне мовлення; основні правила спілкування. Тема й основна думка висловлювання. Вимоги до мовлення (змістовність, логічна послідовність, багатство, точність, виразність, доречність, правильність). Текст як середовище функціонування мовних одиниць. Основні ознаки тексту: зв'язність, комунікативність, членованість, інформативність. Зміст і будова тексту, поділ тексту на абзаци, мікротеми. Способи зв'язку речень у тексті. Класифікація текстів за сферою використання, метою, структурними особливостями. Тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення.

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

1. Усна народна творчість

Загальна характеристика календарно-обрядових, суспільно-побутових та родинно-побутових пісень.

Історичні пісні. «Ой Морозе, Морозенку», «Чи не той то Хміль».

Пісні Марусі Чурай. «Віють вітри», «За світ встали козаченьки»

Тематика, образи, зміст народних дум і балад. «Дума про Марусю Богуславку». Балада «Бондарівна»

2. Давня українська література

«Слово про похід Ігорів»

«Повість минулих літ» (уривки про заснування Києва, про помсту княгині Ольги, про напад хозарів)

Григорій Сковорода. «De libertate», «Всякому місту – звичай і права», «Бджола та Шершень», афоризми.

3. Література кінця XVIII — початку XX ст.

Іван Котляревський. «Енеїда», «Наталка Полтавка»

Г. Квітка-Основ'яненко. «Маруся»

Тарас Шевченко. «До Основ'яненка», «Катерина», «Гайдамаки», «Кавказ», «Сон» («У всякого своя доля»), «І мертвим, і живим, і ненарожденним...», «Заповіт», «Мені однаково»

Пантелеймон Куліш. «Чорна рада»

Марко Вовчок. «Максим Гримач»

Іван Нечуй-Левицький. «Кайдашева сім'я»
Панас Мирний «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»
Іван Карпенко-Карий. «Мартин Боруля»
Іван Франко. «Гімн», «Чого являєшся мені у сні», «Мойсей»

4. Література ХХ ст.

Михайло Коцюбинський. «Тіні забутих предків», «Intermezzo»
Ольга Кобилянська. «Земля»
Василь Стефаник. «Камінний хрест»
Леся Українка. «Contra spem spero!», «Лісова пісня»
Микола Вороний. «Блакитна Панна»
Олександр Олесь. «Чари ночі», «О слово рідне! Орле скутий!...»
Володимир Винниченко. «Момент»
Павло Тичина. «О панно Інно», «Арфами, арфами...», «Ви знаєте, як липа шелестить...»
Максим Рильський «Молюсь і вірю...»
Микола Хвильовий. «Я (Романтика)»
Юрій Яновський. «Подвійне коло», «Шаланда в морі»
Володимир Сосюра. «Любіть Україну»
Валер'ян Підмогильний. «Місто»
Остап Вишня. «Моя автобіографія», «Сом»
Микола Куліш. «Мина Мазайло»
Богдан-Ігор Антонич. «Різдво»
Олександр Довженко. «Україна в огні», «Зачарована Десна»
Андрій Малишко «Пісня про рушник»
Василь Симоненко. «Лебеді материнства»
Олесь Гончар. «За мить щастя»
Григорій Тютюнник. «Три зозулі з поклоном»
Василь Стус. «Як добре те, що смерті не боюсь я», «О землі втрачена, явився!...»
Іван Драч. «Балада про соняшник»
Ліна Костенко. «Страшні слова, коли вони мовчать», «Українське альфреско», «Маруся Чурай»

5. Твори українських письменників-емігрантів

Іван Багряний. «Тигролови»
Євген Маланюк. «Стилет чи стилос?»

6. Сучасний літературний процес

Загальний огляд, основні тенденції.
Літературні угруповання (Бу-Ба-Бу, «Нова дегенерація», «Пропала грамота», «ЛуГоСад»). Творчість Ю. Андруховича, О. Забужко, І. Римарука.
Утворення АУП (Асоціації українських письменників).
Література елітарна і масова.
Постмодернізм як один із художніх напрямів мистецтва 90-х років, його риси.
Сучасні часописи та альманахи.

7. Предметні уміння та навички абітурієнта:

Аналізувати літературний твір чи його уривок.

Розрізняти види і жанри усної творчості.

Розрізняти і називати різновиди календарно-обрядових пісень.

Аналізувати зміст, образи, настрої суспільно-побутових і родинно-побутових пісень.

Визначати провідні мотиви історичних пісень, характеризувати образи героїв їх – історичних осіб.

Визначати тематику й художні особливості балад і дум, пісень Марусі Чурай.

Виділяти у фольклорних творах анафори, рефрени, постійні епітети, персоніфікацію, символи, гіперболу, *визначати* їхню художню роль.

Знати основні теоретико-літературні поняття:

- художній образ,
- прототип;
- тема, ідея, мотив художнього твору;
- проблематика та конфлікт у художньому творі;
- сюжет і композиція літературного твору;
- позасюжетні елементи;

Знати та вміти визначати в літературному творі тропи:

- епітет,
- порівняння;
- метафору,
- алегорію,
- гіперболу;
- метонімію,
- оксиморон.

Знати характерні риси бароко.

Знати основні теоретико-літературні поняття:

- сентименталізм, романтизм, реалізм, їхні ознаки;
- епос, новела, оповідання, повість, роман, різновиди повісті та роману;
- лірика, сонет, гімн, послання, поема, тематичні різновиди лірики;
- драма, комедія, трагікомедія, власне драма, містерія, драма-феєрія.
- Види комічного: гумор, іронія, сатира, сарказм, гротеск, бурлеск, травестія.

Визначати дво- і трискладові віршові розміри.

Визначати місце і роль митця в літературному процесі.

Знати основні теоретико-літературні поняття:

- український модернізм і його особливості;
- модерністські напрями та течії: імпресіонізм, неоромантизм, експресіонізм;

Знати основні теоретико-літературні поняття:

- поетичний синтаксис (інверсія, тавтологія, антитеза, анафора, епіфора, паралелізм);
- риторичні звертання і запитання,
- алітерація, асонанс;
- різновиди роману (роман у новелах, роман у віршах);
- кіноповість;
- усмішка.

Вміти пояснювати поняття:

- «Розстріляне відродження»;
- психологізм;
- асоціативність.

Орієнтуватися в основних тенденціях функціонування української літератури за кордоном і творчості українських письменників-емігрантів.

Знати особливості пригодницького роману.

Орієнтуватися в основних тенденціях розвитку сучасної літератури; знати літературні угруповання 80-90-х років, найвизначніших представників літератури.

Визначати найхарактерніші ознаки постмодернізму

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

(підпис)

«__» _____ 20__ р.
Голова приймальної комісії
проф. Большаков В.І.

Програма
вступних випробувань (співбесіда)
з української мови
та літератури

«ПОГОДЖЕНО»

(підпис)

Відповідальний секретар
приймальної комісії
Захаров Ю.І.

СПІВБЕСІДА ЯК ВИД ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

Відповідно до Правил вступних випробувань до вищих навчальних закладів абітурієнти певної категорії складають вступні випробування з мови та літератури у вигляді співбесіди.

Проводячи співбесіду з мови та літератури, екзаменатори ставлять перед собою завдання виявити, наскільки випускник засвоїв шкільну програму, чи має практичні навички застосування правил граматики, чи володіє усним літературним мовленням, чи орієнтується в суспільному та культурному житті України, що знає з життя українського народу.

Враховуючи, що на співбесіді абітурієнту не дається час на підготовку (відповідь дається відразу після одержання запитання), можна вважати, що цей вид випробувань є складним, адже вимагає від абітурієнта досконалого володіння мовою, свідомого застосування правил граматики.

Проводиться співбесіда комісією кваліфікованих викладачів-філологів за програмою зовнішнього незалежного оцінювання знань 2017 року.

Співбесіда триває 15 – 20 хвилин з кожним абітурієнтом. Для відповіді пропонується одне питання з літератури і три питання з мови. Кожне із завдань заноситься до протоколу співбесіди. Всі записи запропонованих питань, а також власні відповіді абітурієнт записує сам, не здійснюючи жодних виправлень. Питання з літератури потребує усної відповіді, тому здійснюється лише письмове відтворення завдання, а стислий аналіз літературного явища чи тезисний виклад основних відомостей про життя і творчість певного письменника абітурієнт подає усно: результат цієї відповіді фіксується викладачами у списках.

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

(підпис)

“ ____ ” _____ 20__ р.
Голова приймальної комісії
проф. Большаков В.І.

**ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО АБІТУРІЄНТА
НА СПІВБЕСІДІ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ**

На усних вступних випробуваннях абітурієнту пропонується чотири запитання в обсязі вимог практичного спрямування викладання української мови та літератури в середній школі. Наша мета - під час бесіди з'ясувати рівень основних вмінь і навичок з української мови, потрібних випускникам школи у їхній майбутній мовленнєвій діяльності.

Одна група усних запитань зорієнтована на з'ясування всебічних мовленнєвих здібностей випускників школи, їх вміння спілкуватися з іншими людьми, володіти словниковим запасом, розрізняти у тексті багатозначні слова, омоніми, міжмовні омоніми, синоніми, найвідоміші випадки своєрідного українського слововживання, а також виявити обізнаність з широко вживаними фразеологізмами української мови.

Друга група питань передбачає перевірку засвоєння абітурієнтом відомостей про характерні морфологічні особливості повнозначних і службових слів, їх поділ за частинами мови та певними розрядами, групами в межах кожної з частин мови. Особлива увага приділяється тим явищам, що зумовлюють правильне використання мовленнєвих засобів у живому спілкуванні.

Практичні завдання виконуються письмово і розраховані на перевірку якості засвоєння абітурієнтом названих теоретичних відомостей, вміння практично застосовувати різні форми слів у процесі мовного спілкування.

Завдання з української літератури дає можливість об'єктивно оцінити ґрунтовність знань з програмного матеріалу, виявити уміння логічно та образно викладати думки, здійснювати самостійне осмислення прочитаної літератури. Пропоновані завдання охоплюють літературний матеріал від давнини до сьогодення. Абітурієнти для успішного складання співбесіди з української літератури повинні орієнтуватися в основних стильових тенденціях літератури того чи іншого історичного періоду, знати імена

головних представників літературного процесу, володіти відомостями про життя і творчість українських письменників у межах шкільної програми. При оцінюванні відповіді абітурієнта на питання з літератури враховується знання художніх текстів, розуміння специфіки та загальних закономірностей літературного процесу конкретної літературної доби (явища), вміння визначати основні риси творчості письменника.

У співбесіді чільне місце посідають питання за "Українським правописом" (1994 р.) на основні орфографічні та пунктуаційні правила та за програмою зовнішнього незалежного оцінювання якості освіти з української мови та літератури.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ АБІТУРІЄНТІВ НА СПІВБЕСІДІ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Відмінно (високий рівень навчальних досягнень) – абітурієнт глибоко і в повному обсязі засвоїв програмний матеріал, вичерпно, логічно і творчо викладає інформацію в усній і письмовій формі, ґрунтовно висловлюється й дискутує, пов'язує при цьому теоретичний матеріал з практикою.

Добре (достатній рівень навчальних досягнень) – абітурієнт оперує матеріалом на рівні теми, розділу, може самостійно його відтворювати у повному обсязі, добирає переконливі аргументи на підтвердження власної точки зору.

Задовільно (середній рівень навчальних досягнень) – абітурієнт може самостійно відтворити значну частину навчального матеріалу теми, дати визначення понять та пояснити їх на прикладах; самостійно розв'язує необхідну кількість завдань; відповідає за планом; висловлює власну точку зору з окремих питань.

Незадовільно (початковий рівень навчальних досягнень) – абітурієнт може відтворювати лише окремі наукові поняття і конструкції теми, допускає змістовні помилки

ЗРАЗКИ ЗАПИТАНЬ І ЗАВДАНЬ ПІД ЧАС СПІВБЕСІДИ

1. 1) Дати загальну характеристику творчої спадщини Лесі Українки.
2) Записати слова, усно пояснити їх написання.
Яскраво-жовтий, Шевченків стиль, дит'ясла, прибережний, тьохкати, незважаючи на, давньоримський, престарий, кинджал, схопити.
3) Визначити частини мови, прокоментувати свій вибір.
Інший, подвійний, подвоєний, два, подвоїти, дві, двоє.
4) Визначте тип речення, поясніть пунктограми.
Повітря зіткане з дрібнесеньких голочок, із крихітних колючок, із блискучих мініатюрних цяточок, повітря схоже на сухий і хмільний напій, що дере піднебіння й опікає горлянку. (Є. Гуцало).

2. 1) Продовжіть вірш:
*О, панно Інно, панно Інно!
Я – сам. Вікно. Сніги...
Сестру я Вашу так любив –
Дитинно, злотоцінно...* (П. Тичина, «О панно Інно»)
2) З'ясувати правопис голосних *е, и, і* в словах іншомовного походження.
3) Визначити особливості відмінювання іменників II відміни, навести приклади.
4) Запишіть речення, прокоментуйте вживання розділових знаків.
У західному кутку неба раптом починали схоплюватися грона білих ватяних димків, і згодом око стежило за ледве помітною рисою літака, який кидався вгору, намагаючись вибитися з-під прицілів зенітної артилерії (Ю. Яновський).

- 3.1) Василь Стус. Загальна характеристика творчості поета (тематика, особливості авторського стилю).
2) Записати слова, усно пояснити їх правопис.
Нездійснений, нездійснений, бонна, акорд, з'єднати, козаччина, тьмяний, примара, преславний, сформований, блідо-бузковий.
3) Провідміняти: *далека вежа, путь, вал.*
4) Запишіть речення, прокоментуйте вживання розділових знаків.
Він ніби розбудив зразу всі двадцять три церкви: веселий передзвін понісся із Золотоверхо-Михайлівського монастиря, його переганяли нові дзвони Десятинної церкви, до них обізвалися з Подолу дзвони Братського монастиря (П. Панч).

4. 1) Охарактеризувати особливості розвитку української літератури ХХ століття.
2) З'ясувати написання м'якого знака в українських та запозичених словах.
3) Охарактеризувати дієприслівник як дієслівну форму.
4) Визначте тип речення, поясніть пунктограми.

Принципове значення Кулішєвого роману "Чорна рада", його науково-історичних праць полягало насамперед у тому, що він відновлював в українському народі історичну пам'ять про своє право на власну самостійну соборну державу, розбуджував у кожному українцеві козака (Олесь Гончар).

5. 1) Загальна характеристика творчості Ліни Костенко (тематика, особливості авторського стилю).

- 2) Записати слова, усно пояснити написання їх.

Машинобудівний, празький, середньовіччя, подвояний, повояний, назустріч мені, на зустріч зі мною, по новому проспекту, працювати по-новому.

- 3) Провідміняти числівники *дев'яносто вісім, мільярд, сорок третій*.

- 4) Запишіть речення, прокоментуйте вживання розділових знаків.

Шевченко і українська мова — тема набагато глибша і серйозніша, ніж ми звикли собі уявляти, коли говоримо про те на рівні поверхово-побутовому, не враховуючи духу мови (Є. Сверстюк).

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

(підпис)

«__» _____ 20__ р.
Голова приймальної комісії
проф. Большаков В.І.

Програма
вступних випробувань (тестування)
з російської мови
для іноземних абітурієнтів

«ПОГОДЖЕНО»

(підпис)

Відповідальний секретар
приймальної комісії
Захаров Ю.І.

Програма вступних випробувань з російської мови (тестування) для іноземних абітурієнтів ДВНЗ ПДАБА укладена на базі програми зовнішнього незалежного оцінювання знань з російської мови, затвердженої МОН України.

Программа вступительных испытаний по русскому языку

Фонетика. Графика.

Звуки и буквы, их соотношение. Графика. Алфавит. Звуковое значение букв **е, ё, ю, я**. Употребление букв **ь и ъ**, их функции.

Гласные и согласные звуки. Слог. Ударение. Гласные ударные и безударные. Правописание безударных гласных. Правописание гласных после шипящих и **ц**. Глухие и звонкие, твердые и мягкие согласные. Обозначение мягких и твердых, глухих и звонких согласных на письме.

Основные нормы русского литературного произношения. Элементарные сведения о фонетической транскрипции.

Лексика.

Понятие о лексике. Значение слова. Прямое и переносное значение слова. Многозначные и однозначные слова. Омонимы. Синонимы. Антонимы.

Лексика русского языка с точки зрения сферы употребления: профессиональные слова, термины.

Понятие о фразеологизмах.

Состав слова. Словообразование.

Приставка, корень, суффикс, окончание как минимальные значимые части слова. Понятие о словообразовательных и формообразовательных частях слова.

Правописание значимых частей слова: приставок, корней с чередующимися гласными и согласными, суффиксов, окончаний различных частей речи. Правописание слов с двойными и непроизносимыми согласными.

Морфология.

Имя существительное. Значение и грамматические признаки имени существительного. Собственные и нарицательные имена существительные. Одушевленность и неодушевленность.

Род (мужской, женский, средний, общий). Род несклоняемых имен существительных. Число. Существительные, имеющие форму только

единственного или только множественного числа. Падеж. Склонение имен существительных. Правописание имен существительных.

Имя прилагательное. Значение грамматические признаки имени прилагательного. Разряды имен прилагательных: качественные, относительные, притяжательные. Качественные прилагательные: полная и краткая форма, степени сравнения. Образование сравнительной и превосходной степеней сравнения.

Имя числительное. Значение имени числительного и его грамматические признаки: падеж; число и род. Разряды по значению: количественные (целые, собирательные, дробные) и порядковые. Числительные простые и составные. Особенности склонения числительных. Правописание имен числительных.

Местоимение. Значение местоимений. Разряды местоимений по значению и по соотносительности с другими частями речи. Склонение местоимений и их правописание.

Глагол. Значение глагола, его грамматические признаки, спряжение, наклонение (изъявительное, условное, повелительное), время (в изъявительном наклонении), лицо и число (в изъявительном и повелительном наклонении), род и число (в изъявительном и условном наклонении). Неопределенная форма глагола. Безличные глаголы. Причастие и деепричастие как особые формы глагола. Грамматические признаки причастий. Действительные и страдательные причастия настоящего и прошедшего времени, их образование. Полные и краткие страдательные причастия. Склонение полных причастий. Грамматические признаки деепричастий. Образование деепричастий глаголов совершенного и несовершенного вида. Особенности употребления деепричастий. Правописание глагольных форм.

Наречие. Значение наречий. Разряды наречий по значению. Степени сравнения наречий. Правописание наречий.

Предлог. Предлог как служебная часть речи. Правописание предлогов.

Союз. Союз как служебная часть речи. Союзы сочинительные и подчинительные, их написание.

Частицы. Частица как служебная часть речи. Разряды частиц. Отрицательные частицы **не** и **ни**; различие в их значении. Раздельное и дефисное написание частиц.

Синтаксис.

Предложение как основная единица синтаксиса. Типы предложений по цели высказывания (повествовательные, побудительные, вопросительные) и по эмоциональной окраске (восклицательные и невосклицательные). Члены предложения.

Простое предложение. Типы предложений по структуре: двусоставные и односоставные.

Односоставные предложения: определенно-личные, неопределенно-личные, безличные, назывные. Способы выражения главного члена односоставных предложений.

Предложения распространенные и нераспространенные; полные и неполные.

Осложнение простого предложения. Однородные члены предложения, их связь в предложении, знаки препинания между однородными членами. Обобщающие слова при однородных членах. Знаки препинания при обобщающих словах.

Обособленные второстепенные члены предложения, знаки препинания при них. Обращения, вводные слова и предложения, вставные конструкции, сравнительные обороты и знаки препинания при них.

Способы передачи чужой речи. Прямая и косвенная речь. Знаки препинания при прямой речи. Цитата; знаки препинания при цитатах.

Сложное предложение. Типы сложного предложения. Союзные (сложносочиненные и сложноподчиненные) и бессоюзные сложные предложения, знаки препинания в них.

Сложные предложения с различными видами связи (бессоюзной и союзной сочинительной и подчинительной), знаки препинания в них.

Понятие о тексте и его частях. Основные признаки текста.

Типы речи: повествование, описание, рассуждение.

Стили речи.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

(підпис)

«__» _____ 20 р.

Голова приймальної комісії

проф. Большаков В.І.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО АБІТУРІЄНТА НА ТЕСТУВАННІ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

На вступних випробуваннях абітурієнту пропонуються завдання в обсязі програмного матеріалу з російської мови на рівні середньої школи. На екзамені з російської мови абітурієнт повинен продемонструвати орфографічну й пунктуаційну грамотність, наявність індивідуального лексичного запасу, необхідного для сприйняття, засвоєння й самостійного осмислення змісту висловлювання та продукування текстів російською мовою, а також знання теорії російської мови в межах поданої програми.

ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ТЕСТУВАННЯ

Тестові завдання виконуються протягом 60 хвилин. На кожне завдання пропонується 5 фіксованих відповідей. Тільки одна відповідь є правильною. Усі відповіді заносяться до аркуша відповідей згідно з вимогами, розміщеними в індивідуальному пакеті екзаменаційних завдань. Виправлення в аркушах відповідей не допускаються. Будь-які позначки на аркуші відповідей, виправлення або позначення кількох варіантів відповідей на одне запитання, вважаються неправильними.

За правильне розв'язання кожного із завдань, позначених цифрами 1 – 7, нараховується по 4 бали, 8 – 13 – по 8 балів, 14 – 15 – по 12 балів. За умови відсутності відповідей на завдання зараховується по 0 балів. За кожну неправильну відповідь на завдання знімається відповідно по 4, 8 чи 12 балів. До отриманих балів, які рахуватимуться в такий спосіб, буде додано 100, тобто абітурієнт має можливість отримати оцінку від «0» до «200» балів за тест.

СХВАЛЕНО

на засіданні предметної комісії
з історії України
приймальної комісії ПДАБА
протокол № від

«ПОГОДЖЕНО»

(підпис)
Відповідальний секретар
приймальної комісії
Захаров Ю.І.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

ПРОГРАМА

**з Фізики для абітурієнтів на основі рівня знань
середніх загальноосвітніх навчальних закладів
при складанні вступних випробувань**

Дніпро - 2017

Програма співбесіди на вступних випробуваннях з фізики.

Програму укладено на основі чинних програм з фізики для 7–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Матеріал програми поділено на п'ять тематичних блоків: “Механіка”, “Молекулярна фізика та термодинаміка”, “Електродинаміка”, “Коливання і хвилі. Оптика”, “Елементи теорії відносності. Квантова фізика. Ядерна фізика”, які, в свою чергу, розподілено за розділами і темами.

ПЕРЕЛІК РОЗДІЛІВ І ТЕМ

МЕХАНІКА

Основи кінематики. Механічний рух. Система відліку. Відносність руху. Матеріальна точка. Траєкторія. Шлях і переміщення. Швидкість. Додавання швидкостей.

Нерівномірний рух. Середня і миттєва швидкості. Рівномірний і рівноприскорений рухи. Прискорення. Графіки залежності кінематичних величин від часу при рівномірному і рівноприскореному рухах.

Рівномірний рух по колу. Період і частота. Лінійна і кутова швидкості. Доцентрове прискорення.

Основи динаміки. Перший закон Ньютона. Інерціальні системи відліку. Принцип відносності Галілея.

Взаємодія тіл. Маса. Сила. Додавання сил. Другий закон Ньютона. Третій закон Ньютона.

Гравітаційні сили. Закон всесвітнього тяжіння. Сила тяжіння. Рух тіла під дією сили тяжіння.

Вага тіла. Невагомість. Рух штучних супутників. Перша космічна швидкість.

Сили пружності. Закон Гука.

Сили тертя. Коефіцієнт тертя.

Момент сили. Умови рівноваги тіла. Види рівноваги.

Закони збереження в механіці. Імпульс тіла. Закон збереження імпульсу. Реактивний рух.

Механічна робота. Кінетична та потенціальна енергія. Закон збереження енергії в механічних процесах. Потужність. Коефіцієнт корисної дії. Прості механізми.

Елементи механіки рідин та газів. Тиск. Закон Паскаля для рідин та газів. Сполучені посудини, гідравлічний прес. Атмосферний тиск. Тиск нерухомої рідини на дно і стінки посудини. Архімедова сила. Умови плавання тіл.

МОЛЕКУЛЯРНА ФІЗИКА І ТЕРМОДИНАМІКА

Основи молекулярно-кінетичної теорії. Основні положення молекулярно-кінетичної теорії та їх дослідне обґрунтування. Маса і розмір молекул. Стала Авогадро. Середня квадратична швидкість теплового руху молекул. Дослід Штерна.

Ідеальний газ. Основне рівняння молекулярно-кінетичної теорії ідеального газу. Температура та її вимірювання. Шкала абсолютних температур.

Рівняння стану ідеального газу. Ізопроееси в газах.

Основи термодинаміки. Тепловий рух. Внутрішня енергія та способи її зміни. Кількість теплоти. Питома теплоємність речовини. Робота в термодинаміці. Закон збереження енергії в теплових процесах (перший закон термодинаміки). Застосування першого закону термодинаміки до ізопроеесів. Адіабатний процес.

Необоротність теплових процесів. Принцип дії теплових двигунів. Коефіцієнт корисної дії теплового двигуна і його максимальне значення.

Властивості газів, рідин і твердих тіл. Пароутворення (випаровування та кипіння). Конденсація. Питома теплота пароутворення. Насичена та ненасичена пара, їхні властивості. Відносна вологість повітря та її вимірювання.

Плавлення і тверднення тіл. Питома теплота плавлення. Теплота згоряння палива. Рівняння теплового балансу для найпростіших теплових процесів.

Поверхневий натяг рідин. Сила поверхневого натягу. Змочування. Капілярні явища.

Кристалічні та аморфні тіла. Механічні властивості твердих тіл. Види деформацій. Модуль Юнга.

ЕЛЕКТРОДИНАМІКА

Основи електростатики. Електричний заряд. Закон збереження електричного заряду. Закон Кулона.

Електричне поле. Напруженість електричного поля. Принцип суперпозиції полів.

Провідники та діелектрики в електростатичному полі. Діелектрична проникність речовин.

Робота електричного поля при переміщенні заряду. Потенціал і різниця потенціалів. Напруга. Зв'язок між напругою і напруженістю однорідного електричного поля.

Електроємність. Конденсатори. Електроємність плоского конденсатора. З'єднання конденсаторів.

Енергія електричного поля.

Закони постійного струму. Електричний струм. Умови існування електричного струму. Сила струму. Закон Ома для ділянки кола. Опір провідників. Послідовне та паралельне з'єднання провідників. Електрорушійна сила. Закон Ома для повного кола. Робота і потужність електричного струму. Закон Джоуля-Ленца.

Електричний струм у різних середовищах. Електричний струм у металах. Електронна провідність металів. Залежність опору металів від температури. Надпровідність.

Електричний струм у розчинах і розплавах електролітів. Закони електролізу. Застосування електролізу.

Електричний струм у газах. Несамостійний і самостійний розряди. Поняття про плазму.

Електричний струм у вакуумі. Термоелектронна емісія. Діод. Електронно-променева трубка.

Електричний струм у напівпровідниках. Власна та домішкова електропровідність напівпровідників. Залежність опору напівпровідників від температури. Електронно-дірковий перехід. Напівпровідниковий діод. Транзистор.

Магнітне поле, електромагнітна індукція. Взаємодія струмів. Магнітне поле. Магнітна індукція. Закон Ампера. Сила Лоренца.

Магнітні властивості речовин. Магнітна проникність. Феромагнетики. Магнітний потік. Явище електромагнітної індукції. Закон електромагнітної індукції. Правило Ленца. Явище самоіндукції. Індуктивність. Енергія магнітного поля.

КОЛИВАННЯ І ХВИЛІ. ОПТИКА

Механічні коливання і хвилі. Коливальний рух. Вільні механічні коливання. Гармонічні коливання. Зміщення, амплітуда, період, частота і фаза гармонічних коливань. Коливання вантажу на пружині. Математичний маятник, період коливань математичного маятника. Перетворення енергії при гармонічних коливаннях. Вимушені механічні коливання. Явище резонансу.

Поширення коливань у пружних середовищах. Поперечні та поздовжні хвилі. Довжина хвилі. Зв'язок між довжиною хвилі, швидкістю її поширення та періодом (частотою).

Звукові хвилі. Швидкість звуку. Гучність звуку та висота тону. Інфра- та ультразвук.

Електромагнітні коливання і хвилі. Вільні електромагнітні коливання в коливальному контурі. Перетворення енергії в коливальному контурі. Власна частота і період електромагнітних коливань.

Вимушені електричні коливання. Змінний електричний струм. Генератор змінного струму. Електричний резонанс.

Трансформатор. Передача електроенергії на великі відстані.

Електромагнітне поле. Електромагнітні хвилі та швидкість їх поширення. Шкала електромагнітних хвиль. Властивості електромагнітного випромінювання різних діапазонів.

Оптика. Прямолінійність поширення світла в однорідному середовищі. Швидкість світла та її вимірювання.

Закони відбивання світла. Побудова зображень, які дає плоске дзеркало.

Закони заломлення світла. Абсолютний і відносний показники заломлення. Повне відбивання.

Лінза. Оптична сила лінзи. Формула тонкої лінзи. Побудова зображень, що дає тонка лінза.

Інтерференція світла та її практичне застосування.

Дифракція світла. Дифракційні ґратки та їх використання для визначення довжини світлової хвилі.

Дисперсія світла.

Поляризація світла.

ЕЛЕМЕНТИ ТЕОРІЇ ВІДНОСНОСТІ. КВАНТОВА ФІЗИКА

Елементи теорії відносності. Принципи (постулати) теорії відносності Ейнштейна. Зв'язок між масою та енергією.

Світлові кванти. Гіпотеза Планка. Стала Планка. Кванти світла (фотони).

Фотоефект та його закони. Рівняння Ейнштейна для фотоефекту. Застосування фотоефекту в техніці. Тиск світла. Дослід Лебедева.

Атом та атомне ядро.

Дослід Резерфорда. Ядерна модель атома. Квантові постулати Бора. Випромінювання та поглинання світла атомом. Неперервний і лінійчатий спектри. Спектральний аналіз. Лазер.

Склад ядра атома. Ізотопи. Енергія зв'язку атомних ядер. Ядерні реакції. Поділ ядер урану. Ядерний реактор. Термоядерна реакція.

Радіоактивність. Альфа-, бета-, гамма-випромінювання. Методи реєстрації іонізуючого випромінювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коршак Є.В. та ін. Фізика, 7 кл.: Підручник для серед. загальноосвіт. шк. – К.: Перун, 2005. – 160 с.
2. Коршак Є.В. та ін. Фізика, 8 кл.: Підручник для серед. загальноосвіт. шк. – К.: Перун, 2005. – 192 с.
3. Гончаренко С.У. Фізика, 9 кл.: Підручник. – К.: Освіта, 2004. – 320 с.
4. Коршак Є.В. та ін. Фізика, 9 кл.: Підручник для серед. загальноосвіт. шк. – К.: Перун, 2005. – 232 с.
5. Гончаренко С.У. Фізика, 10 кл.: Підручник. – К.: Освіта, 2004. – 319 с.
6. Коршак Є.В. та ін. Фізика, 10 кл.: Підручник для серед. загальноосвіт. шк. – К.: Перун, 2004. – 312 с.
7. Гончаренко С.У. Фізика, 11 кл.: Підручник. – К.: Освіта, 2004. – 319 с.
8. Коршак Є.В. та ін. Фізика, 11 кл.: Підручник для серед. загальноосвіт. шк. – К.: Перун, 2004. – 288 с.
9. Гельфгат І.М. та ін. Збірник різнорівневих завдань для державної підсумкової атестації з фізики, 9–11 кл. – Х.: Гімназія, 2005.

10. Калита В.М., Стучинська Н.В. Фізика, 10-11 кл.: Навч. Посібник.-Книга плюс, 2003. – 154 с.
11. Гончаренко С.У. Збірник задач і запитань з фізики, 9-11 кл.: Посібник. – К.: Освіта, 2004. – 384 с.
12. Терещук Б.М., Лапінський В.В. Фізика. 9-11 кл. Довідник старшокласника та абітурієнта. – Х.: Торсінг, 2005. – 225 с.
13. Гончаренко С.У., Мисечко Є.М. Контрольні роботи з фізики, 10-11 кл.: Посібник. – К.: Освіта, 1999. – 140 с.
14. Соколович Ю.А., Богданова А.С. Довідник з курсу фізики середньої школи з прикладами рішення задач, 7-11 кл.: Навч.-методичний посібник. – Х.: Ранок, 1999. – 464 с.

Критерії оцінювання абітурієнтів на співбесіді

ВИМОГИ ДО РІВНЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ ВСТУПНИКІВ З ФІЗИКИ

Вступники, які проходять співбесіду, повинні знати:

- фізичні явища і процеси: ознаки явища чи процесу, за якими вони відбуваються; зв'язок явища чи процесу з іншими; їх пояснення на основі наукової теорії; приклади використання;
- фізичні досліди: мета дослідження, схема, умови, за наявності яких здійснюється дослід; перебіг і результати дослідження;
- поняття та терміни;
- фізичні величини: властивості, що характеризуються цим поняттям (величиною); зв'язок з іншими величинами (формула); означення величини; одиниці фізичної величини; способи її вимірювання;
- закони: формулювання та математичний вираз закону; дослідження, що підтверджують його справедливості; приклади врахування і застосування його на практиці; межі та умови застосування;
- фізичні теорії: дослідження обґрунтування теорії; основні положення, закони і принципи цієї теорії, основні наслідки; практичні застосування, межі застосування цієї теорії;
- прилади чи пристрої, механізми і машини, технології: призначення, принцип дії та схема будови; застосування і правила користування, переваги та недоліки.

Вступники, які проходять співбесіду, повинні вміти:

- розпізнавати прояви механічних, теплових, електромагнітних, коливальних і хвильових (зокрема, світлових), квантових явищ і процесів у природі та їх практичне застосування в техніці;
- застосовувати основні поняття та закони, принципи, правила механіки, молекулярної фізики і термодинаміки, електродинаміки, коливального руху і хвильових процесів, спеціальної теорії відносності;
- застосовувати формули для визначення фізичних величин та їх одиниць;
- застосовувати математичні вирази законів механіки, молекулярної фізики і термодинаміки, електродинаміки, коливального руху і хвильових процесів, спеціальної теорії відносності;
- визначати межі застосування законів;
- використовувати теоретичні знання під час розв'язування задач різного типу (якісних, розрахункових, графічних, експериментальних, комбінованих тощо).

**Проведення вступних випробувань з
фізики (тестування) у Придніпровській
державній академії будівництва та
архітектури**

Фізика, як наука про загальні закони природи, лежить в основі багатьох інших наук. Фізика має тісний зв'язок з філософією і є її природно-науковою складовою частиною, яка дає можливості підтверджувати або спростовувати філософські висновки. В цьому аспекті фізика, вивчаючи Всесвіт з самих загальних позицій, підтверджує висновки про єдність Всесвіту і направлена на розвиток і формування сучасного світогляду абітурієнта.

З метою більш об'єктивної перевірки знань та практичних умінь володіння фізикою абітурієнтами на виконання рекомендацій Міністерства освіти і науки України у Придніпровській державній академії будівництва та архітектури вступні випробування проводяться у формі тестування.

У сучасній педагогічній практиці тестові технології контролю знань посідають належне місце, бо забезпечують найбільш об'єктивне й всебічне оцінювання навчальних досягнень. Перед традиційним іспитом тестування має низку переваг:

- тестування забезпечує рівні умови для всіх учасників тестування;
- процедура перевірки тестів усуває можливість упередженого ставлення;
- об'єктивний підхід до кожного абітурієнта;
- можливість швидкої перевірки.

У Придніпровській державній академії будівництва та архітектури створена тестова база з української мови, яка нараховує 300 варіантів тестових задач. Завдання тестів репрезентують всі розділи чинної програми «ФІЗИКА»:

- “Механіка”. - 4 завдання - 30%
- “Молекулярна фізика та термодинаміка”- 3 завдань - 20%
- “Електродинаміка”- 3 завдання - 20%
- “Коливання і хвилі. Оптика”- 3 завдання - 20%
- “Елементи теорії відносності. Квантова фізика.
Ядерна фізика - 2 завдання - 10%

Отже, усього 15 завдань.

Завдання тестів з фізики переважно оптимального рівня складності - це дозволяє виявити найкраще підготовлених випускників. Наприклад, 20% завдань є досить легкими, що породжує мотивацію до вивчення, бажання скласти екзамен.

При укладанні тестів члени предметної комісії з мови дотримувалися певних правил:

1. Кожне тестове завдання повинне оцінювати досягнення важливої та суттєвої освітньої мети.
2. Кожне тестове завдання повинне перевіряти відповідний рівень засвоєння знань.
3. В умові повинно міститися чітко сформульоване завдання для екзаменованого.
4. Усі варіанти відповідей повинні стосуватися однієї теми, категорії тощо.
5. Усі дистрактори (неправильні варіанти відповідей) повинні бути вірогідними.
6. Інформація, що міститься в одному тестовому завданні, не повинна давати відповідь на інше тестове завдання.
7. Відсутні фрази «все з вищесказаного» або «нічого з вищевказаного» як правильна відповідь чи дистрактор.
8. Умова завдання сформульована позитивно.

Тестові завдання та процедура застосування тестових технологій розроблялися відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України і з урахуванням досвіду проведення вступних випробувань у формі тестування у ПДАБА та в інших ВНЗ України.

Критерії оцінювання тестування на вступних випробуваннях з фізики

Тестові завдання укладені згідно з програмою Міністерства освіти та науки України й охоплюють найбільш потрібні для вступника до технічного ВНЗ розділи курсу фізики.

Тести складаються з 15 завдань, поділених за розділами: “Механіка”, “Молекулярна фізика та термодинаміка”, “Електродинаміка”, “Коливання і хвилі. Оптика”, “Елементи теорії відносності. Квантова фізика”.

Критерії оцінювання тестів:

- перше - сьоме завдання оцінюються в 4 бали;
- восьме - тринадцяте завдання оцінюються у 8 балів;
- чотирнадцяте — п'ятнадцяте завдання оцінюються у 12 балів.

Загальна сума балів складає 100 балів.

Оцінка з тестування складає суму балів за правильні відповіді. Неправильно визначений тест оцінюється в -4, -8 та -12 балів відповідно. Тест, що не був виконаний, оцінюється в 0 балів. При оцінюванні враховуються виправлення, зроблені на додатковому полі відповідей.

Обсяг і рівень складності матеріалів зорієнтований на норми, визначені в програмі з фізики для середньої школи. Проте конкурсний екзамеn відзначається дещо суворішим вибором за рівнем знань.

Вирішуючи тести, вступники **повинні вміти**: - розпізнавати прояви механічних, теплових, електромагнітних, коливальних і хвильових (зокрема, світлових), квантових явищ і процесів у природі та їх практичне застосування в техніці;

- застосовувати основні поняття та закони, принципи, правила механіки, молекулярної фізики і термодинаміки, електродинаміки, коливального руху і хвильових процесів, спеціальної теорії відносності;

- застосовувати формули для визначення фізичних величин та їх одиниць;

- застосовувати математичні вирази законів механіки, молекулярної фізики і термодинаміки, електродинаміки, коливального руху і хвильових процесів, спеціальної теорії відносності;

- визначати межі застосування законів;

- використовувати теоретичні знання під час розв'язування задач різного типу (якісних, розрахункових, графічних, експериментальних, комбінованих тощо).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

ПРОГРАМА

**з хімії для абітурієнтів на основі рівня знань
середніх загальноосвітніх навчальних закладів
при складанні вступних випробувань**

Дніпро - 2017

Програма співбесіди на вступних випробуваннях з хімії.

Програму укладено на базі діючих програм з хімії для 7–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Матеріал програми зовнішнього незалежного оцінювання розподілено на 4 тематичних блоки: “Загальна хімія”, “Неорганічна хімія”, “Органічна хімія”, “Обчислення в хімії”, які в свою чергу, розподілено за розділами і темами.

ПЕРЕЛІК РОЗДІЛІВ І ТЕМ

1. Загальна хімія.

1. Основні хімічні поняття. Речовина. Поняття речовина, фізичне тіло, матеріал, проста речовина, складна речовина, хімічна сполука, хімічна реакція, хімічна формула, схема реакції, хімічне рівняння, відносна атомна (молекулярна) маса, молярна маса, кількість речовини; назви і склад окремих типів сумішей речовин; методи розділення сумішей; одиниці вимірювання маси, об'єму, кількості речовини, густини, молярної маси, молярного об'єму; значення температури й тиску, які відповідають нормальним умовам (н. у.), молярний об'єм газу (за н. у.); закон Авогадро; число Авогадро; середня відносна молекулярна маса повітря. Фізичні властивості речовини.

2. Хімічна реакція. Закони збереження маси речовин під час хімічної реакції, об'ємних співвідношень газів у хімічній реакції; принцип Ле Шательє; зовнішні ефекти, що супроводжують хімічні реакції; поняття окисник, відновник, окиснення, відновлення, каталізатор, хімічна рівновага; типи хімічних реакцій.

3. Періодичний закон і періодична система хімічних елементів Д. І. Менделєєва. Періодичний закон (сучасне формулювання), структура короткого і довгого варіантів періодичної системи, групи найважливіших елементів, розміщення металічних і неметалічних елементів у періодичній системі.

4. Будова атома. Склад атома; поняття нуклон, нуклід, ізотопи, протонне число, нуклонне число, орбіталь, енергетичний рівень (підрівень), електронна оболонка, спарений (неспарений) електрон; сутність явища радіоактивності; форми *s*- і *p*-орбіталей, розміщення *p*-орбіталей у просторі; послідовність енергетичних рівнів в атомі.

5. Хімічний зв'язок. Основні типи хімічного зв'язку (йонний, ковалентний, водневий, металічний); типи кристалічних ґраток; поняття електронегативність елемента, ступінь окиснення елемента в речовині, кратність ковале-

нтного зв'язку, полярність ковалентного зв'язку. Донорно-акцепторний механізм утворення ковалентного зв'язку.

6. Розчини. Поняття розчин, кристалогідрат, електроліт, неелектроліт, ступінь електролітичної дисоціації; компоненти розчину: розчинник, розчинена речовина; забарвлення індикаторів (універсального, лакмусу, фенолфталеїну, метилоранжу) в кислому, лужному і нейтральному середовищі; будова молекули води; водневий зв'язок у воді, сутність процесів розчинення, електролітичної дисоціації.

7.Оксиди. Визначення, назви, класифікація, хімічні властивості, способи добування оксидів.

8.Основи. Визначення, назви, класифікація, хімічні властивості, способи добування основ.

9. Кислоти. Визначення, назви, класифікація, хімічні властивості, способи добування кислот.

10.Солі. Визначення, назви, класифікація, хімічні властивості, способи добування солей.

11.Амфотерні сполуки. Поняття амфотерності; хімічні властивості, способи добування амфотерних оксидів і гідроксидів.

12.Загальні відомості про металічні елементи та метали. Положення металічних елементів у періодичній системі; особливості електронної будови атомів металічних елементів; особливості металічного зв'язку; загальні фізичні та хімічні властивості металів; загальні способи їх добування; поняття корозії, способи захисту металів від корозії; сплави на основі заліза (чавун, сталь).

13.Лужні та лужноземельні елементи. Хімічні властивості натрію, калію, магнію, кальцію; назви та формули найважливіших сполук лужних і лужноземельних елементів; застосування сполук Натрію, Калію, Магнію, Кальцію; хімічні формули і назви найважливіших калійних добрив; твердість води.

14.Алюміній. Хімічні властивості та добування алюмінію; назви та формули найважливіших сполук Алюмінію; застосування алюмінію, його сплавів та сполук Алюмінію.

15.Ферум. Хімічні властивості та добування заліза; назви та формули найважливіших сполук Феруму; застосування заліза, його сплавів та сполук Феруму.

16.Загальні відомості про неметалічні елементи та неметали. Неметалічні елементи (Гідроген, галогени, Оксиген, Сульфур, Нітроген, Фосфор, Карбон, Силіцій), їх положення в періодичній системі, електронні формули атомів; хімічні формули і назви простих і найбільш поширених складних речовин неметалічних елементів; явища алотропії та адсорбції; фізичні та загальні хімічні властивості неметалів, застосування найважливіших неметалів, якісні реакції для виявлення простих і складних йонів деяких неметалічних елементів.

17.Гідроген. Електронна формула атома Гідрогену; хімічні формули, фізичні та хімічні властивості водню і води; способи добування водню в ла-

бораторії та промисловості; способи очищення води; найважливіші галузі застосування водню і води.

18. Галогени. Електронні формули атомів Флуору та Хлору; хімічні формули фтору, хлору, броду, йоду; хімічні формули, назви та фізичні властивості найважливіших сполук галогенів (гідроген хлориду, галогенідів металічних елементів); хімічні властивості хлору та гідроген хлориду; способи добування хлору, гідроген хлориду та хлоридної кислоти в лабораторії та промисловості; найважливіші галузі застосування хлору, гідроген хлориду, хлоридів; якісна реакція для виявлення хлорид-іонів.

19. Оксиген і Сульфур. Електронні формули атомів Оксигену і Сульфур; хімічні формули кисню, озону, сірки та найважливіших сполук Оксигену і Сульфур; фізичні та хімічні властивості кисню, озону, сірки, оксидів Сульфур, сульфатної кислоти, сульфатів; способи добування кисню, озону, сульфатної кислоти в лабораторії та промисловості; умови, що використовують на виробництві сульфатної кислоти; найважливіші галузі застосування кисню, озону, сірки, оксидів Сульфур, сульфатної кислоти та сульфатів; якісна реакція для виявлення сульфат-іонів.

20. Нітроген і Фосфор. Електронні формули атомів Нітрогену і Фосфору; хімічні формули азоту, білого і червоного фосфору, найважливіших сполук Нітрогену і Фосфору, найпоширеніших мінеральних добрив, що містять Нітроген і Фосфор; фізичні та хімічні властивості азоту, білого і червоного фосфору, нітроген(IV) оксиду, фосфор(V) оксиду, амоніаку, солей амонію, нітратної кислоти, нітратів, ортофосфатної кислоти, ортофосфатів; способи добування амоніаку, нітратної та ортофосфатної кислот у лабораторії та промисловості; умови, що використовують на виробництві амоніаку; найважливіші галузі застосування азоту, фосфору, фосфор(V) оксиду, амоніаку, нітратної кислоти, нітратів, ортофосфатної кислоти, ортофосфатів; якісні реакції для виявлення амоній-, нітрат- і ортофосфат-іонів.

21. Карбон і Силіцій. Електронні формули атомів Карбону і Силіцію; прості речовини Карбону; адсорбція, адсорбційні властивості активованого вугілля; хімічні формули найважливіших сполук Карбону і Силіцію; фізичні та хімічні властивості вуглецю, силіцію, оксидів Карбону, карбонатів, силіцій(IV) оксиду, силікатної кислоти, силікатів; способи добування оксидів Карбону в лабораторії та промисловості; найважливіші галузі застосування алмазу, графіту, активованого вугілля, оксидів Карбону, карбонатів, гідроген-карбонатів, силіцій(IV) оксиду, силікатної кислоти, силікатів; силікатні матеріали (скло, цемент, кераміка); якісні реакції для виявлення карбонат- і силікат-іонів.

22. Теоретичні основи органічної хімії. Поняття про органічні сполуки та органічну хімію; природні та синтетичні органічні сполуки. Теоретичні основи будови органічних сполук. Хімічний зв'язок у молекулах органічних сполук. Гібридизація електронних орбіталей атома Карбону; sp^3 -, sp^2 -, sp -гібридизації. Класифікація органічних сполук. Явище гомології; гомологи, гомологічний ряд, гомологічна різниця; класи органічних сполук; загальні

формули гомологічних рядів і класів органічних сполук. Поняття первинний (вторинний, третинний, четвертинний) атом Карбону. Номенклатура органічних сполук. Явище ізомерії, ізомери, структурна та просторова ізомерія. Взаємний вплив атомів або груп атомів у молекулах органічних сполук. Класифікація хімічних реакцій в органічній хімії. Хімічна безпека при виробництві, зберіганні, транспортуванні, застосуванні органічних сполук; шкідливий вплив органічних сполук та відходів, що містять їх, на довкілля і здоров'я людини.

23. Алкани. Загальна формула алканів, їх номенклатура, ізомерія, будова молекул, фізичні та хімічні властивості, способи добування, застосування; поняття крекінг, ізомеризація.

24. Алкени. Загальна формула алкенів, їх номенклатура, ізомерія; будова молекул, фізичні та хімічні властивості, способи добування, застосування етену та пропену; якісна реакція на подвійний зв'язок; поняття: полімеризація, полімер, мономер, елементарна ланка, ступінь полімеризації.

25. Алкіни. Загальна формула алкінів, їх номенклатура, ізомерія; будова молекули, фізичні та хімічні властивості, способи добування, застосування етину; якісна реакція на кратний зв'язок.

26. Ароматичні вуглеводні (арени). Загальна формула аренів, їх номенклатура, ізомерія; будова молекули, фізичні та хімічні властивості, способи добування, застосування бензену; поняття ароматичності.

27. Природні джерела вуглеводнів та їхня переробка. Нафта, природний та супутній нафтовий газ, вугілля, їх склад; крекінг і ароматизація нафти та нафтопродуктів, детонаційна стійкість бензину; хімічна переробка вугілля; добування рідкого пального з вугілля та альтернативних джерел.

28. Спирти. Класифікація спиртів. Загальна формула, будова молекул, номенклатура, ізомерія, властивості, способи добування і застосування насичених одноатомних спиртів; згубна дія алкоголю на здоров'я людини. Гліцерин (гліцерол) як представник багатоатомних спиртів; якісна реакція на багатоатомні спирти.

29. Фенол. Формула фенолу, будова молекули, властивості, добування, застосування; якісна реакція на фенол.

30. Альдегіди. Загальна формула альдегідів, будова молекул, номенклатура, властивості, способи добування, застосування; якісні реакції на альдегідну групу.

31. Карбонові кислоти. Класифікація карбонових кислот; функціональна група, загальна формула, будова молекул, номенклатура, ізомерія одноосновних карбонових кислот, їх властивості, застосування; способи добування метанової та етанової кислот; поширення в природі карбонових кислот; мила і синтетичні мийні засоби; негативний вплив синтетичних мийних засобів на довкілля.

32. Естери. Жири. Загальна формула естерів карбонових кислот, їх класифікація, будова молекул, номенклатура, ізомерія, властивості, добування, застосування, поширення в природі; жири, їх біологічна роль.

33. Вуглеводи. Класифікація вуглеводів; склад, молекулярні формули глюкози, фруктози, сахарози, крохмалю і целюлози; структурні формули відкритих форм молекул глюкози і фруктози; фізичні та хімічні властивості глюкози, фруктози, сахарози, крохмалю і целюлози; добування глюкози, виробництво сахарози і крохмалю, біологічна роль вуглеводів; якісні реакції для визначення глюкози і крохмалю; застосування глюкози, сахарози, крохмалю, целюлози; поняття про штучні волокна.

34. Амінокислоти. Склад, класифікація, будова, номенклатура, ізомерія, фізичні властивості, добування, застосування найпростіших амінокислот; рівняння реакцій між амінокислотами з утворенням ди-, три-, поліпептидів; біологічна роль амінокислот; амфотерність амінокислот; поняття біполярний йон; ди-, три-, поліпептиди.

35. Білки. Будова білків, їх властивості, застосування, біологічна роль; кольорові реакції на білки.

36. Синтетичні високомолекулярні речовини і полімерні матеріали на їх основі. Класифікація високомолекулярних речовин; методи синтезу високомолекулярних речовин; будова і властивості полімерів; термопластичні полімери і пластмаси на їх основі; поняття про синтетичні волокна; значення полімерів у суспільному господарстві та побуті.

37. Обчислення в хімії. Розв'язування задач за хімічними формулами і на виведення хімічних формул сполук. Формули для обчислення кількості речовини, кількості частинок у певній кількості речовини, масової частки елемента в сполуці, відносної густини газу, масової (об'ємної) частки компонента в суміші, виведення хімічної формули сполуки за масовими частками елементів. Вираження кількісного складу розчину; масова частка розчиненої речовини. Розв'язування задач за рівняннями реакцій. Поняття відносний вихід продукту реакції, надлишок речовини.

**Проведення вступних випробувань з хімії
(тестування) у Придніпровській державній
академії будівництва та архітектури**

Хімія - це одна з найважливіших природознавчих наук. Хімія має тісний зв'язок з філософією і є її природно-науковою складовою частиною, яка дає можливості підтверджувати або спростовувати філософські висновки. В цьому аспекті хімія, вивчаючи матерію та її хімічні перетворення направлена на розвиток і формування сучасного світогляду абітурієнта.

З метою більш об'єктивної перевірки знань та практичних умінь володіння хімією абітурієнтами на виконання рекомендацій Міністерства освіти і науки України у Придніпровській державній академії будівництва та архітектури вступні випробування проводяться у формі тестування.

У сучасній педагогічній практиці тестові технології контролю знань посідають належне місце, бо забезпечують найбільш об'єктивне й всебічне оцінювання навчальних досягнень. Перед традиційним іспитом тестування має низку переваг:

- тестування забезпечує рівні умови для всіх учасників тестування;
- процедура перевірки тестів усуває можливість упередженого ставлення;
- об'єктивний підхід до кожного абітурієнта;
- можливість швидкої перевірки.

У Придніпровській державній академії будівництва та архітектури створена тестова база з хімії, яка нараховує 300 варіантів тестових задач. Завдання тестів репрезентують всі розділи чинної програми «ХІМІЯ»:

- “ Основні хімічні поняття і закони. ” - 4 завдання - 30%
- “ Будова атома і хімічний зв'язок. ” - 3 завдань - 20%
- “ Основні класи неорганічних сполук. ” - 2 завдання - 10%
- “ Хімія металічних та неметалічних елементів. ” - 2 завдання - 10%
- “ Органічна хімія. ” - 3 завдання - 20%
- “ Розрахунки на основі хімічних реакцій. ” - 2 завдання - 10%

Отже, усього 15 завдань.

Завдання тестів з хімії переважно оптимального рівня складності - це дозволяє виявити найкраще підготовлених випускників. Наприклад, 20% завдань є досить легкими, що породжує мотивацію до вивчення, бажання скласти екзамен.

При укладанні тестів члени предметної комісії з хімії дотримувалися певних правил:

1. Кожне тестове завдання повинне оцінювати досягнення важливої та суттєвої освітньої мети.
2. Кожне тестове завдання повинне перевіряти відповідний рівень засвоєння знань.
3. В умові повинно міститися чітко сформульоване завдання для екзаменованого.
4. Усі варіанти відповідей повинні стосуватися однієї теми, категорії тощо.
5. Усі дистрактори (неправильні варіанти відповідей) повинні бути вірогідними.
6. Інформація, що міститься в одному тестовому завданні, не повинна давати відповідь на інше тестове завдання.
7. Відсутні фрази «все з вищесказаного» або «нічого з вищевказаного» як правильна відповідь чи дистрактор.
8. Умова завдання сформульована позитивно.

Тестові завдання та процедура застосування тестових технологій розроблялися відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України і з урахуванням досвіду проведення вступних випробувань у формі тестування у ПДАБА та в інших ВНЗ України.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова приймальної комісії,
Ректор академії

_____ В.І.Большаков
« » 2017р.

ПРОГРАМА
з математики для вступників Придніпровської державної академії
будівництва та архітектури

Арифметика, алгебра і початки аналізу

Натуральні числа і нуль. Читання і запис натуральних чисел. Порівняння натуральних чисел. Додавання, віднімання, множення та ділення натуральних чисел.

Подільність натуральних чисел. Дільники і кратні натурального числа. Парні і непарні числа. Ознаки подільності на 2, 5, 3, 9, 10. Ділення з остачею. Прості і складені числа. Розкладання натурального числа на прості множники. Найбільший спільний дільник, найменше спільне кратне.

Звичайні дроби. Порівняння звичайних дробів. Правильний і неправильний дріб. Ціла та дробова частина числа. Основна властивість дробу. Скорочення дробу. Середнє арифметичне кількох чисел. Основні задачі на дроби.

Степінь з натуральним і раціональним показником. Арифметичний корінь та його властивості.

Логарифми та їх властивості. Основна логарифмічна тотожність.

Логарифм добутку, степеня і частки.

Одночлен і многочлен. Дії над ними. Формули скороченого множення.

Многочлен з однією змінною. Корінь многочлена (на прикладі квадратного тричлена).

Формула коренів квадратного рівняння.

Розкладання квадратного тричлена на лінійні множники.

Поняття функції. Способи задання функції. Область визначення, область значень функції. Функція, обернена до даної.

Графік функції. Зростання і спадання функції; періодичність, парність, непарність функції.

Достатня умова зростання (спадання) функції на проміжку. Поняття екстремуму функції. Необхідна умова екстремуму. Найбільше і найменше значення функції на проміжку.

Означення і основні властивості і графік функцій: лінійної $y = kx + b$, квадратичної $y = ax^2 + bx + c$, степеневі $y = x^n$ ($n \in \mathbb{Z}$), показникової $y = a^x$, $a > 0$, логарифмічної $y = \log_a x$, тригонометричних ($y = \sin x$, $y = \cos x$, $y = \tan x$).

Рівняння. Розв'язування рівнянь, корені рівняння. Рівносильні рівняння. Графік рівняння з двома змінними.

Нерівності. Розв'язування нерівностей. Рівносильні нерівності.

Властивості числових нерівностей.

Системи рівнянь і системи нерівностей. Розв'язування систем. Корені системи. Рівносильні системи рівнянь.

Арифметична та геометрична прогресії. Формула n -го члена і суми n перших членів прогресій.

Синус і косинус суми та різниці двох аргументів (формули).

Перетворення в добуток $\sin \alpha \pm \sin \beta$ та $\cos \alpha \pm \cos \beta$.

Формули зведення.

Залежність між тригонометричними функціями одного й того ж аргументу.

Тригонометричні функції подвійного аргументу.

Розв'язки рівнянь $\sin x = a$, $\cos x = a$, $\tan x = a$.

Означення похідної, її фізичний та геометричний зміст.

Похідна суми, добутку і частки двох функцій, степеневі функції.

Похідні тригонометричних функцій, показникової і логарифмічної функцій.

Рівняння дотичної до графіка функції.

Геометрія

Пряма, промінь, відрізок, ламана; довжина відрізка. Кут, величина кута. Вертикальні та суміжні кути. Паралельні прямі. Рівність і подібність геометричних фігур. Відношення площ подібних фігур.

Приклади перетворення геометричних фігур, види симетрії.

Властивості точок, рівновіддалених від кінців відрізка.

Вектори. Операції над векторами.

Многокутник. Вершини, сторони, діагоналі многокутника.

Трикутник. Медіана, бісектриса, висота трикутника, їх властивості. Види трикутників. Співвідношення між сторонами та кутами прямокутного трикутника.

Сума кутів трикутника. Сума внутрішніх кутів опуклого многокутника.

Властивості рівнобедреного трикутника.

Ознаки рівності, подібності трикутників.

Теорема Піфагора, наслідки з теореми Піфагора.

Чотирикутник: паралелограм, прямокутник, ромб, квадрат, трапеція; їх основні властивості.

Ознаки паралелограма.

Коло і круг. Центр, діаметр, радіус, хорди, січні кола. Залежність між відрізками у колі. Дотична до кола та її властивість. Дуга кола. Сектор, сегмент.

Коло, описане навколо трикутника.

Коло, вписане в трикутник.

Центральні і вписані кути; їх властивості.

Вимірювання кута, вписаного в коло.

Формули площ геометричних фігур: трикутника, прямокутника, паралелограма, квадрата, ромба, трапеції.

Довжина кола і довжина дуги кола. Радіанна міра кута. Площа круга і площа сектора.

Формула відстані між двома точками площини. Рівняння кола.

Площина. Паралельні площини і площини, що перетинаються. Ознака паралельності площин.

Паралельність прямої і площини. Ознаки паралельності прямої і площини.

Кут прямої з площиною. Перпендикуляр до площини. Теорема про перпендикулярність прямої і площини.

Двогранні кути. Лінійний кут двогранного кута. Перпендикулярність двох площин.

Паралельність прямих і площин.

Перпендикулярність прямих і площин.

Ознаки паралельності прямих.

Многогранники. Вершини, ребра, грані, діагоналі многогранника. Пряма і похила призми. Піраміда. Правильна призма і правильна піраміда. Паралелепіеди, їх види.

Тіла обертання: циліндр, конус, сфера, куля. Центр, діаметр, радіус сфери і кулі. Площина, дотична до сфери.

Формули площі поверхонь і об'ємів призми, піраміди, циліндра, конуса.

Формули площі поверхні сфери, об'єму кулі.

На співбесіді вступник повинен показати:

- чітке знання означень, математичних понять, термінів, формулювань правил, ознак, теорем, передбачених програмою;
- вміння точно і стисло висловити математичну думку в усній і письмовій формі, використовувати відповідну символіку;
- впевнене володіння практичними математичними вміннями і навичками, передбаченими програмою, вміти застосовувати їх при розв'язанні задач і вправ.

Вступник повинен уміти:

- виконувати арифметичні дії над натуральними числами, десятковими і звичайними дробами; користуватися калькулятором і таблицями;
- виконувати тотожні перетворення многочленів, алгебраїчних дробів, виразів, що містять степеневі, показникові, логарифмічні і тригонометричні функції;
- будувати і читати графіки лінійної, квадратичної, степеневої, показникової, логарифмічної та тригонометричних функцій;
- розв'язувати рівняння і нерівності першого і другого степеня, а також рівняння і нерівності, що зводяться до них; розв'язувати системи рівнянь та

нерівностей першого і другого степеня і ті, що зводяться до них; найпростіші рівняння і нерівності, що мають степеневі, показникові, логарифмічні і тригонометричні функції;

- розв'язувати задачі за допомогою рівнянь і систем рівнянь;
- зображати геометричні фігури на площині і виконувати найпростіші побудови на площині;
- використовувати відомості з геометрії при розв'язуванні алгебраїчних, а з алгебри і тригонометрії — геометричних задач;
- виконувати на площині операції над векторами (додавання і віднімання векторів, множення вектора на число, скалярний добуток векторів) і використовувати їх при розв'язуванні практичних задач і вправ;
- застосовувати похідну при дослідженні функцій на зростання (спадання).

Розглянуто та схвалено на засіданні
предметної комісії з математики

Голова предметної комісії з математики _____

Чумак Л.О.